

ภาพรวมความเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานี เดิมชื่อ "เมืองสามโคก" เป็นเมืองที่ตั้งมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ในแผ่นดินของสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง เมื่อปี พ.ศ. 2175 มาในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้โปรดเกล้าฯ ให้ครอบครัวมอญที่ถูกลอยแพหนีมาจากเมืองเมาะตะมะ ไปทำมาหากินที่บ้านสามโคก ซึ่งตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยาฝั่งทิศตะวันตก การอพยพชาวมอญนี้ ยังมีต่อมาในสมัยของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี (ปี พ.ศ. 2317) และสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (ปี พ.ศ. 2358) ปรากฏตามหลักฐานว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยโปรดเสด็จเมืองสามโคก และพสกนิกรชาวรามัญจำนวนมากสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ นำดอกบัวหลวงขึ้นทูลเกล้าถวายอย่างเนืองแน่น จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานนามเมืองใหม่เพื่อเป็นศิริมงคลว่า "เมืองประทุมธานี" และต่อมา ในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานนามจาก "เมืองประทุมธานี" เป็น "เมืองปทุมธานี" ซึ่งในระยะนั้น ความหลายของเมือง (จังหวัด) ประทุมธานีมีเพียง 3 อำเภอ ได้แก่ อำเภอบางกระสี (อำเภอเมืองปทุมธานีปัจจุบัน) อำเภอสามโคก และอำเภอระแหง (อำเภอลาดหลุมแก้วปัจจุบัน) ส่วนอำเภออีก 4 อำเภอ ได้แก่ อำเภอธัญบุรี อำเภอลำลูกกา อำเภอคลองหลวง และอำเภอหนองเสือ ขึ้นอยู่กับจังหวัดธัญบุรี ต่อมาในปี พ.ศ. 2425 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทางราชการได้ยุบจังหวัดธัญบุรีมารวมกับจังหวัดปทุมธานี ฉะนั้น จังหวัดปทุมธานีจึงมีเขตการปกครองรวม 7 อำเภอ และได้เปลี่ยนชื่อ "เมืองปทุมธานี" เป็นจังหวัดปทุมธานี ตลอดมา

ปัจจุบัน การคมนาคมของจังหวัดปทุมธานีอยู่ในสภาพที่สะดวกทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และทางเรือ ดังนั้น จังหวัดปทุมธานีซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จึงมีความเจริญเติบโตและขยายตัวอย่างรวดเร็ว ทั้งในด้านอุตสาหกรรม พาณิชยกรรม การธนาคาร การศึกษา และที่อยู่อาศัย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านอุตสาหกรรมซึ่งก่อตัวไปตามแนวถนนมีแนวโน้มจะเพิ่ม

มากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสามารถดำเนินการได้สะดวก ทั้งทางบกและทางน้ำ โดยเฉพาะทางบกซึ่งมีถนนพหลโยธินเป็นแกนสำคัญที่เชื่อมโยงความเจริญจากกรุงเทพมหานครขยายตัวเข้าสู่จังหวัดปทุมธานี

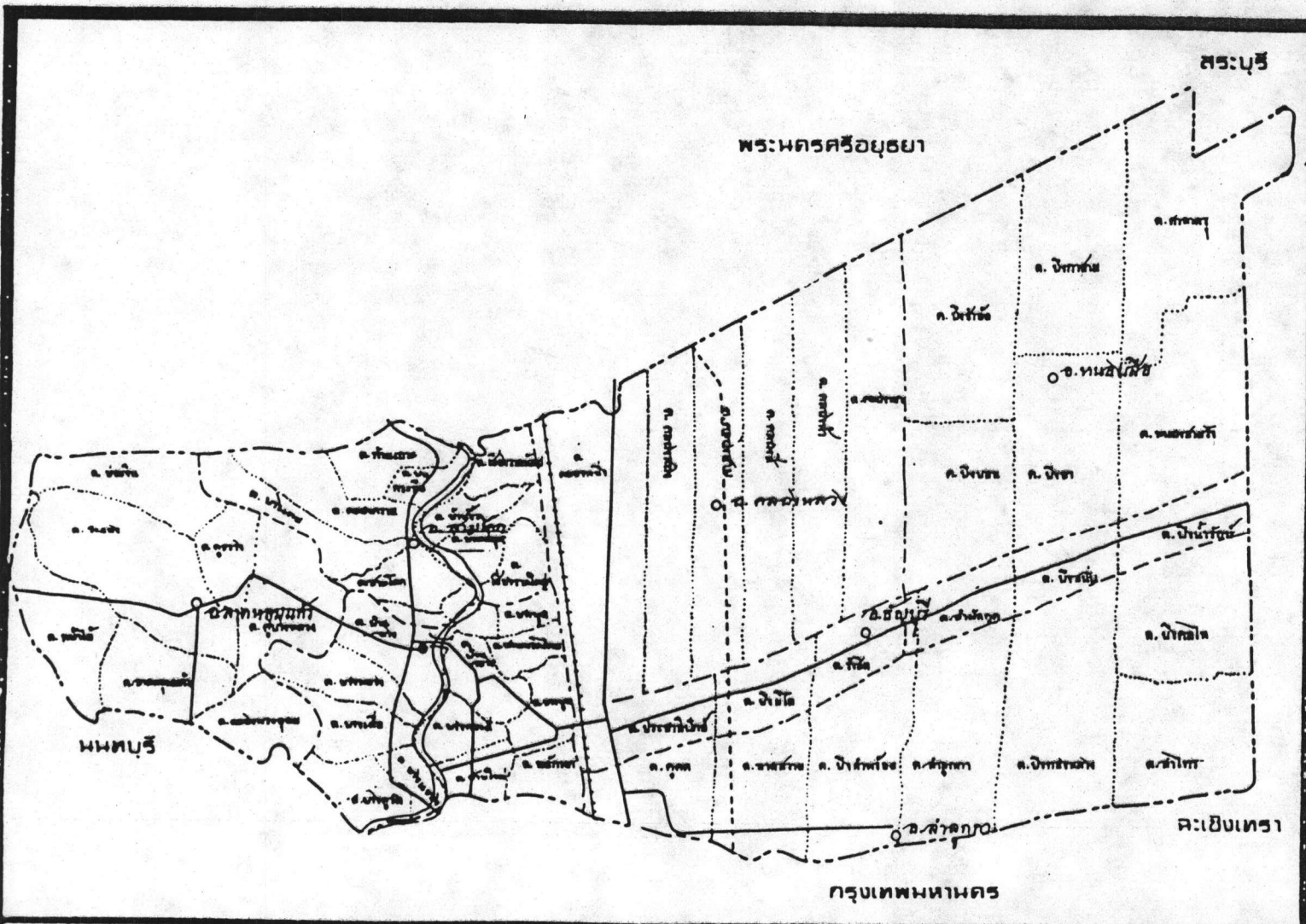
แผนพัฒนากรุงเทพมหานครและปริมณฑล ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 (2530-2534) ได้กำหนดปทุมธานีเป็นพื้นที่ย่านอุตสาหกรรม ครอบคลุมอำเภอเมือง คลองหลวง และธัญบุรี เพื่อรองรับการขยายตัวกิจการอุตสาหกรรมที่จะยังคงขยายตัวเติบโตต่อไปในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ให้อยู่ในทำเลที่ตั้งที่เหมาะสม และเพื่อเป็นแหล่งการลงทุนพัฒนาด้านอุตสาหกรรมให้เป็นไปอย่างมีระเบียบเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพ

ในการศึกษาภาพรวมความเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี จึงได้แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ส่วนแรก ศึกษาสภาพทั่วไปของจังหวัดปทุมธานี ด้านกายภาพ ประชากร และเศรษฐกิจ เพื่อเป็นพื้นฐานของการเข้าใจสภาพความเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานี และจังหวัดปริมณฑลอื่น ๆ ในภาค และส่วนที่สอง ศึกษาโครงสร้างความเจริญเติบโตของจังหวัดปทุมธานีว่ามีสภาพกายภาพ ประชากร และบทบาทของกิจกรรมการผลิตว่าจะมีศักยภาพ และทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างไรในระยะข้างหน้า

3.1 ลักษณะทางกายภาพ

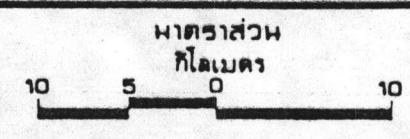
3.1.1 ที่ตั้ง จังหวัดปทุมธานีตั้งอยู่ในภาคกลาง ระหว่างละติจูด 13 องศา 30 ลิปดาเหนือ กับ 19 องศา 16 ลิปดาเหนือ และลองจิจูด 100 องศา 20 ลิปดาตะวันออก กับ 100 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีระยะห่างอยู่ในรัศมีกรุงเทพมหานครด้านเหนือประมาณ 27.8 กิโลเมตร

3.1.2 อาณาเขตติดต่อ จังหวัดปทุมธานีแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 7 อำเภอ 58 ตำบล และ 511 หมู่บ้าน มีเนื้อที่ประมาณ 1,525 ตร.กม. (ตารางที่ 3.1) ซึ่งมากเป็นอันดับที่ 3 ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดข้างเคียง ดังนี้

แสดง : เขตการปกครอง
จังหวัดปทุมธานี

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

แผนที่ 3.2

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

ทิศเหนือ ติดต่อกับ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และสระบุรี
 ทิศใต้ ติดต่อกับ จังหวัดนนทบุรี และกรุงเทพมหานคร
 ทิศตะวันออก ติดต่อกับ จังหวัดนครนายก และฉะเชิงเทรา
 ทิศตะวันตก ติดต่อกับ จังหวัดชลบุรี และสุพรรณบุรี

ตารางที่ 3.1 การแบ่งเขตการปกครองของอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

อำเภอ	พื้นที่		จำนวน	
	เนื้อที่ (ตร.กม.)	ร้อยละ	ตำบล	หมู่บ้าน
1. เมืองปทุมธานี	119.9	7.9	14	83
2. สามโคก	94.8	6.2	11	58
3. ลาดหลุมแก้ว	187.7	12.3	7	61
4. คลองหลวง	298.0	19.5	7	106
5. ธัญบุรี	111.9	7.3	6	28
6. ลำลูกกา	299.9	19.7	7	116
7. ทนงเสีย	412.7	27.1	6	56
รวม	1,524.8	100.0	58	511

ที่มา : กองปกครองท้องถิ่น, กรมการปกครอง

3.1.3 ลักษณะภูมิประเทศ จังหวัดพุมธานีมีพื้นที่เป็นที่ราบลุ่ม มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่านกลางจังหวัด แบ่งพื้นที่จังหวัดออกเป็น 2 ด้าน คือ พื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา ซึ่งเป็นพื้นที่ราบลุ่ม ประกอบด้วย พื้นที่ของอำเภอลาดหลุมแก้ว พื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง และอำเภอสามโคก และพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา ประกอบด้วย พื้นที่บางส่วนของอำเภอเมือง สามโคก คลองหลวง ัญบุรี ลำลูกกา และอำเภอหนองเสือ ลักษณะภูมิประเทศดังกล่าวจึงมีคลองเป็นจำนวนมาก แยกจากแม่น้ำเจ้าพระยา แบ่งเข้าสู่พื้นที่ราบลุ่มของจังหวัดทั้งสองด้าน ประชากรที่ตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าวส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และมักประสบปัญหาภาวะน้ำท่วม ช่วงที่มีน้ำเหนือหลากมากกว่าปกติ ส่วนพื้นที่ฝั่งตะวันออกสามารถควบคุมปริมาณน้ำได้เพราะมีลักษณะเป็นคลองชลประทาน

3.1.4 การใช้ประโยชน์ที่ดิน จังหวัดพุมธานีมีการใช้ประโยชน์ที่ดินในปี พ.ศ. 2527 (ตารางที่ 3.2) เป็นพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด ประมาณ 78,589 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 82.2 ของพื้นที่จังหวัด พื้นที่ทำการเกษตรส่วนมากเป็นการทำนา และปลูกไม้ผล ไม้ยืนต้น คิดเป็นเนื้อที่ประมาณร้อยละ 88.5 และ 6.1 ของพื้นที่เกษตรกรรมตามลำดับ พืชเศรษฐกิจหลัก คือ ข้าว ส้มเขียวหวาน ข้าวโพดหวาน แตงโม มะม่วง กัลย และ การเลี้ยงปลา กุ้ง พื้นที่เกือบทั้งหมดอยู่ในเขตชลประทาน ประกอบด้วย โครงการชลประทานรังสิตเหนือและใต้ โครงการชลประทานพระยาบันลือ และโครงการชลประทานคลองพระอุดม

- ที่นา เป็นพื้นที่ที่มีมากที่สุดประมาณ 693,351 ไร่ หรือร้อยละ 88.5 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด อำเภอที่มีพื้นที่นามากที่สุดคือหนองเสือมีร้อยละ 27.1 ของพื้นที่เกษตรกรรม รองลงมาคืออำเภอลำลูกกา มีร้อยละ 19.7 ทั้งนี้ เพราะอำเภอดังกล่าวอยู่ในเขตปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร จึงทำให้พื้นที่ดังกล่าวมีการใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร

- พืชไร่ มีพื้นที่ประมาณ 1,146 ไร่ หรือร้อยละ 0.15 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด การปลูกพืชไร่ทำเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ เพราะสภาพเนื้อที่ไม่เหมาะสม มีปลูกในอำเภอสามโคก ลำลูกกา และัญบุรี พืชที่ปลูกได้แก่ ข้าวโพดหวาน มันเทศ แตงโม มันสำปะหลัง และอ้อยเคี้ยว

ตารางที่ 3.2 การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2527

ประเภท	การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม	
	เนื้อที่	สัดส่วน
1. ที่นา	693,351	88.5
2. พืชไร่	1,146	0.1
3. ไม้ผลไม้ยืนต้น	47,564	6.1
4. สวนผัก	12,116	1.6
5. ที่อยู่อาศัย	14,508	1.8
6. ที่ใช้ประโยชน์อื่น ๆ และที่ว่าง	14,904	1.9
รวม	783,589	100.0

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

- ไม้ผลและไม้ยืนต้น มีพื้นที่ประมาณ 47,564 ไร่ หรือร้อยละ 6.1 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด เป็นการเพาะปลูกรองจากการทำนา การปลูกไม้ผลทำกันมากในอำเภอธัญบุรี ลำลูกกา ลาดหลุมแก้ว คลองหลวง ได้แก่ ส้มเขียวหวาน มะพร้าว มะม่วง และกล้วย

- สวนผัก มีพื้นที่ประมาณ 12,116 ไร่ หรือร้อยละ 1.6 ของพื้นที่เกษตรกรรมทั้งหมด ปัจจุบันปลูกกันมากในอำเภอเมือง สามโคก ธัญบุรี และลำลูกกา พืชที่ปลูกได้แก่ ผักคะน้า พริก ถั่วฝักยาว และผักกาดขาว

ลักษณะดินมีความเป็นกรดสูง หรือที่เรียกว่า ดินเปรี้ยว และมีธาตุอาหารในดินน้อย บริเวณพื้นที่ที่มีดินเปรี้ยวมากที่สุด คือ อำเภอหนองเสือ รองลงมาคือ ลำลูกกาและธัญบุรี มีเนื้อที่รวม 905,000 ไร่ หรือร้อยละ 96.8 ของพื้นที่จังหวัด ความเหมาะสมของดินเพื่อการเกษตรจึงมีน้อย แม้จะใส่ปุ๋ยก็ยังไม่สามารถให้ผลได้ดีเท่าที่ควร ผลผลิตต่ำ ดังนั้น จึงได้มีการขยายหน้าดินเกิดขึ้น ดินส่วนใหญ่ได้ถูกนำมาถมที่เพื่อการอยู่อาศัยในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ปรากฏการณ์เช่นนี้ เกิดจากปัญหาของความเจริญเติบโตของเมือง ซึ่งได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ใกล้เคียงอย่างจังหวัดปทุมธานีที่ปรากฏเด่นชัดว่า ขบวนการขยายตัวของเมืองได้รุกรานพื้นที่เกษตรกรรม เปลี่ยนสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

3.1.5 โครงข่ายบริการพื้นฐาน

ก. การคมนาคม จังหวัดปทุมธานี สามารถติดต่อกับกรุงเทพมหานคร จังหวัดใกล้เคียง และติดต่อกับอำเภอต่าง ๆ ภายในจังหวัดได้สะดวก

ทางถนน มีทางหลวงที่สำคัญ ดังนี้ (แผนที่ 3.3)

- ทางหลวงหมายเลข 1 กรุงเทพมหานคร-รังสิต (พหลโยธิน) ระยะทางประมาณ 31.5 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 31 ดินแดง-รังสิต (ถนนวิภาวดี) ระยะทางยาว 28.5 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 307 แยกติวานนท์-ปทุมธานี ระยะทาง 10.8 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานีประมาณ 7.6 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 306 รังสิต-สามแยกบางพูน ระยะทางประมาณ 7.4 กิโลเมตร และสาย 306 สามแยกบางพูน-สามแยกสะพานกรุงธนบุรี ระยะทางประมาณ 29.5 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานีประมาณ 6.9 กิโลเมตร

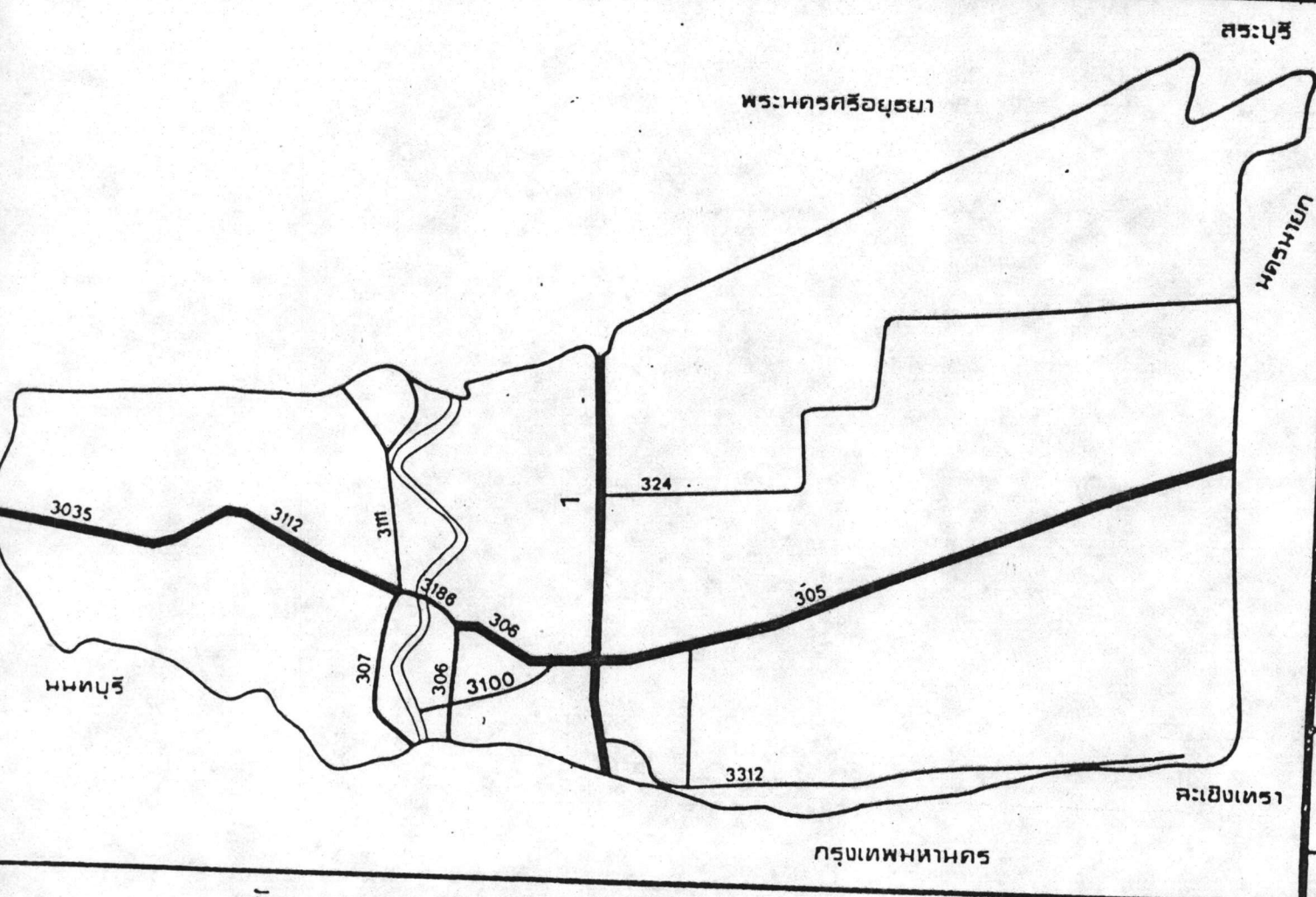
- ทางหลวงหมายเลข 309 รังสิต-นครนายก ระยะทางยาวประมาณ 75 กิโลเมตร อยู่ในเขตจังหวัดปทุมธานี 33.5 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 3100 เลียบคลองรังสิต ระยะทางยาวประมาณ 6.6 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 3186 สามแยกบางพูน-ท่าน้ำปทุมธานี ระยะทางยาวประมาณ 2.9 กิโลเมตร

- ทางหลวงหมายเลข 3111 ปทุมธานี-สามโคก ระยะทางยาวประมาณ 6 กิโลเมตร

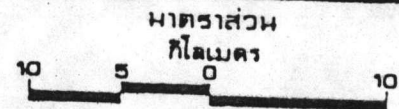
- ทางหลวงหมายเลข 3112-1 เชื่อมต่อทางหลวงหมายเลข 3136 กับทางหลวงหมายเลข 3112

แสดง : ระบบโครงข่ายถนน
จังหวัดปทุมธานี ปี 2528

- ถนนสายหลัก
- ถนนสายรอง
- ถนนสายย่อย

ที่มา : กรมทางหลวง

แผนที่ 3.3

ศักยภาพการพัฒนาก่อสร้างถนน จังหวัดปทุมธานี

- ทางหลวงสายหนองเสือ แยกจากถนนรังสิต-นครนายก ระยะทาง 5.5 กิโลเมตร

- ทางหลวงสายลำลูกกา-พหลโยธิน ระยะทาง 12 กิโลเมตร

- ทางสายสามโคก-บางไทรฝั่งตะวันออก ระยะทาง 11 กิโลเมตร

- ทางสายสามโคก-บางไทรฝั่งตะวันออก ระยะทาง 9 กิโลเมตร เชื่อม

ต่ออำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

นอกจากนี้ ยังมีโครงการปรับปรุงเส้นทางคมนาคมของจังหวัดปทุมธานี ได้แก่ โครงการปรับปรุงเส้นทางจากปทุมธานีผ่านวัดเสด็จ เลียบชายฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเข้าสู่ศูนย์-ศิลปาชีพพิเศษบางไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และโครงการปรับปรุงถนนแยกจากถนนสายเอเชียตรงรังสิต ตัดตรงตามแนวเดิมข้ามสะพานปทุมธานี โดยปรับเป็นถนนระดับมาตรฐานตัดกับถนนปทุมธานี เข้าอำเภอสนา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

สภาพการสัญจรและการเดินทางของประชากรตามโครงข่ายถนนดังกล่าว สามารถแยกออกเป็น 2 ลักษณะ ดังนี้

(1) การเดินทางระหว่างพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี กับจังหวัดใกล้เคียง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา และจังหวัดนนทบุรี ระยะทางประมาณ 180 กิโลเมตร ได้แก่

สาย 345 ปทุมธานี-บางซ้าย ระยะทาง 65 กิโลเมตร

สาย 338 รังสิต-ประตูน้ำพระอินทร์ ระยะทาง 18 กิโลเมตร

สาย 702 ปทุมธานี-บางไทร ระยะทาง 24 กิโลเมตร

สาย 337 ปทุมธานี-นนทบุรี ระยะทาง 49 กิโลเมตร

สาย 114 ลำลูกกา-นนทบุรี ระยะทาง 24 กิโลเมตร

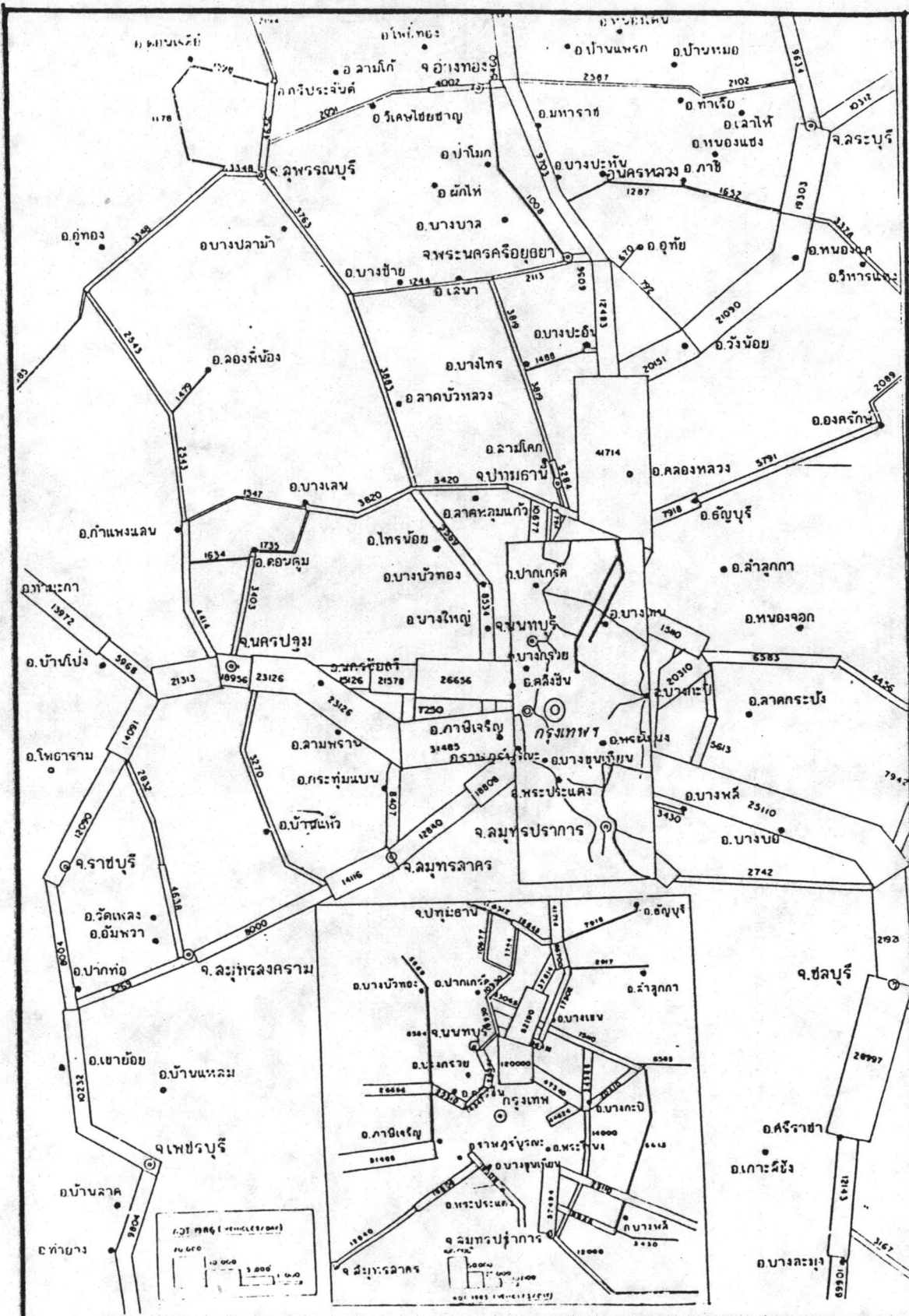
(2) การเดินทางระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับกรุงเทพมหานคร ระยะทางประมาณ 517 กิโลเมตร ได้แก่

สาย 29	รังสิต-หัวลำโพง	ระยะทาง	36	กิโลเมตร
สาย 34	รังสิต-หัวลำโพง	ระยะทาง	36	กิโลเมตร
สาย 39	รังสิต-สนามหลวง	ระยะทาง	40	กิโลเมตร
สาย 59	รังสิต-สนามหลวง	ระยะทาง	40	กิโลเมตร
สาย 95	รังสิต-รามคำแหง	ระยะทาง	38	กิโลเมตร
สาย 31	ปทุมธานี-สนามหลวง	ระยะทาง	46	กิโลเมตร
สาย 33	ปทุมธานี-สนามหลวง	ระยะทาง	46	กิโลเมตร
สาย 90	ปทุมธานี-สนามหลวง	ระยะทาง	46	กิโลเมตร
ปอ. 3	รังสิต-สะพานปิ่นเกล้า	ระยะทาง	32	กิโลเมตร
ปอ. 4	รังสิต-สวนธนบุรีรมย์	ระยะทาง	46	กิโลเมตร
ปอ. 10	รังสิต-บางปะแก้ว	ระยะทาง	50	กิโลเมตร
ปอ. 13	รังสิต-ปู่เจ้าสมิงพราย	ระยะทาง	54	กิโลเมตร

จากลักษณะโครงข่ายถนนและทิศทางการเดินทางของประชากรในจังหวัดปทุมธานีกับพื้นที่ข้างเคียง ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงของพื้นที่และการเดินทางระหว่างพื้นที่ที่มีความสะดวกรวดเร็ว โดยถนนสายประธาน คือ ถนนพหลโยธิน ซึ่งทำหน้าที่เชื่อมโยงการขนส่งและการเดินทางระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับกรุงเทพมหานคร และเป็นถนนสายหลักภายในจังหวัดด้วย ปริมาณการจราจรของถนนพหลโยธินในปี พ.ศ. 2528 มีประมาณ 15,000 คันต่อวัน นอกจากนี้ ยังมีถนนสายหลัก ได้แก่ ทางหลวงหมายเลข 306, 307 และ 309 เชื่อมโยงการขนส่งและเดินทางระหว่างพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานี กับจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย (แผนที่ 3.4)

ทางรถไฟ เส้นทางรถไฟที่ผ่านจังหวัดปทุมธานีมี 2 สาย ได้แก่ ทางรถไฟสายเหนือ และทางรถไฟสายตะวันออกเฉียงเหนือ เส้นทางรถไฟดังกล่าวจะผ่านจังหวัดที่สถานีรังสิต เชียงราก และสถานีเชียงรากน้อย ตามลำดับ

ทางน้ำ เส้นทางคมนาคมที่สำคัญของจังหวัด คือ แม่น้ำเจ้าพระยา นับเป็นโครงข่ายสำคัญที่เชื่อมโยงการคมนาคมและขนส่งวัตถุดิบที่มาจากกรุงเทพมหานครและภาคเหนือเข้าสู่โรงงานอุตสาหกรรมต่าง ๆ ที่ตั้งอยู่ในบริเวณสองฟากแม่น้ำเจ้าพระยา และรวมทั้งการลำเลียงสินค้าสำเร็จรูปออกสู่ตลาดด้วย นอกจากนี้ ยังมีคลองรังสิตประยูรศักดิ์ ซึ่งแยกจาก

แสดง : ปริมาณการจราจร

ที่มา : กรมทางหลวง

แผนที่ 3.4

ศักยภาพการพัฒนาก่อสร้างจังหวัดปทุมธานี

แม่น้ำเจ้าพระยาที่ตำบลบ้านใหม่ อำเภอเมืองปทุมธานี ไปถึงเขตจังหวัดนครนายก โดยทุก 60 เส้น จะมีคลองซอยแยกออกครอบคลุมทั่วทุกท้องที่ของอำเภอธัญบุรี คลองหลวง หนองเสือ และอำเภอลำลูกกา

ข. สาธารณูปโภคและสาธารณูปการ

การไฟฟ้า จังหวัดปทุมธานีได้รับการบริการด้านไฟฟ้า โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบ 2 หน่วย คือ สำนักงานการไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจังหวัด ให้บริการแก่ผู้ใช้ไฟฟ้าในพื้นที่ฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา และสำนักงานการไฟฟ้ารังสิต ให้บริการแก่ผู้ใช้ไฟฟ้าในพื้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา

การประปา จังหวัดปทุมธานีมีโรงงานผลิตน้ำประปา ในสังกัดการประปาสวนภูมิภาค ได้แก่ การประปาจังหวัดปทุมธานี และการประปาประชาธิปัตย์ อำเภอธัญบุรี โดยได้แหล่งน้ำดังกล่าวจากบ่อบาดาล และคลองเปรมประชากร ส่วนพื้นที่ความรับผิดชอบของการประปาสวนภูมิภาค การวางท่อน้ำประปาจะดำเนินการโดยสุขาภิบาล 6 แห่ง ได้แก่ สุขาภิบาลระแหง ธัญบุรี คลองหลวง ลำลูกกา ลำไทร และคูคต ยกเว้น สุขาภิบาลบางหลวง บางเตย และสนั่นรักษ์

การสื่อสาร ระบบการสื่อสารของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย

- การไปรษณีย์โทรเลข จังหวัดปทุมธานีมีที่ทำการไปรษณีย์โทรเลขเปิดบริการทุกอำเภอ โดยเฉพาะที่อำเภอเมือง มี 2 แห่ง
- โทรศัพท์ จังหวัดปทุมธานีสามารถติดต่อสื่อสารทางโทรศัพท์โดยตรงกับจังหวัดในเขตโทรศัพท์นครหลวงโดยไม่ต้องใช้รหัสทางไกล ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดปทุมธานีมีชุมสายโทรศัพท์ 5 แห่ง ปัจจุบันสามารถบริการเลขหมายโทรศัพท์ได้ 8,000 เลขหมาย ในพื้นที่ดังนี้

อำเภอเมือง	2,000	เลขหมาย
อำเภอธัญบุรี	3,000	เลขหมาย
อำเภอคลองหลวง	3,000	เลขหมาย

- สถานีวิทยุ มีสถานีเครื่องส่งวิทยุของกรมประชาสัมพันธ์ ที่ตำบลคลองห้า อำเภอกลองหลวง และสถานีเครื่องรับส่งวิทยุเอเซียเสรี ที่ตำบลบางพูน อำเภอเมืองปทุมธานี

3.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ

3.2.1 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานี

จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในปี พ.ศ. 2518 เท่ากับ 2,733 ล้านบาท หรือร้อยละ 3.5 ของผลิตภัณฑ์ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และเป็นอันดับที่สามของภาครองจากกรุงเทพมหานคร และจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งต่อมาในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 7,018.9 ล้านบาท หรือร้อยละ 4.2 ของผลิตภัณฑ์ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล และยังคงอยู่ในอันดับที่สามของภาค โดยมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยประมาณร้อยละ 9.9 ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวเศรษฐกิจทุกจังหวัดของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ตารางที่ 3.3 และแผนภูมิที่ 3.1)

โครงสร้างการผลิตหลักของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย สาขาอุตสาหกรรมมีมูลค่าสูงสุด 4,671.1 ล้านบาท หรือร้อยละ 66.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาอุตสาหกรรมประมาณร้อยละ 11.4 ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในสาขาเดียวกันของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเท่ากับร้อยละ 8.5 ต่อปี และทุกจังหวัดของภาคด้วย รองลงมาคือ สาขาการค้า-บริการมีมูลค่า 1,511.2 ล้านบาท หรือร้อยละ 21.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญสะท้อนให้เห็นแนวโน้มการขยายตัวทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมอีกสาขาหนึ่ง อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาการค้า-บริการมีประมาณร้อยละ 9.6 ต่อปี สูงกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยในสาขาเดียวกันของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งเท่ากับร้อยละ 7.9 ต่อปี และสาขาเกษตรกรรมมีมูลค่า 836.6 ล้านบาท หรือร้อยละ 11.9 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขานี้ประมาณร้อยละ 4.4 ต่อปี ซึ่งจะเห็นว่าปัจจุบันสาขาเกษตรกรรมมีบทบาทต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรมน้อยที่สุด (ตารางที่ 3.4 และแผนภูมิที่ 3.2)

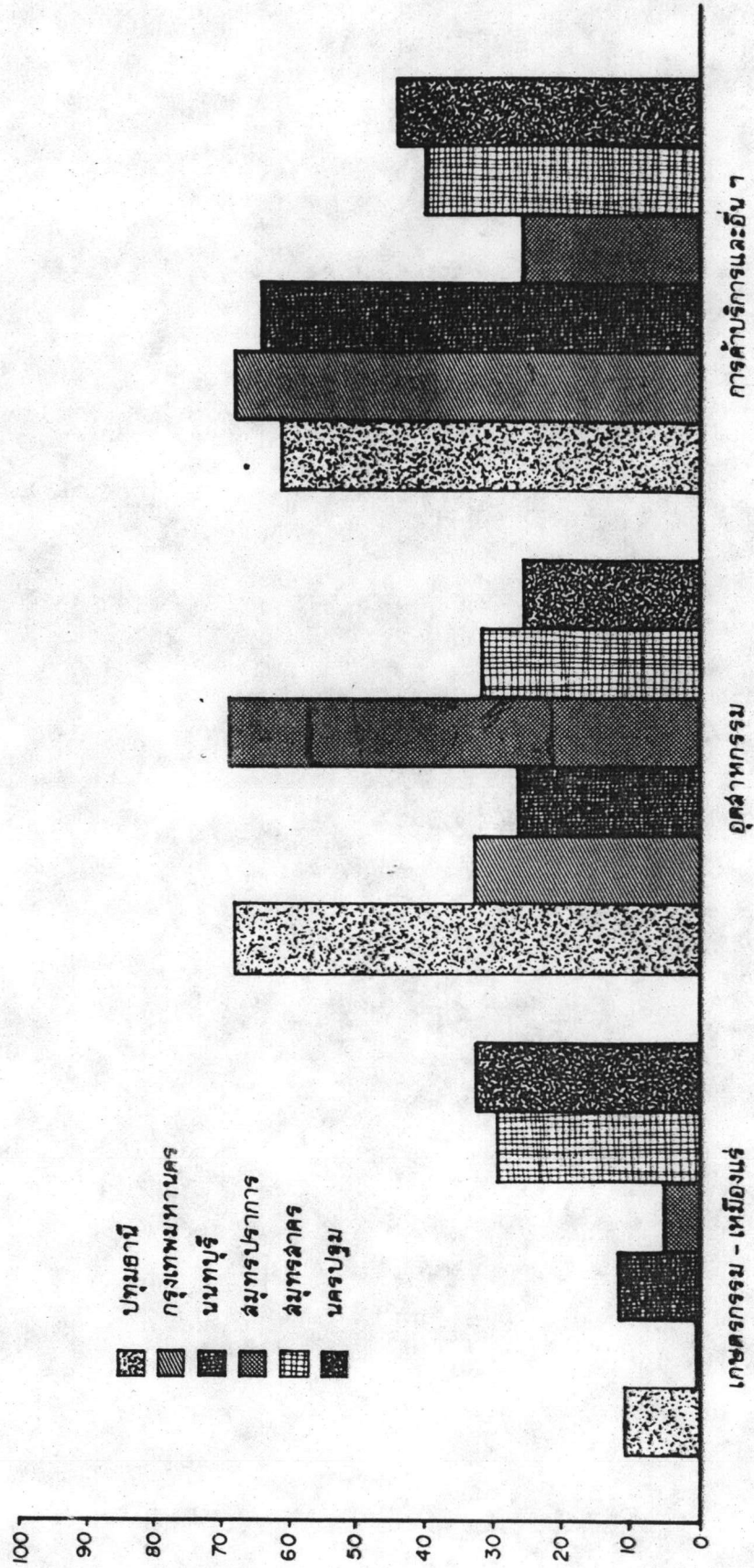
ตารางที่ 3.3 โครงสร้างการผลิตหลักของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล จำแนกรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2518 และ 2528 ราคาคงที่ 2515

หน่วย : ล้านบาท

สาขาการผลิต	ภาค กทม. และปริมณฑล		ปทุมธานี		กทม.		นนทบุรี		สมุทรปราการ		สมุทรสาคร		นครปฐม	
	2518	2528	2518	2528	2518	2528	2518	2528	2518	2528	2518	2528	2518	2528
เกษตรกรรม-เหมืองแร่	4,158.2 (5.3)	5,816.5 (3.5)	545.7 (20.0)	836.6 (11.9)	667.1 (1.1)	983.9 (0.7)	315.1 (19.1)	366.8 (11.6)	582.6 (8.7)	970.3 (6.8)	1,125.8 (50.6)	1,029.6 (29.6)	922.0 43.3	1,629.3 32.7
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (2518-2528)	3.4		4.4		4.4		1.5		5.2		-0.9		5.9	
อุตสาหกรรม	26,745.1 34.2	60,545.6 36.2	1,581.2 (57.8)	4,671.1 (66.6)	12,142.6 (30.8)	42,971.5 (32.0)	499.6 (30.2)	804.6 (25.5)	4,387.9 (65.1)	9,789.0 (68.5)	519.1 (23.3)	1,081.8 (31.0)	614.7 22.9	1,227.6 24.6
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (2518-2528)	8.5		11.4		8.4		4.9		8.4		7.6		7.2	
การค้าบริการและอื่น ๆ	47,369.2 (60.5)	101,012.4 (60.3)	606.1 (22.2)	1,511.2 (21.5)	42,422.7 (68.2)	90,475.3 (67.3)	838.2 (50.7)	1,282.1 (62.9)	1,768.5 (26.2)	3,539.3 (24.7)	580.8 (26.1)	1,373.7 (39.4)	1,152.9 42.8	2,130.8 42.7
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (2518-2528)	7.9		9.6		7.9		9.0		7.2		9.0		6.3	
รวม	78,272.0 (100.0)	167,374.5 (100.0)	2,733.0 (100.0)	7,018.2 (100.0)	62,232.4 (100.0)	134,430.7 (100.0)	1,652.9 (100.0)	3,153.5 (100.0)	6,739.0 (100.0)	14,298.6 (100.0)	2,225.7 (100.0)	3,485.1 (100.0)	2,689.6 (100.0)	4,987.7 (100.0)
อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (2518-2528)	7.9		9.9		8.0		6.7		7.8		4.6		6.4	
รายได้เฉลี่ยต่อบุคคล				19,229		23,679		6,709		22,517		11,617		8,382

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.

แผนภูมิ 3.1 แสดงสัดส่วนผลิตภัณฑ์มวลรวมของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
 จำแนกตามรายจังหวัด ปี พ.ศ. 2528

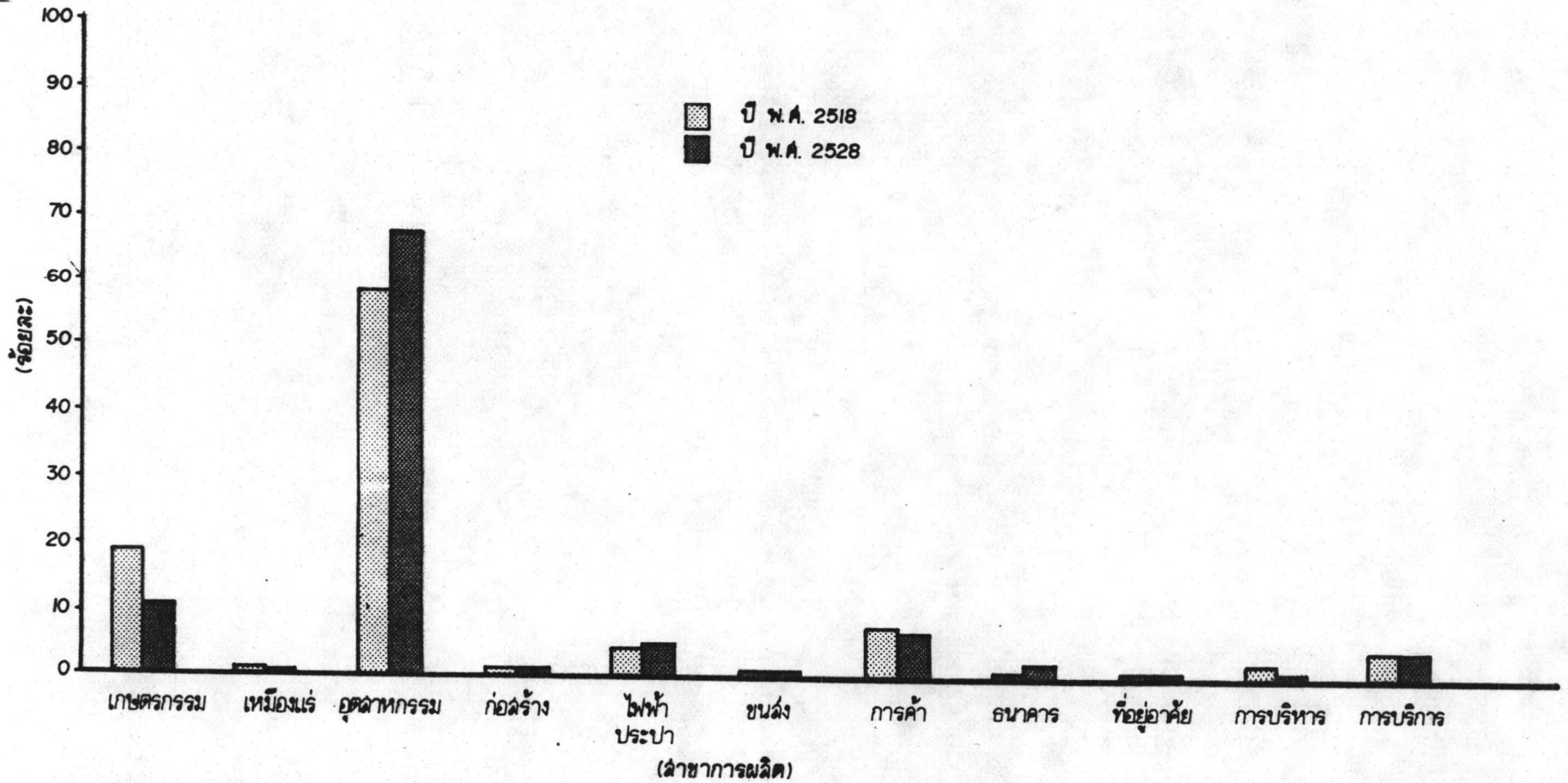
ตารางที่ 3.4 มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดปทุมธานี จำแนกตามสาขาการผลิต
ปี พ.ศ. 2518 และ 2528

หน่วย : ล้านบาท

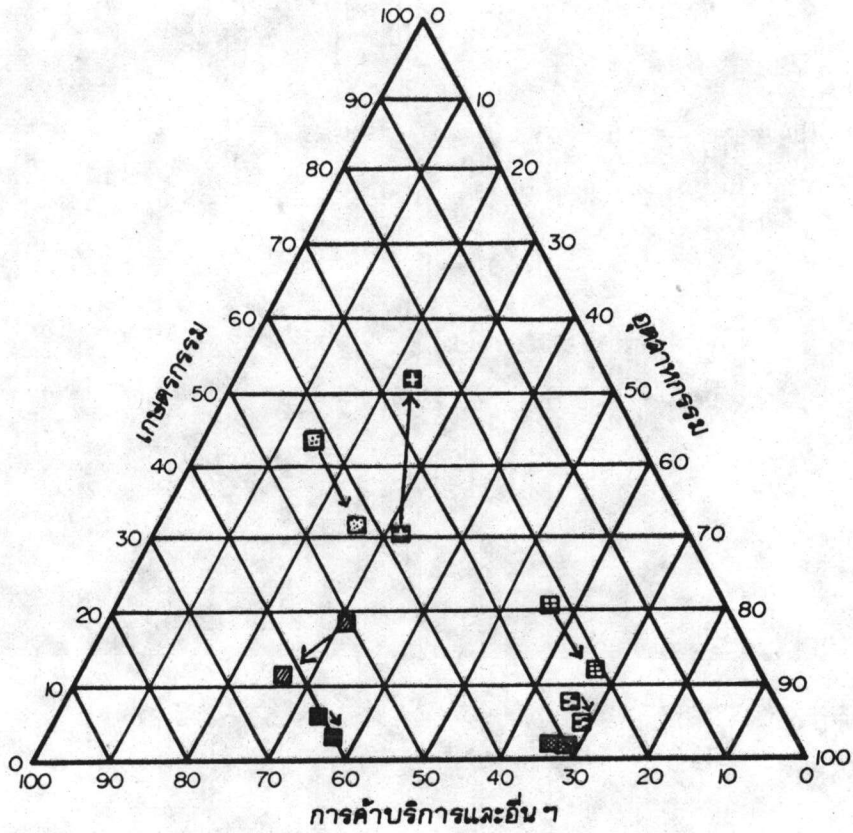
สาขาการผลิต	ปี พ.ศ. 2518		2528		อัตราการขยาย ตัวเฉลี่ยต่อปี (2518-2528)
	มูลค่า	สัดส่วน	มูลค่า	สัดส่วน	
เกษตรกรรม	509.0	18.6	788.7	11.2	4.5
- ปลูกข้าว	468.1	17.1	700.2	10.0	4.1
- ปศุสัตว์	29.4	7.1	51.4	0.7	5.7
- ประมง	11.5	0.4	37.1	0.5	12.4
- ป่าไม้	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
เหมืองแร่ย่อยหิน	36.7	1.3	47.9	0.7	2.7
อุตสาหกรรม	1,581.2	57.9	4,671.1	66.6	11.7
ก่อสร้าง	39.0	1.4	53.4	0.8	3.2
ไฟฟ้าประปา	122.1	4.5	322.1	4.6	10.2
คมนาคมขนส่ง	29.4	1.1	83.5	1.2	11.0
การค้าปลีก-ค้าส่ง	208.1	7.7	458.4	1.2	8.2
ธนาคารประกันภัยฯ	24.0	0.9	162.4	2.3	21.1
ที่อยู่อาศัย	26.5	1.0	38.9	0.6	3.2
การบริหาร	54.2	2.0	91.5	1.3	5.4
การบริการ	102.8	3.8	301.0	4.3	11.3
รวม	2,733.0	100.0	7,018.9	100.0	9.9

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

แผนภูมิ 3.2 แสดงสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม จังหวัดปทุมธานี
 จำแนกตามสาขาการผลิต ปี พ.ศ. 2518 และ 2528

แผนภูมิ 3.3 TERNARY DIAGRAM โครงสร้างการผลิตหลัก ภาคกรุงเทพมหานคร และ ปริมณฑล ช่วงปี พ.ศ. 2518 - 2528

- ภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
- ▣ กรุงเทพมหานคร
- ▤ นนทบุรี
- ▥ ปทุมธานี
- ▦ ฉะมูตรปราการ
- ▧ ฉะมูตรลาดคร
- ▨ นครปฐม

กรมการคลัง กระทรวงการคลัง

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบโครงสร้างการผลิตรายสาขาของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ (Leading Sector) ทางเศรษฐกิจอย่างเด่นชัด โดยเป็นอันดับที่สองรองจากจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ เนื่องจากจังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมทุกประเภท และอุตสาหกรรมทุกขนาดโดยเฉพาะขนาดเล็กและขนาดกลาง เช่นเดียวกับจังหวัดสมุทรปราการที่มีสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขานำ ส่วนจังหวัดนนทบุรีและกรุงเทพมหานครมีบทบาททางเศรษฐกิจเด่นชัดในสาขาการค้า-บริการ และจังหวัดสมุทรสาครและนครปฐมเป็นจังหวัดที่ยังมีบทบาทการผลิตสาขาเกษตรกรรมเด่นกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในภาค อย่างไรก็ตาม จังหวัดนครปฐมก็นับว่ายังมีบทบาทการผลิตสาขาการค้า-บริการเป็นสาขานำทางเศรษฐกิจของจังหวัดด้วย (แผนภูมิที่ 3.3)

รายได้เฉลี่ยต่อบุคคลในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดปทุมธานีเป็นจังหวัดที่ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลสูงเป็นอันดับที่สามของภาค เท่ากับ 19,229 บาทต่อบุคคล รองจากกรุงเทพมหานครและจังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ เนื่องจากสาขาอุตสาหกรรมเป็นสาขาที่ก่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มในรายได้สูงแก่ประชากรของจังหวัด (ตารางที่ 3.1)

3.2.2 โครงสร้างเศรษฐกิจ (ตารางที่ 3.4)

1. สาขาเกษตรกรรม บทบาทของสาขาเกษตรกรรมมีความสำคัญน้อยที่สุดทั้งในด้านส่วนแบ่ง (share) การผลิตและการขยายตัว เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตหลักอื่น ๆ สาขาเกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีมีสาขาการผลิตย่อย 3 สาขา ได้แก่ กสิกรรม ปศุสัตว์ และประมง (ตารางที่ 3.5) โดยกสิกรรมมีบทบาทสำคัญที่สุดในสาขาเกษตรกรรมคือมีมูลค่า 700.2 ล้านบาท ในปี พ.ศ. 2528 หรือประมาณร้อยละ 10.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด พืชเศรษฐกิจที่เป็นพืชหลักของจังหวัด เช่น ข้าว ส้มเขียวหวาน ถั่วฝักยาว มะพร้าว มะม่วง มะนาว และข้าวโพดหวาน เป็นต้น รองลงมาคือ สาขาปศุสัตว์มีมูลค่า 51.4 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.7 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม จากสถิติการเลี้ยงสัตว์ในปี พ.ศ. 2528 พบว่า สัตว์ที่มีการเลี้ยงมากได้แก่ สุกร กระบือ โค และเป็ด-ไก่ และสาขาประมง เป็นสาขาที่มีบทบาทน้อยที่สุดมีมูลค่า 37.1 ล้านบาท หรือประมาณร้อยละ 0.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด

ประเด็นสำคัญบางประการที่ชี้ให้เห็นถึงบทบาทของสาขาเกษตรกรรม มีความสำคัญน้อยกว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ

ก. กสิกรรม เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงในสาขาเกษตรกรรมช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 พบว่า สาขากสิกรรมมีแนวโน้มการเติบโตลดลง ด้วยอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 4.1 ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของสาขาปศุสัตว์และประมงในช่วงเวลาเดียวกันที่เท่ากับร้อยละ 5.7 และ 12.4 ต่อปี ลักษณะการเปลี่ยนแปลงชี้ให้เห็นว่า แนวโน้มการผลิตในสาขากสิกรรมเริ่มมีบทบาทลดลง และกำลังเปลี่ยนแปลงไปสู่สาขาปศุสัตว์และประมงอย่างรวดเร็ว

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในสาขากสิกรรม เป็นผลจากการพิจารณาการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตร โดยอาศัยข้อมูลสถิติการเกษตร สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร พบว่า จังหวัดพุมธานีมีพื้นที่ถือครองการเกษตรประมาณร้อยละ 80.0 ของเนื้อที่ทั้งหมด ลักษณะการใช้ที่ดินเพื่อกสิกรรมมีการเพาะปลูกข้าวเป็นหลัก ในช่วงเวลาที่ผ่านมาแนวโน้มการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรลดลงด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.8 ต่อปี สาเหตุเนื่องมาจากการใช้พื้นที่กสิกรรมเพื่อการเพาะปลูกข้าวลดลง ซึ่งลดลงด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ 0.7 ต่อปี

ปี	เนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร		เนื้อที่ถือครองเพื่อการทำนา	
	ไร่	สัดส่วนต่อ พ.ท.ทั้งหมด	ไร่	สัดส่วนต่อ พ.ท.ทั้งหมด
พ.ศ. 2523	809,300	84.7	711,935	88.0
พ.ศ. 2527	783,589	82.0	693,357	88.5
อัตราการขยายตัวเฉลี่ยต่อปี	-0.8	-	-0.7	-

ปัญหาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรและการ
ปลูกข้าวลดลง มีดังนี้

ประการที่หนึ่ง : สภาพดิน ลักษณะดินมีความเป็นกรดที่เรียกว่า ดิน
เปรี้ยว ในบริเวณพื้นที่อำเภอหนองเสือ ลำลูกกา ัญบุรี การที่ลักษณะดินเป็นกรดนี้เป็นอุปสรรค
สำคัญของการเพาะปลูกทำให้ผลผลิตต่ำ

ประการที่สอง : ปัญหาที่ดินและสินเชื่อบริษัท เนื่องจากเกษตรกรส่วนมาก
ไม่มีที่ดินเป็นของตนเอง ลักษณะการถือครองที่ดินเป็นนาเช่า เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินอยู่ในกรุงเทพฯ
ซึ่งมีการถือครองที่ดินขนาดใหญ่ จึงมีปัญหาเสมอเกี่ยวกับการขึ้นค่าเช่า การขยายหรือการนำไปใช้
ประโยชน์อื่น ๆ ทำให้เกษตรกรประสบปัญหาและเป็นแรงผลักดันให้เกษตรกรบางส่วนหันไป
ประกอบอาชีพด้านอื่นกันมากขึ้น นอกจากนี้ เกษตรกรส่วนใหญ่ยังต้องกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงิน
และนายทุนมาดำเนินการ และขายผลผลิตให้แก่นายทุนตามราคาที่นายทุนกำหนด (ตารางที่ 3.5)

ประการที่สาม : ในระยะที่ผ่านมา ได้มีการซื้อขายที่ดินกันมาก เพื่อ
นำไปถมที่เพื่อการอยู่อาศัยทั้งในกรุงเทพมหานครและจังหวัดใกล้เคียง ทำให้ดินที่เหมาะสมในการ
เพาะปลูกหมดไป ทั้งนี้เพราะดินชั้นบนเป็นดินที่มีธาตุอาหารสูงและเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูก
มากกว่าดินชั้นล่าง

จากปัญหาหลักดังกล่าว เป็นสาเหตุสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
การใช้ที่ดินเพื่อการเกษตรลดลงมาตลอด ผลที่เกิดขึ้นตามมา (Spill over effect) ทาง
ภาคเกษตรกรรม เกษตรกรของจังหวัดปทุมธานีมีสภาพเป็นเกษตรกรขายแรงงานมากกว่าขาย
ผลผลิตของตน ทั้งนี้ เพราะไม่มีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง และตัดปัญหาที่เกษตรกรต้องได้รับผลกระทบ
จากการขึ้นค่าเช่า การขาย หรือการนำที่ดินไปใช้ประโยชน์อื่น ๆ ของเจ้าของที่ดิน โดยมีนายทุน
เป็นผู้ดำเนินการจัดหาที่ดินเพาะปลูก เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง อุปกรณ์เครื่องจักร เครื่องมือใช้
ในการประกอบการให้แก่เกษตรกร ผลผลิตทั้งหมดเป็นของนายทุน และผลตอบแทนที่เกษตรกรได้
รับคือค่าจ้างแรงงาน ภาวะการณ์เช่นนี้ได้เกิดขึ้นกับเกษตรกรประมาณ 15-20 ปีมาแล้ว จึง
เป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งซึ่งชี้ให้เห็นสภาพปัญหา และการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในภาค
เกษตรกรรม

ตารางที่ 3.5 เนื้อที่ถือครองและร้อยละของเนื้อที่ถือครอง จำแนกตามลักษณะการถือครองจังหวัด
ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2521

	เนื้อที่	สัดส่วน
รวม เนื้อที่ถือครอง (ไร่)	750,931	-
เนื้อที่ถือครองลักษณะเคี้ยว (ไร่)	621,540	100.0
- เจ้าของ	209,964	33.8
- เช่า	410,470	66.0
- อื่น ๆ	1,106	0.2
เนื้อที่ถือครองมากกว่าลักษณะเคี้ยว (ไร่)	129,391	100.0
- เจ้าของ (มากกว่าร้อยละ 50)	46,422	35.9
- เช่า (มากกว่าร้อยละ 50)	82,347	63.6
- อื่น ๆ	622	0.5

ที่มา : สำมะโนประชากร ปี พ.ศ. 2521 , สำนักงานสถิติการเกษตร

นอกจากนี้ ยังชี้ให้เห็นถึงปัญหาของความเจริญของเมืองใหญ่ ได้ทำให้เกิดเป็นขบวนการขยายเมืองและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินจากเกษตรกรรมไปสู่กิจกรรมประเภทอื่นมากขึ้น

ข. ป่าไม้ จังหวัดพทุมธานีไม่มีเนื้อที่ป่าไม้อยู่เลย เช่นเดียวกับจังหวัดปริมณฑลอื่น ๆ ของภาค

ค. ปศุสัตว์ เป็นสาขาการผลิตที่ทำรายได้เป็นอันดับสามรองในสาขาเกษตรกรรม สัตว์ที่เลี้ยงกันมาก ได้แก่ สุกร เป็ด ไก่ โค และกระบือ มีกระจายทั่วไปทุกอำเภอควบคู่ไปกับการกสิกรรม

บทบาทการผลิตของสาขापศุสัตว์ต่อสาขาเกษตรกรรมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีประมาณร้อยละ 1.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด อย่างไรก็ตาม การขยายตัวของสาขापศุสัตว์ก็มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยถึงร้อยละ 5.7 ต่อปี เนื่องจากในระยะต่อมามีการเลี้ยงโคมากขึ้น เพื่อการบริโภคภายใน ผลิตภัณฑ์มวลรวมสูงขึ้นและส่งจำหน่ายยังตลาดกรุงเทพฯ นอกจากนี้ การเลี้ยงปศุสัตว์โดยทั่วไปที่อาศัยสภาพธรรมชาติริมลำคลองเลี้ยงเป็ด ไก่เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะการเลี้ยงไก่พันธุ์เนื้อมีทั้งฟาร์มเล็กและใหญ่ที่ตำบลบ้านฉาง เพื่อนำส่งโรงงานแปรรูปเป็นอาหารสด นำจำหน่ายยังตลาดกรุงเทพฯ ส่วนเบ็ดนิมเลี้ยงเป็นพันธุ์ไข่ เป็นอาชีพที่เกษตรกรส่วนใหญ่เลี้ยงกันพอสมควร และส่งไข่ไปจำหน่ายยังจังหวัดต่าง ๆ และตลาดกรุงเทพฯ

สาเหตุที่การปศุสัตว์มีบทบาทต่อการผลิตโดยส่วนรวมของสาขาเกษตรกรรมน้อย เป็นผลเนื่องจากสภาพพื้นที่ของจังหวัดพทุมธานีเป็นที่ลุ่ม ฤดูฝนน้ำจะท่วม ทำให้ขาดแคลนทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ โดยเฉพาะการเลี้ยงสัตว์ใหญ่ เช่น โค กระบือ จึงนิยมเลี้ยงสัตว์ปีกมากกว่า โค กระบือ อย่างไรก็ตาม เกษตรกรต้องประสบปัญหาราคาอาหารสัตว์สูง และขาดแคลนเงินทุนที่จะใช้ในการตั้งฟาร์มเลี้ยง จึงเลี้ยงกันเป็นอาชีพเสริมเท่านั้น ส่วนการเลี้ยงในลักษณะฟาร์มเลี้ยงขนาดใหญ่มีเพียงส่วนน้อย ดังนั้น บทบาทการผลิตของสาขापศุสัตว์จึงเพียงร้อยละ 1.0 เท่านั้น

ง. ประมง เป็นสาขาการผลิตที่มีความสำคัญอันดับสองของสาขาเกษตรกรรม ปลาที่เลี้ยงมากที่สุด ได้แก่ ปลาช่อน ปลาดุก ปลาคะเพียน ปลาสวาย และกึ่ง ค้าว เหตุที่ปทุมธานีเป็นจังหวัดที่มีแหล่งน้ำธรรมชาติมากมายในพื้นที่จังหวัด การจับสัตว์น้ำจึงมีทั้งจากแม่น้ำลำคลองและสถานเพาะเลี้ยงปลา ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา แม้ว่าการประมงจะมีส่วนแบ่งการผลิตไม่ถึงร้อยละ 1.0 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม แต่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 12.4 ต่อปี

บทบาทของสาขาประมงที่มีต่อความเจริญเติบโตของสาขาเกษตรกรรม น้อยมาก ทั้งนี้เพราะมีการประกาศพื้นที่บางบริเวณให้เป็นพื้นที่รักษาพืชพันธุ์ ห้ามทำการประมง ในระยะที่ผ่านมายังไม่เจริญเต็มที่ ถือเป็นอาชีพรองมีลักษณะเป็นการเลี้ยงตามบ่อจำนวนไม่มากนัก นอกจากนี้ เกษตรกรไม่มีเงินทุนที่จะลงทุนขยายกิจการ จึงยังเป็นการเลี้ยงโดยขุดบ่อเลี้ยงปลา มีจำนวนน้อย

ตารางที่ 3.6 มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรกรรมจำแนกตามสาขาการผลิตย่อย
จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2518 และ 2528

สาขาการผลิต	มูลค่า (ล้านบาท)		สัดส่วนต่อผลิตภัณฑ์มวลรวม		อัตราการขยายตัวต่อปี
	2518	2528	2518	2528	
กลีกรวม	468.1	700.1	17.1	10.1	4.1
ปศุสัตว์	29.1	51.4	1.1	0.7	5.9
ประมง	11.5	37.1	0.4	0.5	12.4
รวม	509.0	788.7	18.6	11.2	4.5

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

2. สาขาอุตสาหกรรม ในปี 2528 จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมคิดเป็นร้อยละ 66.6 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด จากสภาพที่ตั้งของจังหวัดที่ตั้งอยู่ใกล้กรุงเทพมหานคร การคมนาคมขนส่งสะดวก จึงมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งขึ้นมาก มีทั้งโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก ขนาดกลาง และขนาดใหญ่ ตลอดจนอุตสาหกรรมในครัวเรือนหลายชนิด เมื่อเปรียบเทียบมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีในช่วงปี 2518-2528 พบว่า มีสัดส่วนต่อสาขาการผลิตรวมทั้งหมดของจังหวัดสูงกว่าภาคทั้งสองช่วงปี และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ 11.4 ต่อปี สูงกว่าระดับภาค (ร้อยละ 8.6 ต่อปี) และจังหวัดปริมณฑลอื่น ๆ ในภาค (ตารางที่ 3.7)

ความสำคัญของการอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีต่อภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล พบว่า สาขาอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานีมีสัดส่วนต่อภาคเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 5.9 ของสาขาอุตสาหกรรมรวมทั้งภาค (ปี พ.ศ. 2518) เป็นร้อยละ 7.7 (ในปี พ.ศ. 2528) และคาดว่า แนวโน้มทางด้านอุตสาหกรรมของจังหวัดจะมีบทบาทต่อภาคมากขึ้น

พื้นที่	สาขาอุตสาหกรรม			
	2518	สัดส่วน	2528	สัดส่วน
ภาค กทม. และปริมณฑล	26,745.1	100.0	60,545.6	100.0
ปทุมธานี	1,581.2	5.9	4,671.1	7.7

ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 จำนวนโรงงานอุตสาหกรรมที่จดทะเบียนที่กรมโรงงานอุตสาหกรรมมีทั้งสิ้นรวม 312 โรงงาน มีแรงงานรวม 29,336 คน และเงินลงทุนทั้งสิ้นประมาณ 14,309.1 ล้านบาท

ก. ประเภทอุตสาหกรรม ในการพิจารณาประเภทอุตสาหกรรม ได้จำแนกประเภทอุตสาหกรรมไว้ 8 ประเภท ดังนี้ (แผนที่ 3.5)

ตารางที่ 3.7 สัดส่วนอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานี เปรียบเทียบกับ จังหวัดอื่น ๆ ของภาค กทม. และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2518 และ 2528

จังหวัด	สัดส่วนอุตสาหกรรมต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด		อัตราการขยายตัวต่อปี 2518-2528
	2518	2528	
ปทุมธานี	57.8	66.6	11.4
กทม.	30.8	32.0	8.4
นนทบุรี	30.2	25.5	4.9
สมุทรปราการ	65.1	68.5	8.4
สมุทรสาคร	23.3	31.0	7.6
นครปฐม	22.9	24.6	7.2
ภาค กทม.และปริมณฑล	34.2	36.2	8.6

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- (1) อุตสาหกรรมอาหาร-เครื่องดื่ม
- (2) อุตสาหกรรมสิ่งทอ
- (3) อุตสาหกรรมไม้
- (4) อุตสาหกรรมกระดาษ
- (5) อุตสาหกรรมเคมีภัณฑ์ ยาง พลาสติก ปิโตรเลียม
- (6) อุตสาหกรรมโลหะ
- (7) อุตสาหกรรมโลหะพื้นฐาน
- (8) อุตสาหกรรมสิ่งประดิษฐ์จากโลหะ

ข. ขนาดของอุตสาหกรรม^{1/} ส่วนมากเป็นอุตสาหกรรมขนาดเล็ก และขนาดกลาง คิดเป็นร้อยละ 53.2 และ 36.3 ของโรงงานทั้งหมด ตามลำดับ ส่วนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มีเพียงร้อยละ 10.5 ของโรงงานทั้งหมด อย่างไรก็ตาม อุตสาหกรรมขนาดใหญ่จัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีบทบาทสำคัญต่อการจ้างแรงงานมากที่สุด

ขนาดอุตสาหกรรม	โรงงาน พ.ศ. 2528		แรงงาน พ.ศ. 2528	
	จำนวน	สัดส่วน	จำนวน	สัดส่วน
เล็ก	166	53.2	4,334	14.8
กลาง	113	36.3	9,711	33.1
ใหญ่	33	10.5	15,291	52.1
รวม	312	100.0	29,336	100.0

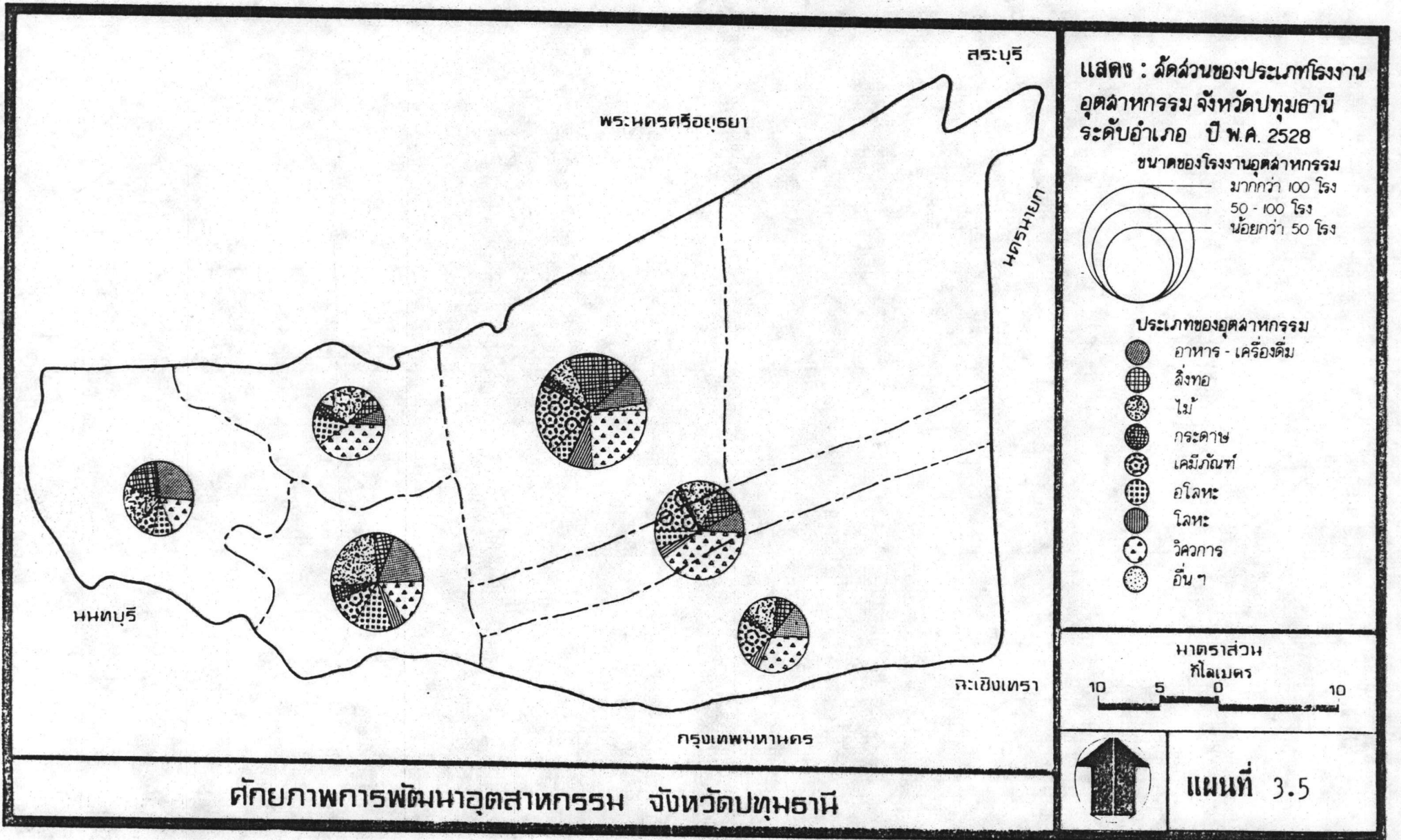
ที่มา : กองควบคุมโรงงาน, กรมโรงงานอุตสาหกรรม

1/ การพิจารณาขนาดของอุตสาหกรรม อาศัยหลักเกณฑ์การจำแนกขนาดการจ้างงานตามมาตรฐานกรมแรงงาน ดังนี้

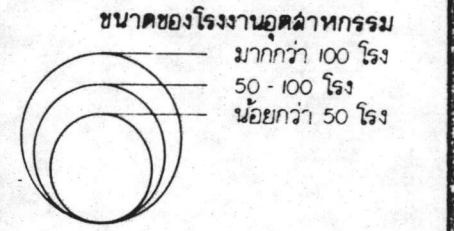
อุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการจ้างงานน้อยกว่า 50 คน

อุตสาหกรรมขนาดกลาง มีการจ้างงาน 50 - 200 คน

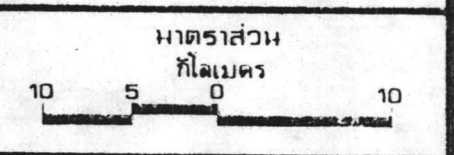

อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการจ้างงานมากกว่า 200 คนขึ้นไป

แสดง : ด้ด้่วนของประเภทโรงงาน
อุตสาหกรรม จังหวัดพทุมธานี
ระดับอำเภอ ปี พ.ศ. 2528

- ประเภทของอุตสาหกรรม
- อาหาร - เครื่องดื่ม
 - สิ่งทอ
 - ไม้
 - กระดาษ
 - เคมีภัณฑ์
 - อโลหะ
 - โลหะ
 - วิศวกรรม
 - อื่น ๆ

แผนที่ 3.5

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดพทุมธานี

อุตสาหกรรมขนาดเล็ก และอุตสาหกรรมขนาดกลาง จัดเป็นอุตสาหกรรมที่มีการกระจายการผลิต (Diversification) ในอุตสาหกรรมการผลิตทุกประเภท ส่วนอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เป็นอุตสาหกรรมที่มีการกระจายการผลิตน้อย แต่มีการรวมตัวของโรงงานอุตสาหกรรมอยู่ในอุตสาหกรรมการผลิตเพียงบางประเภท สรุปได้ดังนี้ (แผนภูมิ 3.4)

- อุตสาหกรรมขนาดเล็ก เป็นการประกอบอุตสาหกรรมการผลิตประเภทอุตสาหกรรมสิ่งประดิษฐ์จากผลิตภัณฑ์โลหะมากที่สุด รองลงมาได้แก่ อาหาร-เครื่องดื่ม ไม้และผลิตภัณฑ์ (แผนที่ 3.6 และ 3.7)
 - อุตสาหกรรมขนาดกลาง เป็นการประกอบอุตสาหกรรมการผลิตประเภทเคมีภัณฑ์มากที่สุด รองลงมาได้แก่ อาหาร-เครื่องดื่ม ไม้และผลิตภัณฑ์ (แผนที่ 3.8 และ 3.9)
 - อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ ส่วนมากเป็นการประกอบอุตสาหกรรมการผลิตสิ่งทอ รองลงมาได้แก่ อาหาร-เครื่องดื่ม (แผนที่ 3.10 และ 3.11)
- (ตารางที่ 3.8 และแผนภูมิที่ 3.5)

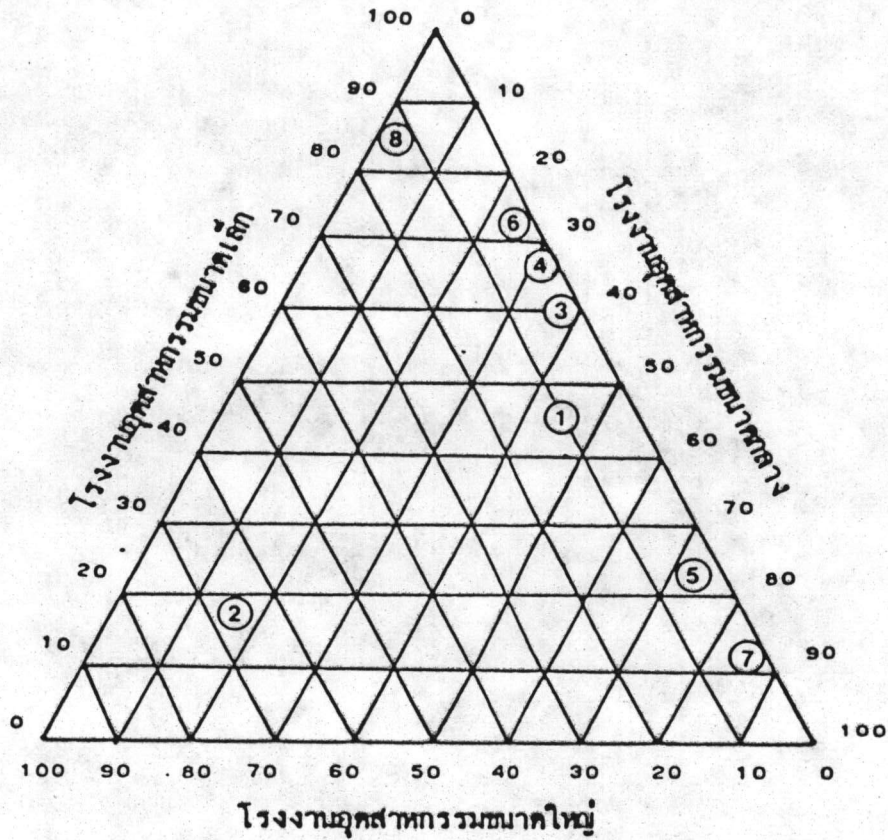
การกระจายตัวของอุตสาหกรรม แม้ว่าจังหวัดปทุมธานีจะมีการเติบโตของกิจการอุตสาหกรรมอย่างเด่นชัด แต่โรงงานอุตสาหกรรมในแต่ละพื้นที่ของจังหวัดปทุมธานีก็มีความแตกต่างกัน ทั้งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ เช่น ความเหมาะสมของที่ตั้ง ความพร้อมของบริการสาธารณูปโภค บริการคมนาคมขนส่ง แหล่งวัตถุดิบ และตลาด พื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของโรงงานอุตสาหกรรมหนาแน่นมาก ได้แก่ อำเภอเมือง อำเภอลองหลวง และอำเภอธัญบุรี นอกจากความพร้อมของปัจจัยดังกล่าวที่เป็นเหตุให้พื้นที่อำเภอเหล่านี้มีโรงงานอุตสาหกรรมรวมตัวกันจำนวนมาก บริเวณพื้นที่อำเภอลองหลวงยังมี เขตอุตสาหกรรมนวนคร ซึ่งได้รับการส่งเสริมจากสำนักงานส่งเสริมการลงทุนให้เป็นเขตส่งเสริมการลงทุน ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2520 ด้วย สามารถสรุปการกระจายตัวของอุตสาหกรรมขนาดต่าง ๆ ได้ดังนี้

ตารางที่ 3.8 การกระจายการผลิตอุตสาหกรรมขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ ปี พ.ศ.2528

ประเภทอุตสาหกรรม	รวม		ขนาดอุตสาหกรรม					
			เล็ก		กลาง		ใหญ่	
อาหาร-เครื่องดื่ม	42	(100.0)	19	(45.2)	19	(45.2)	4	(9.5)
	(13.5)		(11.4)		(17.0)		(12.0)	
สิ่งทอ	38	(100.0)	7	(18.4)	7	(18.4)	24	(63.2)
	(12.2)		(4.2)		(6.0)		(73.0)	
ไม้	46	(100.0)	27	(58.7)	17	(37.0)	2	(4.3)
	(14.7)		(16.3)		(15.0)		(6.0)	
กระดาษ	9	(100.0)	6	(66.7)	3	(33.3)	-	
	(2.9)		(3.6)		(3.0)		-	
เคมีภัณฑ์	48	(100.0)	11	(22.9)	34	(70.8)	3	(6.3)
	(15.4)		(6.6)		(30.0)		(9.0)	
อลูมิเนียม	21	(100.0)	15	(71.4)	6	(28.6)	-	
	(6.7)		(9.0)		(5.0)		-	
โลหะ	17	(100.0)	2	(11.8)	15	(88.2)	-	
	(5.4)		(1.2)		(13.0)		-	
สิ่งประดิษฐ์จากผลิตภัณฑ์โลหะ	89	(100.0)	78	(87.6)	11	(12.4)	-	
	(28.5)		(47.0)		(10.6)		-	
อื่น ๆ	2	(100.0)	1	(50.0)	1	(50.0)	-	
	(0.6)		-		(1.0)		-	
รวม	312	(100.0)	166	(53.2)	113	(36.2)	33	(10.6)
	(100.0)		(100.0)		(100.0)		(100.0)	

ที่มาข้อมูล : กองควบคุมโรงงาน, กรมโรงงานอุตสาหกรรม

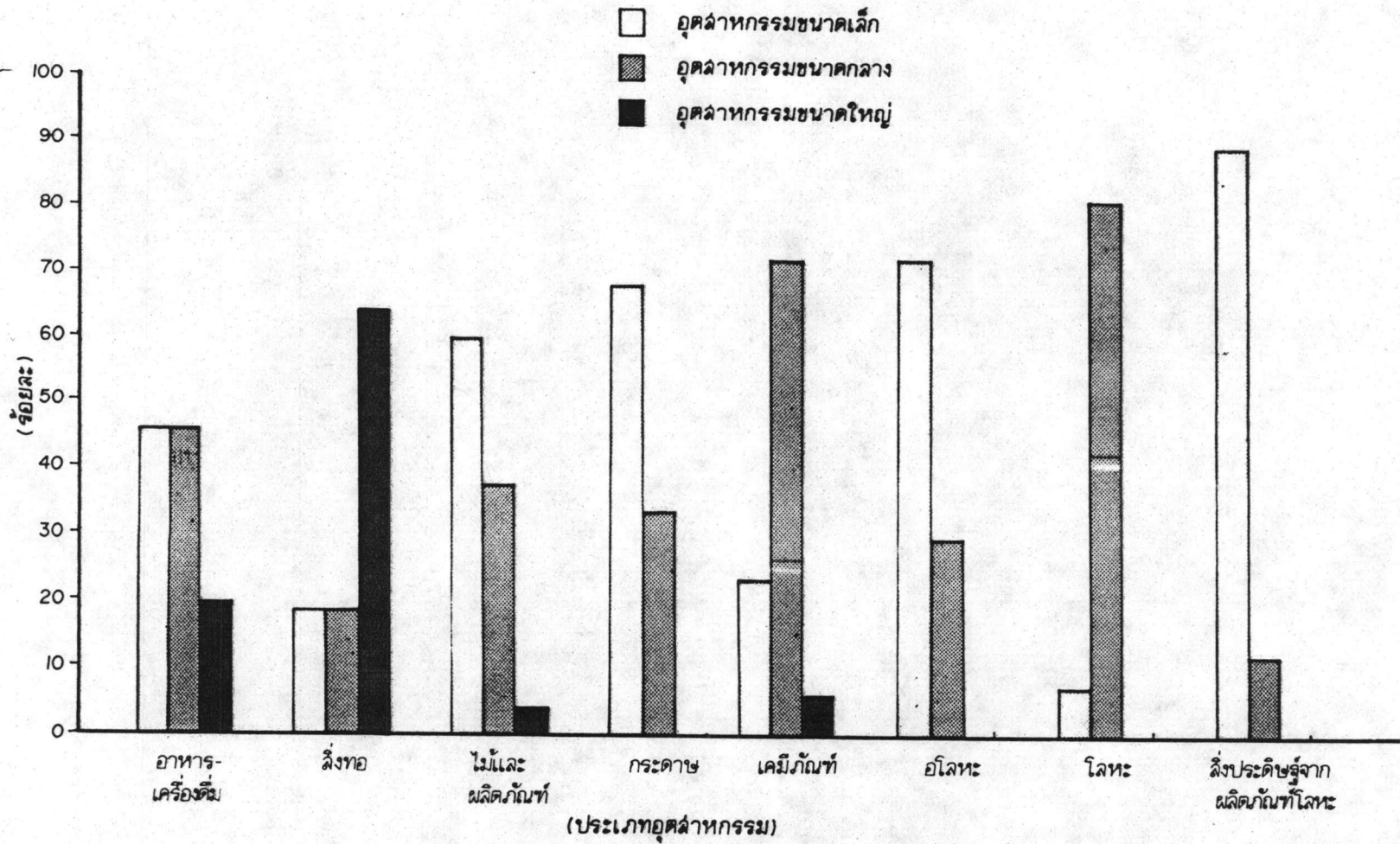
แผนภูมิ 3.4 Ternary Diagram แสดงขนาดโรงงานอุตสาหกรรม
จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

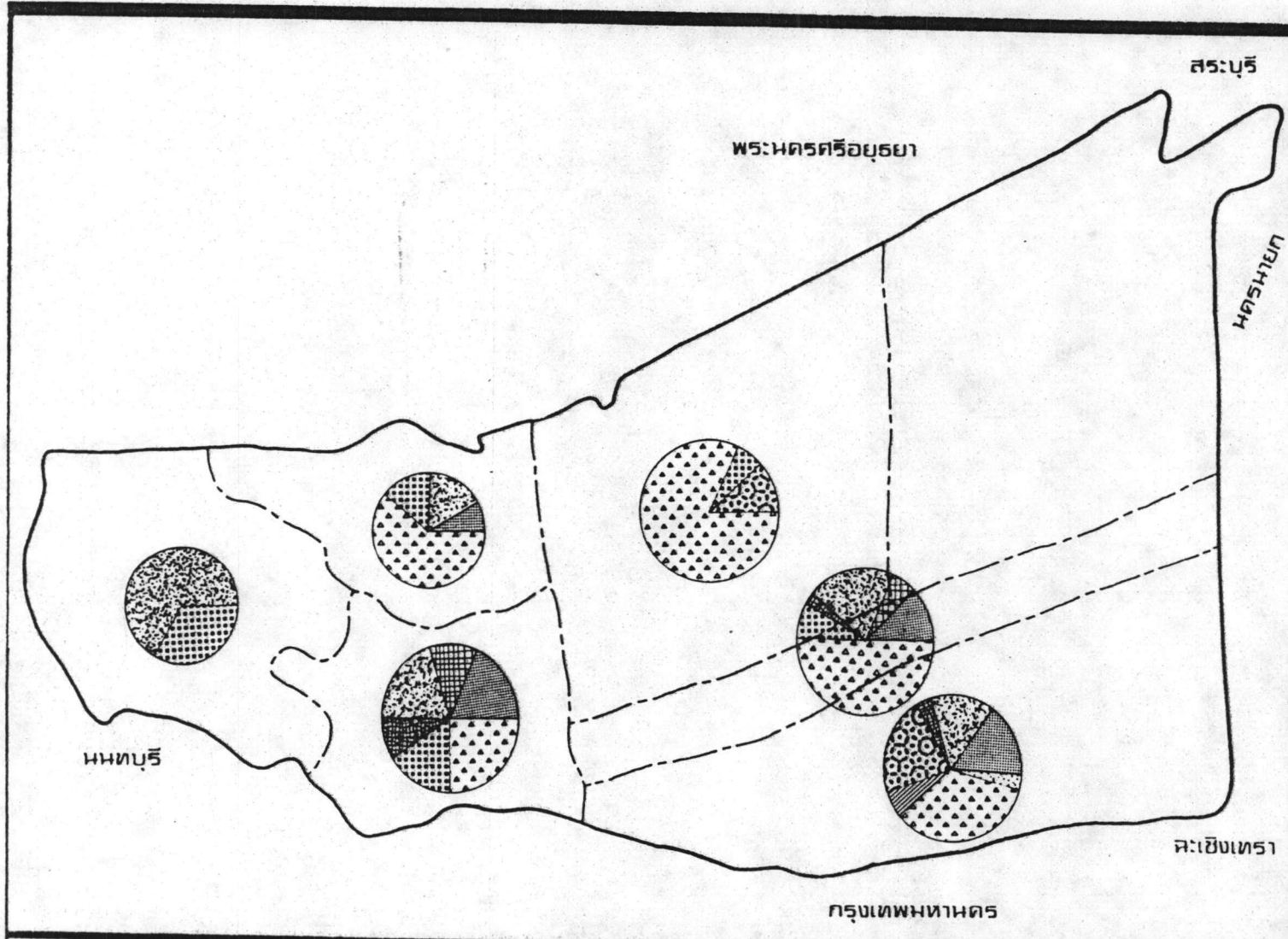

ประเภทอุตสาหกรรม

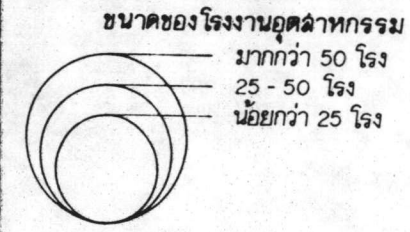
1. อาหาร-เครื่องคัม
2. สิ่งทอ
3. ไม้
4. กระดาษ
5. เคมีภัณฑ์
6. อโลหะ
7. โลหะ
8. สิ่งประดิษฐ์จากโลหะ

แผนภูมิ 3.5 แสดงสัดส่วนโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี
 จำแนกตามประเภทอุตสาหกรรม ปี พ.ศ. 2528

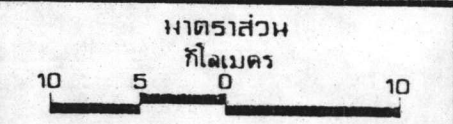

แสดง : การกระจายตัวของโรงงาน
อุตสาหกรรมขนาดเล็ก จังหวัด-
ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

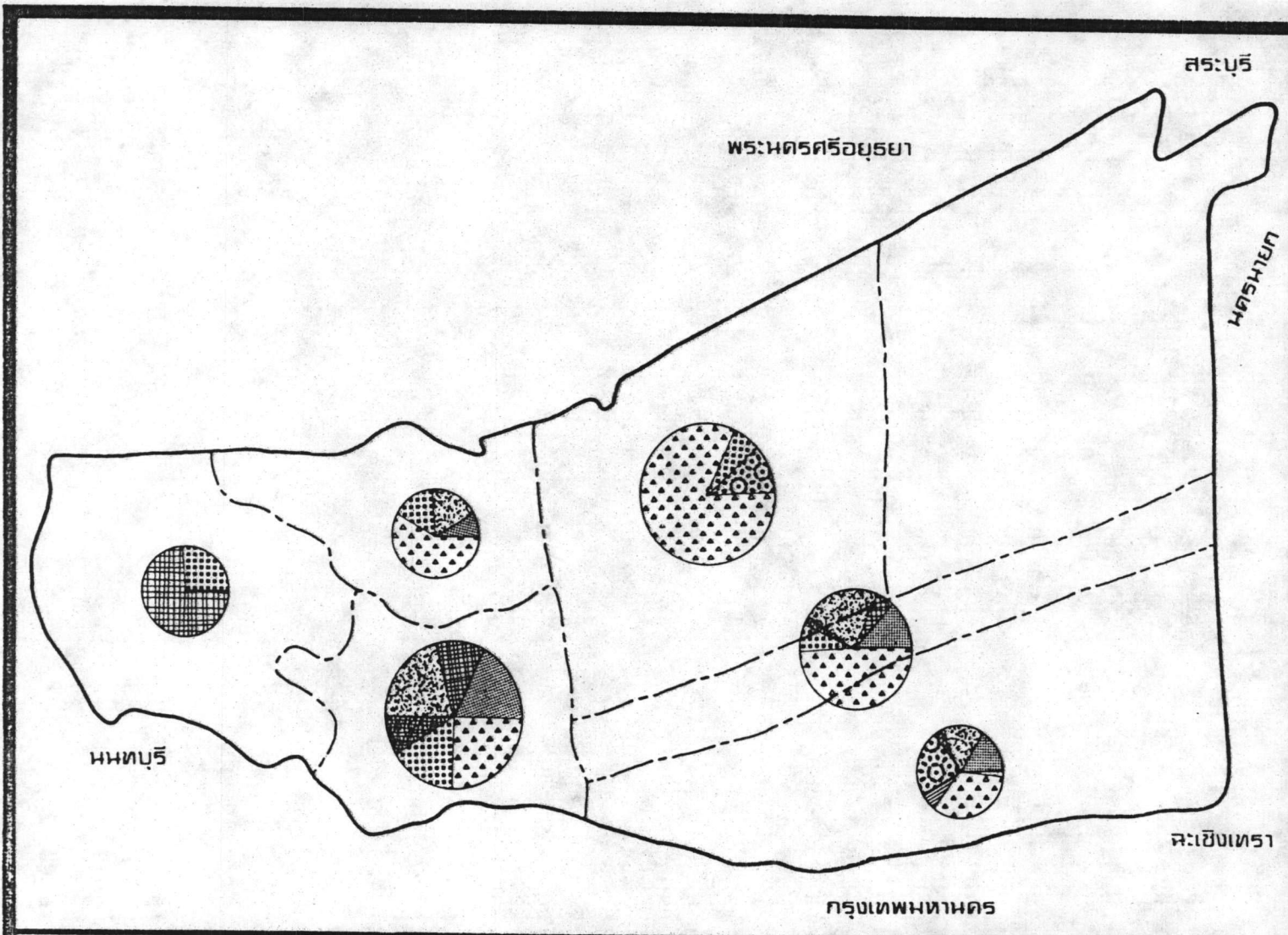
ประเภทอุตสาหกรรม

- อาหาร
- สิ่งทอ
- ไม้
- กระดาษ
- เคมี
- อโลหะ
- โลหะ
- สิ่งประดิษฐ์
- อื่น ๆ

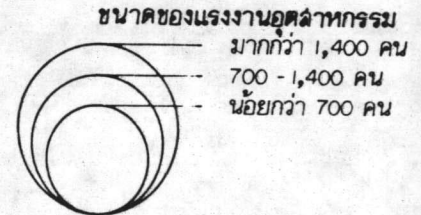

แผนที่ 3.6

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

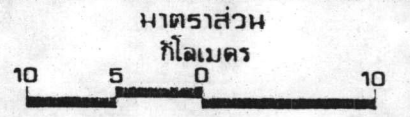

แสดง : การกระจายตัวของแรงงาน
อุตสาหกรรมขนาดเล็ก จังหวัด-
ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

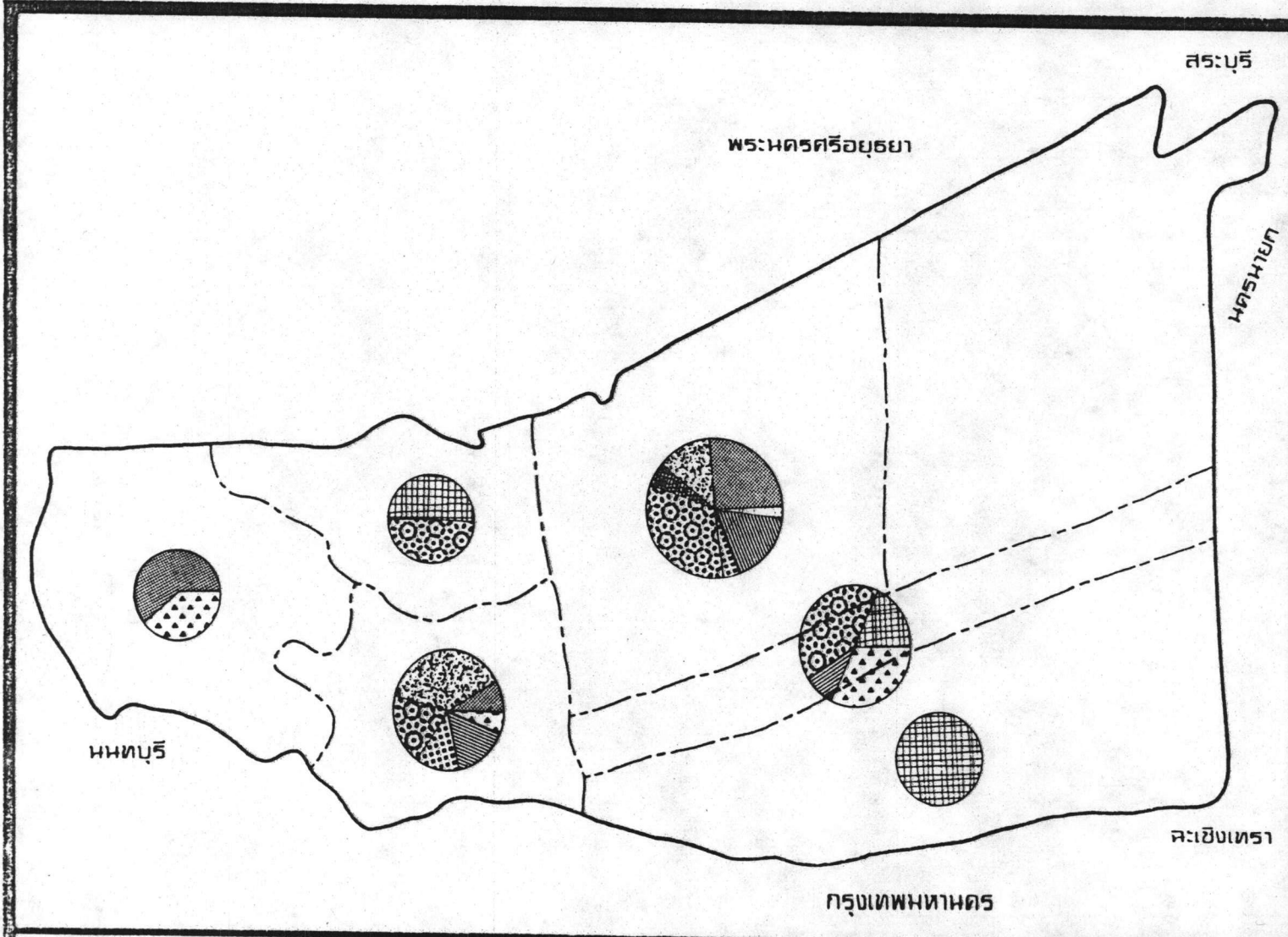
ประเภทอุตสาหกรรม

- อาหาร-เครื่องดื่ม
- สิ่งทอ
- ไม้
- กระดาษ
- เคมีภัณฑ์
- อโลหะ
- โลหะ
- สิ่งประดิษฐ์จากโลหะ
- อื่น ๆ

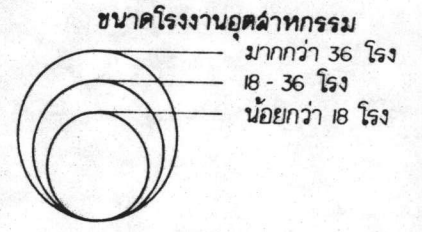

แผนที่ 3.7

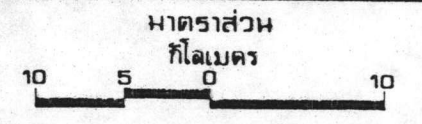
ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

แสดง : การกระจายตัวของโรงงาน
 อุตสาหกรรมขนาดกลาง จังหวัด-
 ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

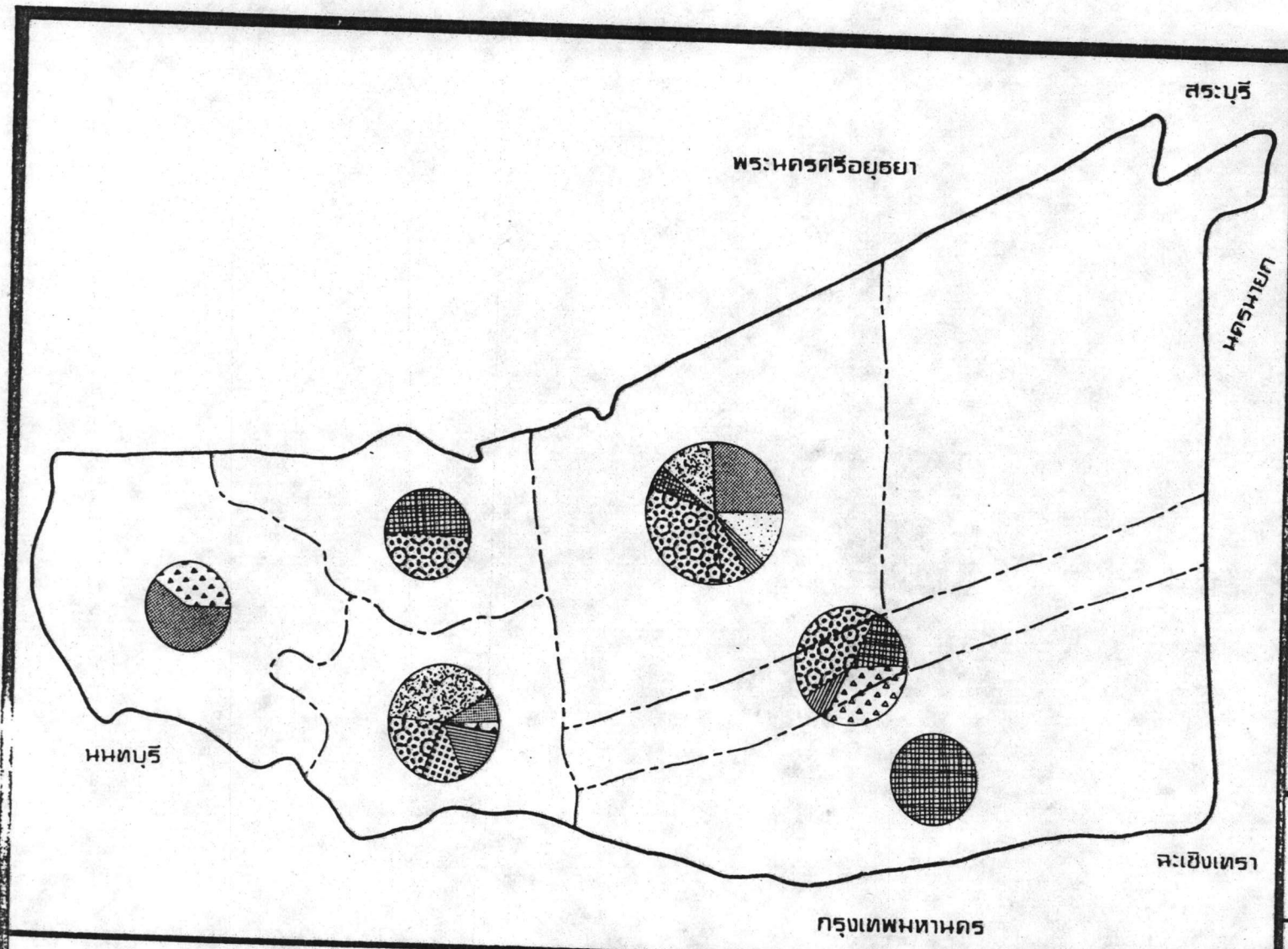

- ประเภทอุตสาหกรรม
- อาหาร
 - สิ่งทอ
 - ไม้
 - กระดาษ
 - เคมีภัณฑ์ .
 - อโลหะ
 - โลหะ
 - วิศวกรรม
 - อื่น ๆ

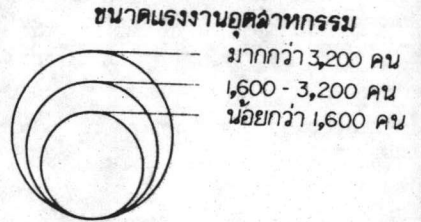

แผนที่ 3.8

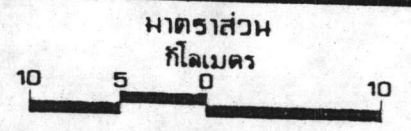
ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

แสดง : การกระจายตัวของโรงงาน
อุตสาหกรรมขนาดกลาง จังหวัด-
พทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

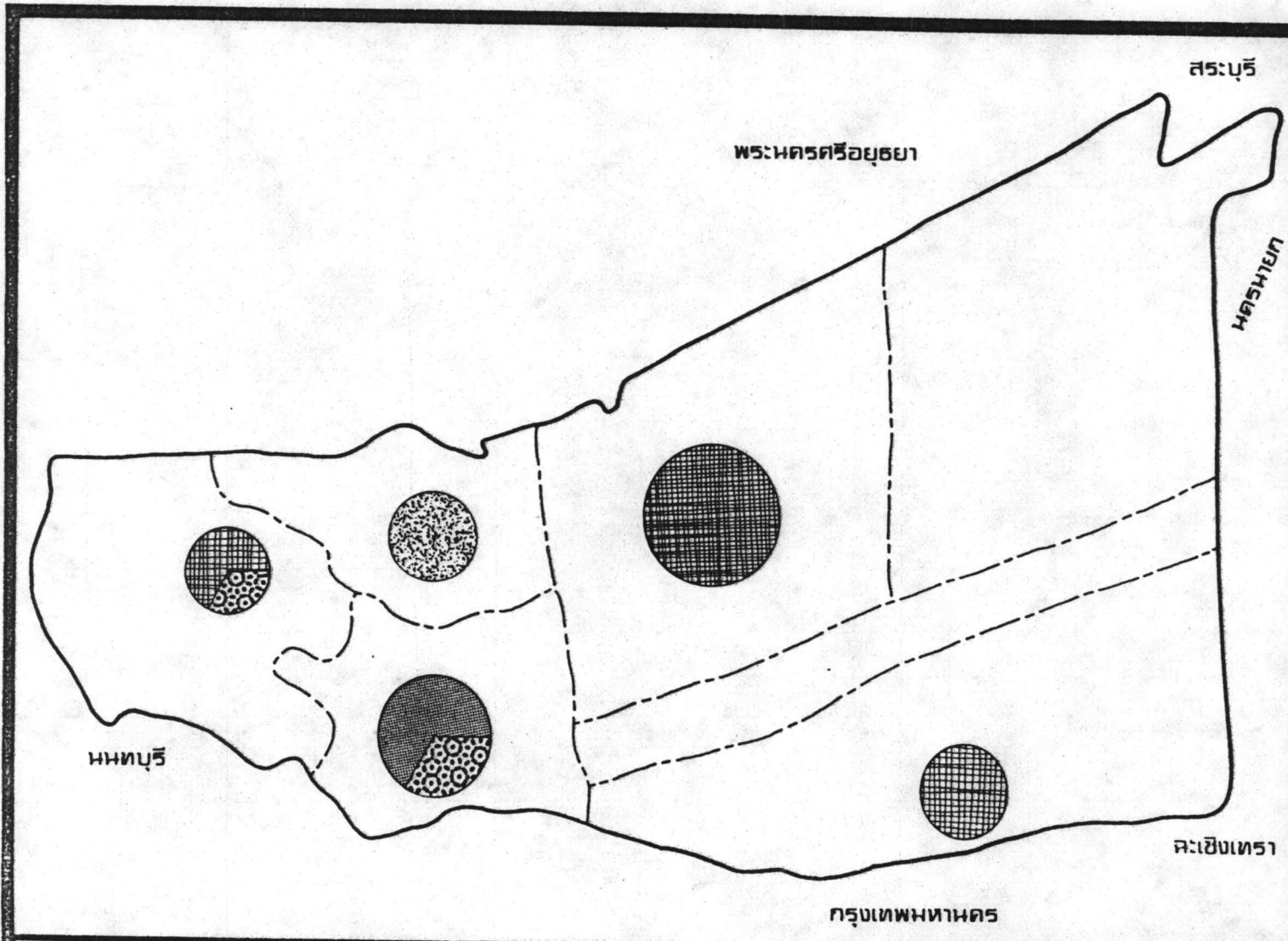

- ประเภทของอุตสาหกรรม
- อาหาร-เครื่องดื่ม
 - สิ่งทอ
 - ไม้
 - กระดาษ
 - เคมีภัณฑ์
 - อิโลหะ
 - โลหะ
 - สิ่งประดิษฐ์จากโลหะ
 - อื่น ๆ

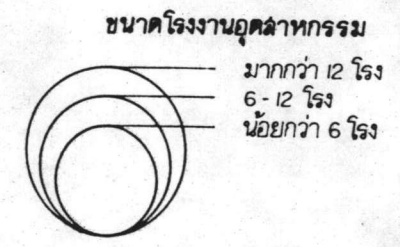

แผนที่ 3.9

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดพทุมธานี

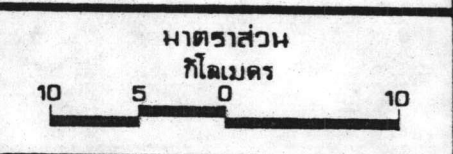

แสดง : การกระจายตัวของโรงงาน
 อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จังหวัด-
 ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

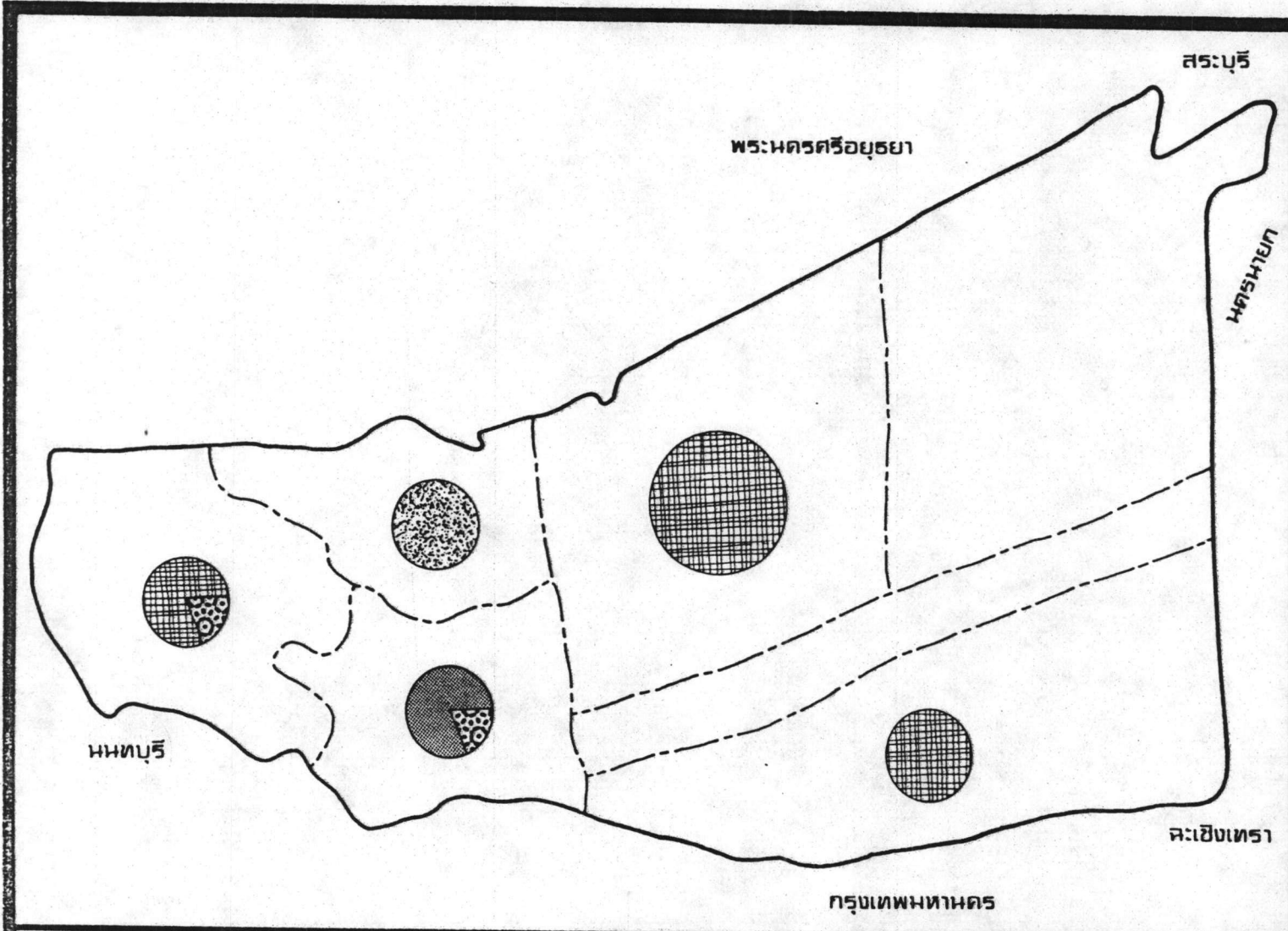
- ประเภทของอุตสาหกรรม
- อาหาร
 - ดึงทอง
 - ไม้
 - เคมีภัณฑ์

ที่มา :

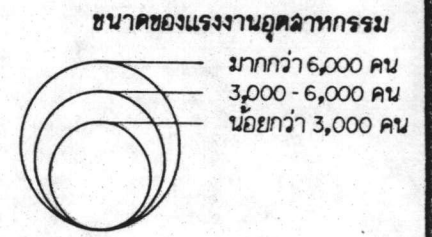

แผนที่ 3.10

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

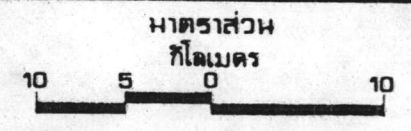

แสดง : การกระจายตัวของแรงงาน
อุตสาหกรรมขนาดใหญ่ จังหวัด-
ปทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

- ประเภทของอุตสาหกรรม
- อาหาร-เครื่องดื่ม
 - สิ่งทอ
 - ไม้
 - เคมีภัณฑ์

ที่มา :

แผนที่ 3.11

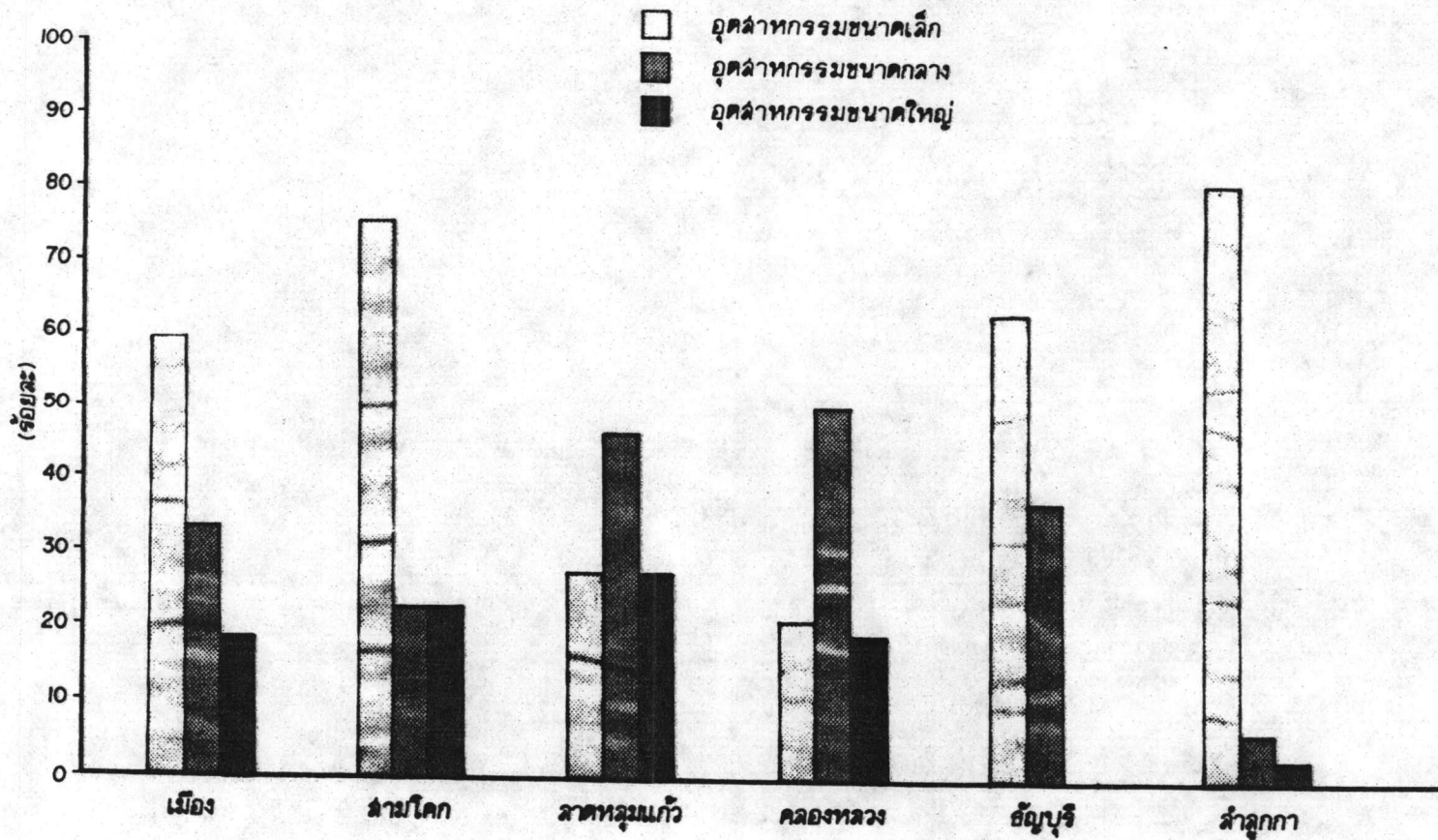
ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 3.9 การกระจายตัวของโรงงานอุตสาหกรรมขนาดเล็ก กลาง และใหญ่ รายอำเภอ ในจังหวัด
ปทุมธานี ช่วงปี พ.ศ. 2518-2528

อำเภอ	รวม (%)		ขนาดอุตสาหกรรม					
			เล็ก (%)		กลาง (%)		ใหญ่ (%)	
เมือง	76	(24.4)	45	(27.1)	25	(22.1)	6	(18.2)
	(100.0)		(59.2)		(32.9)		(7.9)	
สามโคก	16	(5.1)	12	(7.2)	2	(1.8)	2	(6.1)
	(100.0)		(75.0)		(12.5)		(12.5)	
ลาดหลุมแก้ว	11	(3.5)	3	(1.8)	5	(4.4)	3	(9.1)
	(100.0)		(27.0)		(45.5)		(27.3)	
คลองหลวง	110	(35.3)	34	(20.5)	55	(48.7)	21	(63.6)
	(100.0)		(30.9)		(50.0)		(19.1)	
ธัญบุรี	64	(20.5)	40	(24.1)	24	(21.2)	-	
	(100.0)		(62.5)		(37.5)			
ลำลูกกา	35	(11.2)	32	(19.3)	2	(1.8)	1	(3.0)
	(100.0)		(21.4)		(5.7)		(2.9)	
รวม	312	(100.0)	166	(100.0)	113	(100.0)	33	(100.0)
	100.0		53.2		36.2		10.6	

†ของข้อมูล : กองควบคุมโรงงาน, กรมโรงงานอุตสาหกรรม

แผนภูมิ 3.6 แสดงสัดส่วนโรงงานอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี
 จำแนกตามรายอำเภอ ปี พ.ศ. 2528

- การกระจายตัวของอุตสาหกรรมขนาดเล็ก มีการรวมตัวหนาแน่น อยู่ในอำเภอเมืองมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 27.1 ของอุตสาหกรรมขนาดเล็กทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ อำเภอธัญบุรี และอำเภอคลองหลวง เท่ากับร้อยละ 24.1 และร้อยละ 20.5 ตามลำดับ
- การกระจายตัวของอุตสาหกรรมขนาดกลาง พบว่า รวมตัวกันอยู่ในอำเภอคลองหลวงมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 48.7 ของอุตสาหกรรมขนาดกลางทั้งหมด รองลงมา ได้แก่ อำเภอเมือง และอำเภอธัญบุรี เท่ากับร้อยละ 22.1 และร้อยละ 21.2 ตามลำดับ ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับอุตสาหกรรมขนาดกลางที่ปรากฏว่า อำเภอเมืองและธัญบุรีมีการรวมตัวของอุตสาหกรรมขนาดกลางน้อยกว่าอำเภอคลองหลวงประมาณ 1 เท่า ซึ่งให้เห็นว่า อำเภอคลองหลวงเป็นแหล่งลงทุนของอุตสาหกรรมขนาดกลางอย่างเด่นชัด
- การกระจายตัวของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ มีการรวมตัวอยู่ในอำเภอคลองหลวงมากที่สุด เท่ากับร้อยละ 63.6 ของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ทั้งหมด รองลงมาคือ อำเภอเมือง เท่ากับร้อยละ 18.2

(ตารางที่ 3.9 และแผนภูมิที่ 3.5)

3. สาขาการค้า-บริการ มีความสำคัญต่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจของจังหวัด รองจากสาขาอุตสาหกรรม โดยมีมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวม 1,511.2 ล้านบาท หรือร้อยละ 21.5 ของผลิตภัณฑ์มวลรวม อัตราการขยายตัวในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 เท่ากับร้อยละ 9.6 ต่อปี การขยายตัวของสาขาการค้า-บริการอย่างรวดเร็วนี้ เป็นผลเนื่องมาจากกิจการดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกันโดยตรงกับการผลิตของสาขาอุตสาหกรรม การจำหน่าย และการตลาด เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนสาขาการค้า-บริการของจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาค พบว่า ปทุมธานีมีส่วนแบ่งการผลิตในสาขาดังกล่าวต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดน้อยที่สุด แต่มีอัตราการขยายตัวสาขาการค้า-บริการเป็นอันดับสองรองจากจังหวัดนนทบุรี

ความสำคัญต่อภาคในสาขาการผลิตเดียวกัน พบว่า มีสัดส่วนความสำคัญต่อภาคอยู่ในเกณฑ์ค่า คือประมาณร้อยละ 1.3 ในปี พ.ศ. 2518 และประมาณร้อยละ 1.5 ในปี พ.ศ. 2528

พื้นที่	สาขาการค้า-บริการ			
	มูลค่า 2518	สัดส่วน	มูลค่า 2528	สัดส่วน
ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล	47,369.2	100.0	101,012.4	100.0
ปทุมธานี	606.1	1.3	1,511.2	1.5

ปัจจัยจังหวัดปทุมธานีมีศูนย์การค้าและแหล่งธุรกิจ รวมทั้งร้านค้าที่จดทะเบียนพาณิชย์ บริษัทจำกัด ห้างหุ้นส่วนจำกัด จำนวนมากอยู่ในอำเภอเมือง คลองหลวง และธัญบุรี กิจกรรมเหล่านี้มีความสัมพันธ์กับกิจการอุตสาหกรรมทั้งในแง่ของการผลิต การจำหน่ายและการบริการอย่างยิ่ง

4. การเงินและการคลัง สภาวะเศรษฐกิจการเงินของจังหวัดปทุมธานี ในปี พ.ศ. 2528 มีธนาคารพาณิชย์ที่เปิดสาขาทำการทั้งสิ้น 23 แห่ง เป็นธนาคารพาณิชย์ 15 แห่ง ธนาคารออมสิน 5 แห่ง ธนาคารกรุงไทย 2 แห่ง และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร 1 แห่ง ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในอำเภอเมืองและอำเภอธัญบุรี ปริมาณเงินฝากธนาคารพาณิชย์ ณ เดือนตุลาคม ปี พ.ศ. 2528 มีจำนวน 2,962.7 ล้านบาท และปริมาณเงินให้สินเชื่อรวม 2,661.1 ล้านบาท (ตารางที่ 3.10)

สำหรับสภาวะเศรษฐกิจการคลังของจังหวัดปทุมธานีในปี พ.ศ. 2528 มีรายรับรวมทั้งสิ้น 1,164,529,324 บาท ยอดเงินรวมรายได้จำแนกเป็น ภาษีเงินได้บุคคลธรรมดา ภาษีเงินได้นิติบุคคล ภาษีการค้า อากรแสตมป์ โดยเฉพาะประเภทที่มีรายได้มากที่สุดคือ ภาษีการค้า อำเภอที่มีการจัดเก็บภาษีอากรได้มากที่สุด คือ อำเภอคลองหลวง รองลงมาได้แก่ อำเภอธัญบุรีและอำเภอเมือง เนื่องจากเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก จึงมีการจัดเก็บภาษีอากรได้มากกว่าอำเภออื่น ๆ (ตารางที่ 3.11 และ 3.12)

ตารางที่ 3.10 สถานการณ์เงินจังหวัดพทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

ธนาคาร	เมือง	สามโคก	ลาดหลุมแก้ว	คลองหลวง	ัญญี	ลาดกระบัง	รวม
ไทยพาณิชย์	1	1	-	1	2	1	6
กรุงไทย	1	-	-	-	1	-	2
กรุงศรีอยุธยา	-	-	-	-	1	-	1
กสิกรไทย	1	-	-	-	1	-	2
ศรีนคร	-	-	-	-	1	-	1
กรุงศรีอยุธยา	-	-	-	-	1	-	1
ไทยพยุ	-	-	1	1	-	-	2
ออมสิน	1	-	1	1	1	1	5
กรุงไทย	1	-	-	-	1	-	2
อภช.	-	-	-	-	1	-	1
รวม	5	1	2	3	10	2	23

ที่มา : สำนักงานพาณิชย์จังหวัดพทุมธานี, กระทรวงพาณิชย์

ตารางที่ 3.11 ภาวะการจ่าย نقدตามประเภทจังหวัดพทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

ประเภท	จำนวนเงิน
รายเงินได้บุคคลธรรมดา	223,985,915.26
รายเงินได้บุคคลก	106,656,494.16
รายการค้า	747,198,231.76
การขนส่ง	11,052,875.46
การเกษตร	123,382.42
อื่น ๆ	-
รวม	1,164,529,324.47

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดพทุมธานี

ตารางที่ 3.12 รายได้ภาษีอากรรายสาขา จังหวัดพทุมธานี ปี พ.ศ. 2528

สาขา	จำนวนเงิน
เมือง	156,646,632.57
สามโคก	2,752,600.66
ลาดหลุมแก้ว	5,625,122.59
คลองหลวง	488,842,910.04
ัญญี	327,871,964.15
ลาดกระบัง	11,089,049.27
หนองเสือ	800,854.43
รวม	1,164,529,324.47

ที่มา : สำนักงานสรรพากรจังหวัดพทุมธานี

3.2.3 การประยุกต์แบบจำลอง "ชิพท์ กับ แชร์" วิเคราะห์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจังหวัดปทุมธานี แนวความคิดเกี่ยวกับ "ชิพท์ กับ แชร์" เป็นการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของส่วนต่าง ๆ ของเศรษฐกิจพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง โดยได้แบ่งความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ออกเป็น 2 ส่วน ประกอบด้วย ส่วนแบ่ง (Share) และส่วนโอน (Shift) และวิเคราะห์ว่า องค์ประกอบส่วนใดที่ก่อให้เกิดความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่นั้น ทั้งยังได้ชี้ให้เห็นถึงจุดอ่อน (Weakness) หรือความเสียเปรียบ และจุดแข็ง (Strenght) หรือความได้เปรียบของพื้นที่ที่เกิดจากสาขาการผลิต ซึ่งจะมีผลต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม

รูปแบบจำลอง "ชิพท์ กับ แชร์" ดังสมการต่อไปนี้

$$S_{ij}^* = S_{ij} + S_{ij}^*$$

$$S_{ij}^* = S_{ij} \frac{(GDP^* - GDP)}{GDP} + S_{ij} \left(\frac{S_i^*}{S_i} - \frac{GDP^*}{GDP} \right) + S_{ij} \left(\frac{S_{ij}^*}{S_{ij}} - \frac{S_i^*}{S_i} \right)$$

โดยกำหนดให้

GDP คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ในช่วงตอนต้นของช่วงเวลา

GDP* คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ในช่วงตอนปลายของช่วงเวลา

S_i คือ มูลค่าเพิ่ม ของสาขาการผลิต i ในตอนต้นของช่วงเวลา

S_i^* คือ มูลค่าเพิ่ม ของสาขาการผลิต i ในตอนปลายของช่วงเวลา

S_{ij} คือ มูลค่าเพิ่ม (Value added) ของสาขาการผลิต i ในภาคที่ j ในตอนต้นของช่วงเวลา

S_{ij}^* คือ มูลค่าเพิ่ม (Value added) ของสาขาการผลิต i ในภาคที่ j ในตอนปลายของช่วงเวลา

รูปแบบจำลองนี้ เป็น Identity Equation คือ ค่าสมการด้านซ้ายมือ และขวามือเป็นค่าเดียวกัน นั่นคือ ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่หนึ่ง หรือของสาขาการผลิตหนึ่ง จะประกอบด้วย 2 ส่วน สามารถอธิบายความหมายได้ ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง : $S_{ij} = \frac{GDP^* - GDP}{GDP}$ เรียกว่า Regional Share (ส่วนแบ่ง) หมายถึง จำนวนมูลค่าเพิ่มที่เพิ่มขึ้นในสาขาการผลิตสาขาใดสาขาหนึ่งของท้องถิ่น/ภาคหนึ่งมีอัตราเพิ่มในอัตราเดียวกันกับอัตราเพิ่มของภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่า ในช่วงเวลาเดียวกัน

ส่วนที่สอง : Shift Component (ส่วนโอน) ประกอบด้วย

- $S_{ij} (S_i^*/S_i - GDP^*/GDP)$ เรียกว่า Proportional Shift (ส่วนโอนตามสัดส่วน) หรือหมายถึง มูลค่าเพิ่มของสาขาการผลิตใดสาขาการผลิตหนึ่งของท้องถิ่น/ภาคขยายตัวช้าหรือเร็วกว่าอัตราเพิ่มของการผลิตทั้งหมดในท้องถิ่น/ภาค
- $S_{ij} (S_{ij}^*/S_{ij} - S_i^*/S_i)$ เรียกว่า Differential Shift (ส่วนโอนแตกต่าง) หมายถึง มูลค่าเพิ่มของสาขาการผลิตใดสาขาการผลิตหนึ่งของท้องถิ่น/ภาคที่ขยายตัวช้าหรือเร็วแตกต่างไปจากอัตราเพิ่มของการผลิตในแต่ละสาขาการผลิตในท้องถิ่น/ภาคนั้น อันเนื่องมาจากความได้เปรียบด้านที่ตั้ง หรือความได้เปรียบจากทรัพยากรการผลิตประจำท้องถิ่น

ค่าของสมการแต่ละส่วนบ่งชี้ผล ดังนี้

ก. ค่าของ Regional Share (ส่วนแบ่ง) บ่งชี้ว่า ท้องถิ่น/ภาคใดมีความเจริญเติบโตอันเนื่องมาจากความเจริญเติบโตของภาคเศรษฐกิจที่ใหญ่กว่า

ข. ค่าของ Shift Component

- ค่า Proportional Shift หรือ P-Shift จะเป็นตัวอธิบายความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของโครงสร้างการผลิตสาขาต่าง ๆ (Economic Structure)

ถ้าเป็น + แสดงว่า ท้องถิ่น/ภาคมีสาขาการผลิตนั้น ๆ ขยายตัวเร็ว

ถ้าเป็น - แสดงว่า ท้องถิ่น/ภาคมีสาขาการผลิตนั้น ๆ ขยายตัวช้า

- ค่า Differential Shift หรือ D-Shift จะเป็นตัวอธิบายความ
ได้เปรียบ-เสียเปรียบในเชิงที่ตั้ง ของพื้นที่

ถ้าเป็น + แสดงว่า สาขาการผลิตของท้องถิ่น/ภาคนั้น มีความได้
เปรียบในด้านที่ตั้งมากกว่าท้องถิ่น/ภาคอื่น ๆ
ที่มีโครงสร้างการผลิตแบบเดียวกัน

ถ้าเป็น - แสดงว่า สาขาการผลิตนั้นมีความเสียเปรียบในด้านที่ตั้ง
มากกว่าท้องถิ่น/ภาคอื่น ๆ ที่มีโครงสร้างการ
การผลิตแบบเดียวกัน

การวิเคราะห์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีเปรียบเทียบกับระดับประเทศ โดยอาศัยข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2518 และ 2528 กองบัญชาการประชาชาติ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

- 1) วิเคราะห์ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของจังหวัด เพื่อทราบลักษณะความเจริญเติบโตของโครงสร้างการผลิตสาขาต่าง ๆ ของจังหวัดปทุมธานี
 - 2) วิเคราะห์ความเจริญเติบโตของสาขาการผลิต เพื่อชี้ให้เห็นที่มาของความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดว่าเกิดจากการผลิตสาขาใด และอยู่ในส่วนไหนของความเจริญเติบโต
- 1) ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของจังหวัดปทุมธานี

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจังหวัดปทุมธานีในระยะ 10 ปีที่ผ่านมา อัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.9 ต่อปี และมูลค่าผลผลิตภายในจังหวัดเพิ่มขึ้น 4,285.9 ล้านบาท โดยเป็นผลที่ได้จากการเพิ่มขึ้นของมูลค่าผลผลิตในสาขาการผลิตต่าง ๆ โดยเฉพาะสาขาอุตสาหกรรม (ตารางที่ 3.13)

การขยายตัวทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีได้เพิ่มขึ้น ในอัตราเดียวกันกับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับประเทศ จึงทำให้ได้รับส่วนแบ่ง (Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีของจังหวัด จำนวน 2,547.4 ล้านบาท

ลักษณะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของจังหวัดปทุมธานีพบว่า สาขาการผลิตที่มีการขยายตัวเร็วกว่าการขยายตัวของการผลิตระดับประเทศ ได้แก่ อุตสาหกรรม การค้า การธนาคาร การบริการ คมนาคมและขนส่ง ประปา-ไฟฟ้า จึงทำให้จังหวัดปทุมธานีได้รับมูลค่าผลผลิตที่เกิดจากการขยายตัวเร็วเท่ากับ 273.8 ล้านบาท และการผลิตที่ขยายตัวเพิ่มเร็วกว่าอัตราเพิ่มระดับประเทศ ในสาขาการผลิตเดียวกัน อันเนื่องมาจากมูลค่าผลผลิตที่เกิดจากความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้ง เท่ากับ 1,464.7 ล้านบาท

กล่าวได้ว่า ลักษณะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของจังหวัดปทุมธานีมีโครงสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นที่น่าพอใจ (Favorable industrial mix) การเปลี่ยนแปลงสาขาการผลิตบางสาขามีแนวโน้มและมีการขยายตัวซ้ากว่าอัตราความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้แก่ เกษตรกรรม การค้า ที่อยู่อาศัย และการบริการ แต่จังหวัดปทุมธานีมีสาขาการผลิตต่าง ๆ 7 สาขาที่มีการขยายตัวเติบโตรวดเร็วเมื่อเปรียบเทียบกับระดับประเทศในสาขาการผลิตแบบเดียวกัน (Competitive advantage) ซึ่งปรากฏเด่นชัดว่า ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เกิดจาก Positive differential shift ซึ่งได้แก่ อุตสาหกรรม การธนาคาร การบริการ และการคมนาคมและขนส่ง จึงทำให้จังหวัดปทุมธานีได้รับมูลค่าการเปลี่ยนแปลงรวม (Total shift) เท่ากับ 1,738.5 ล้านบาท

2) ความเจริญเติบโตของสาขาการผลิต

ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของจังหวัดปทุมธานีในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เป็นผลจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างเศรษฐกิจในสาขาการผลิตต่าง ๆ เป็นดังนี้ (ตารางที่ 3.13)

- เกษตรกรรม ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา การผลิตสาขาเกษตรกรรมมีการขยายตัวค่อนข้างช้า เมื่อเปรียบเทียบกับการผลิตสาขาอื่น ๆ โดยปรากฏว่า การผลิตด้านเกษตรกรรมมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.5 ต่อปี ในขณะที่การผลิตสาขาอื่น ๆ มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยประมาณร้อยละ 10-20 ต่อปี จึงทำให้ต้องเสียส่วนโอนตามสัดส่วน (Proportionality shift) จำนวน 136.6 ล้านบาท อย่างไรก็ตาม สาขาเกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานีนับว่ายังมีความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้งอยู่บ้าง จึงได้รับส่วนโอนแตกต่าง (Differentiality shift) เท่ากับ 36.4 ล้านบาท แต่ยังไม่เพียงพอกับการรับส่วนโอนตามสัดส่วนที่เกิดจากการขยายตัวช้า ฉะนั้น เมื่อรวมส่วนโอนทั้งหมดกับส่วนแบ่ง (Share) ของเกษตรกรรม จำนวน 379.9 ล้านบาทแล้ว จึงทำให้จังหวัดปทุมธานีมีมูลค่าผลผลิตเกษตรกรรมเพิ่มขึ้นจำนวน 279.7 ล้านบาท

สำหรับโครงสร้างการผลิตภาคเกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานี ประกอบด้วย กลสิกรรม การปศุสัตว์ และการประมง เมื่อปี พ.ศ. 2518 มีมูลค่าผลผลิตเท่ากับ 468.1 ล้านบาท 29.4 ล้านบาท และ 11.5 ล้านบาท ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2528 ได้เพิ่มขึ้นเป็นมูลค่า 700.2 ล้านบาท 51.4 ล้านบาท และ 37.1 ล้านบาท ตามลำดับ การขยายตัวในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.1, 5.7 และ 12.4 ตามลำดับ การขยายตัวของการผลิตด้านกลสิกรรมและปศุสัตว์ค่อนข้างช้าเมื่อเปรียบเทียบกับสาขาการผลิตอื่น ๆ ในพื้นที่ จึงทำให้เสียส่วนโอนตามสัดส่วนที่เกิดจากการขยายตัวช้า เท่ากับ 120.7 ล้านบาท 10.4 ล้านบาท และ 5.5 ล้านบาท ตามลำดับ แต่เนื่องจากยังมีลักษณะความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้ง ทำให้ได้รับส่วนโอนแตกต่าง (Differential Shift) เท่ากับ 13.8 ล้านบาท 4.2 ล้านบาท และ 18.4 ล้านบาท ตามลำดับ ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรกรรม แม้ว่าจะมีลักษณะความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้งกว่าพื้นที่ส่วนอื่น ๆ ของประเทศ แต่การขยายตัวของมูลค่าผลผลิตภาคเกษตรกรรมในช่วงเวลาดังกล่าวเพิ่มขึ้นค่อนข้างต่ำ และช้ากว่าการขยายตัวของเศรษฐกิจระดับประเทศ ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า เนื่องมาจากสภาพของการขยายตัวของพื้นที่เมืองที่ได้ส่งผลกระทบต่อการใช้ประโยชน์พื้นที่เกษตรกรรมเป็นพื้นที่เมืองเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ประกอบกับสมรรถนะและคุณสมบัติของดินเพื่อการเกษตรมีความอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างต่ำและเป็นดินเปรี้ยว จึงทำให้ความสามารถในการผลิตและมูลค่าผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดปทุมธานีมีแนวโน้มการขยายตัวช้าลง

- อุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานีได้รับมูลค่าผลผลิตอุตสาหกรรมมากที่สุด
ในพื้นที่ ความเจริญเติบโตของสาขาอุตสาหกรรมในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ
11.4 ต่อปี ซึ่งสูงกว่าการขยายตัวเศรษฐกิจส่วนรวมของจังหวัดที่มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.9
ต่อปี ฉะนั้น จึงเป็นที่แน่ชัดว่า สาขาการผลิตด้านอุตสาหกรรมมีบทบาทสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ
ส่วนรวมของจังหวัดปทุมธานีอย่างยิ่ง การขยายตัวเร็วของภาคอุตสาหกรรม จึงทำให้ได้รับส่วน
โอนตามสัดส่วน เท่ากับ 255.6 ล้านบาท ยิ่งกว่านั้น การขยายตัวภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่ยัง
เนื่องจากลักษณะความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้ง จึงทำให้ได้รับส่วนโอนแตกต่างเข้ามา
เท่ากับ 1,290.4 ล้านบาท ฉะนั้น เมื่อรวมส่วนโอนที่ได้จากการขยายตัวเร็ว และความได้
เปรียบในเชิงที่ตั้งของภาคอุตสาหกรรมในพื้นที่กับส่วนแบ่ง (Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่
ของจังหวัด จำนวน 1,543.9 ล้านบาทแล้ว จึงทำให้มูลค่าผลผลิตภาคอุตสาหกรรมมีจำนวนเพิ่ม
ขึ้นเท่ากับ 3,089.9 ล้านบาท หรือประมาณสามในสี่ของส่วนเปลี่ยนแปลง (Actual Change)
ของมูลค่าผลผลิตรวม ชี้ให้เห็นว่า บทบาทของการผลิตภาคอุตสาหกรรมเป็นฐานเศรษฐกิจหลัก
ของจังหวัดปทุมธานีอย่างเด่นชัด

- การธนาคารและการบริการ การธนาคารเป็นสาขาที่มีการขยายตัว
เร็ว เมื่อปี พ.ศ. 2518 มูลค่าผลผลิตเท่ากับ 24.0 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้น
เป็น 162.4 ล้านบาท และมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 21.5 ต่อปี ส่วนการบริการ มีมูลค่าผลผลิต
เท่ากับ 102.8 ล้านบาท และเพิ่มขึ้นเป็น 301.0 ล้านบาท และมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 11.6
ต่อปี ทั้งนี้ ได้แยกการพิจารณาลักษณะการเปลี่ยนแปลงสาขาการผลิตได้ ดังนี้

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของสาขาการธนาคาร ทำให้ได้รับส่วนโอน
เข้ามา 41.9 ล้านบาท ประกอบกับมีความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้งด้วย จึงได้รับส่วนโอนเข้า
54.5 ล้านบาท ฉะนั้น มูลค่าผลผลิตที่ได้จากส่วนโอนสุทธิจากการขยายตัวเร็ว และด้านที่ตั้งที่
ได้เปรียบจำนวน 96.5 ล้านบาท เมื่อรวมกับส่วนแบ่ง (Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ของ
จังหวัด จำนวน 41.9 ล้านบาท จึงทำให้มูลค่าผลผลิตสาขาการธนาคารของจังหวัดปทุมธานี
ในช่วง 10 ปีเท่ากับ 138.4 ล้านบาท ซึ่งสังเกตบางประการเกี่ยวกับสาขาการธนาคารใน
ช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เป็นสาขาการผลิตที่ขยายตัวสูงสุด ทั้งนี้ อาจเป็นผลเนื่องมาจากการขยาย

ตัวของภาคอุตสาหกรรมได้กระตุ้นให้ธุรกิจการธนาคารเข้ามามีบทบาทรองรับ และขยายตัวควบคู่ไปกับกิจการด้านอุตสาหกรรมนั่นเอง

ส่วนการขยายตัวสาขาการบริการมีลักษณะการเปลี่ยนแปลงในทิศทางเดียวกันกับสาขาการธนาคาร จึงทำให้ได้รับส่วนโอนตามสัดส่วนเท่ากับ 36.9 ล้านบาท และส่วนโอนแตกต่างที่เกิดจากความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้งเท่ากับ 44.0 ล้านบาท เมื่อรวมส่วนโอนสุทธิที่ได้จากการขยายตัวเร็ว และความได้เปรียบด้านที่ตั้งรวม 80.9 ล้านบาท กับส่วนแบ่ง (Share) ทางเศรษฐกิจ 2,547.4 ล้านบาท ทำให้การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในช่วง 10 ปี เพิ่มขึ้น 198.2 ล้านบาท การขยายตัวของสาขาการบริการด้วยอัตราเฉลี่ยร้อยละ 11.6 ต่อปี เปรียบเทียบกับภาคอุตสาหกรรมร้อยละ 11.9 ต่อปี ซึ่งเห็นว่าแนวโน้มการขยายตัวของสาขาการผลิตดังกล่าว เติบโตควบคู่กันไป เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

- คมนาคมและขนส่ง มีการขยายตัวเร็วและได้เปรียบทางด้านทำเลที่ตั้ง เมื่อปี พ.ศ. 2518 มูลค่าผลผลิตเท่ากับ 29.4 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 83.5 ล้านบาท และมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 12.3 ต่อปี จึงทำให้ได้รับส่วนโอนสุทธิจำนวน 26.1 ล้านบาท เนื่องจากความได้เปรียบด้านที่ตั้ง 21.9 ล้านบาท และการขยายตัวเร็ว 4.2 ล้านบาท เมื่อรวมส่วนโอนสุทธิกับส่วนแบ่ง (Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ของจังหวัดจำนวน 28.0 ล้านบาท การเปลี่ยนแปลงของสาขานี้ในช่วง 10 ปี จึงเพิ่มขึ้นเท่ากับ 54.1 ล้านบาท

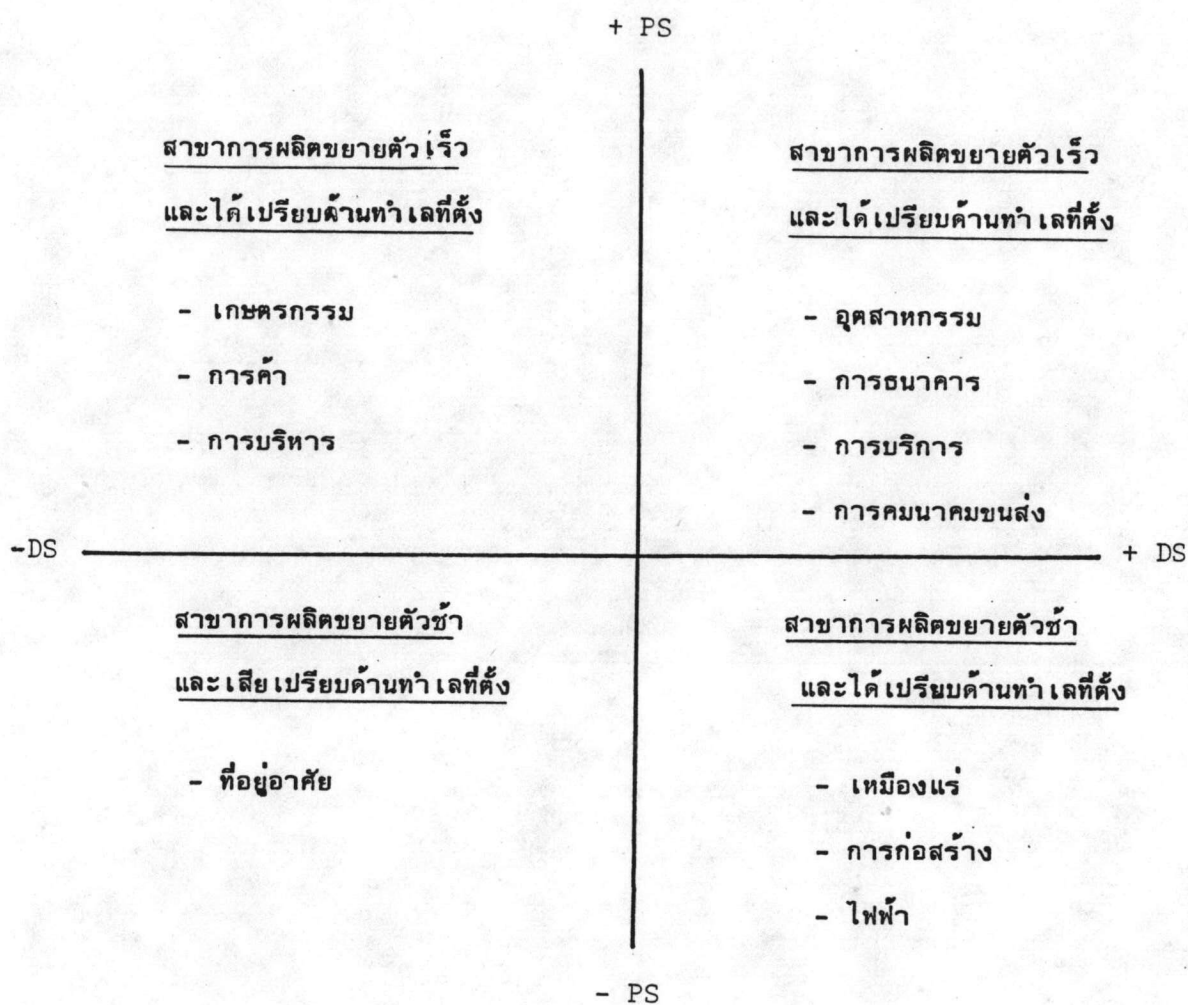
- การค้า มีลักษณะความได้เปรียบในด้านที่ตั้งแต่มีการขยายตัวช้า อย่างไรก็ตาม สาขาการค้าได้มีบทบาทในการผลิตโดยส่วนรวมของพื้นที่เป็นอันดับสามรองจากสาขาอุตสาหกรรมและสาขาเกษตรกรรม เมื่อปี พ.ศ. 2518 มีมูลค่าผลผลิต 208.1 ล้านบาท และในปี พ.ศ. 2528 เพิ่มขึ้นเป็น 458.4 ล้านบาท ด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 8.6 ต่อปี ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ขยายตัวค่อนข้างช้ากว่าสาขาการผลิตอื่น ๆ จึงทำให้เสียส่วนโอนตามสัดส่วนเท่ากับ 35.4 ล้านบาท แต่เนื่องจากมีความได้เปรียบในเชิงทำเลที่ตั้ง ทั้งนี้เพราะเป็นกิจกรรมที่ควบคู่กับกิจการอุตสาหกรรม จึงได้รับส่วนโอนแตกต่างเท่ากับ 102.5 ล้านบาท ความสามารถในการผลิตของสาขาการค้าในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา มีส่วนแบ่ง (Share) ที่เกิดจากความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจปกติจำนวน 163.2 ล้านบาท เมื่อรวมกับส่วนโอนสุทธิ 67.1

ล้านบาท จึงมีมูลค่าผลผลิตสาขาการค้าเพิ่มเท่ากับ 250.3 ล้านบาท ข้อสังเกตบางประการเกี่ยวกับสาขาการค้าที่ขยายตัวช้า เมื่อเปรียบเทียบกับความเจริญของการผลิตรวมของประเทศ ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าเนื่องจากศูนย์กลางการค้า ไม่ว่าจะการค้าส่งและการค้าปลีกที่สำคัญของประเทศ อยู่ที่กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นแหล่งการค้าทั้งภายในและต่างประเทศ ความเจริญเติบโตของสาขาการค้าอย่างเด่นชัดในกรุงเทพมหานครสะท้อนให้เห็นว่า กรุงเทพมหานครมีความได้เปรียบกว่าพื้นที่อื่น ๆ จึงเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าเหตุใตการขยายตัวของสาขาการค้าในจังหวัดปทุมธานีจึงเติบโตช้า

- สาขาการผลิตอื่น ๆ ได้แก่ เหมืองแร่ ก่อสร้าง ไฟฟ้า ที่อยู่อาศัย และการบริหารและป้องกันประเทศ มีบทบาทการผลิตและการขยายตัวต่อเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของพื้นที่ในสัดส่วนค่อนข้างต่ำ ในปี พ.ศ. 2528 มีสัดส่วนการผลิตเท่ากับร้อยละ 0.7, 0.8, 4.6, 0.5 และ 1.3 ของผลผลิตรวมจังหวัด ตามลำดับ คิดเป็นมูลค่าผลผลิตรวมประมาณ ร้อยละ 8.0 ของผลผลิตรวมจังหวัด สาขาเหมืองแร่ ก่อสร้าง และไฟฟ้า มีการขยายตัวเร็ว แต่มีความเสียเปรียบในด้านทำเลที่ตั้งยกเว้นสาขาไฟฟ้า จึงเสียส่วนโอนสุทธิไป 15.6 ล้านบาท และ 13.3 ล้านบาท ตามลำดับ เมื่อนำไปรวมกับส่วนแบ่ง (Share) ตามฐานเศรษฐกิจที่มีอยู่ของจังหวัด จำนวน 26.8 ล้านบาท และ 27.7 ล้านบาท ตามลำดับ มูลค่าผลผลิตในช่วง 10 ปี จึงเพิ่มขึ้นเท่ากับ 11.2 ล้านบาท และ 14.4 ล้านบาท ตามลำดับ ยกเว้นสาขาไฟฟ้า แม้จะมีความเสียเปรียบด้านทำเลที่ตั้งเช่นเดียวกันก็ตาม แต่มีการขยายตัวค่อนข้างเร็ว จึงมีส่วนโอนสุทธิเท่ากับ 61.2 ล้านบาท เมื่อนำไปรวมกับส่วนแบ่ง (Share) จำนวน 138.8 ล้านบาท จึงมีมูลค่าผลผลิตในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา เพิ่มขึ้นเท่ากับ 138.8 ล้านบาท ส่วนสาขาที่อยู่อาศัยและการบริหารป้องกันประเทศ

จากการวิเคราะห์ลักษณะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยส่วนรวม และสาขาการผลิตต่าง ๆ โดยแบบจำลอง "ชีพท์ กับ แชรส์" ได้ชี้ให้เห็นภาพรวมทางเศรษฐกิจและสาขาการผลิตต่าง ๆ ว่ามีการขยายตัวเร็วและช้า อันเนื่องมาจากความได้เปรียบ-เสียเปรียบในด้านที่ตั้ง สรุปได้ดังนี้ (แผนภูมิที่ 3.6)

แผนภูมิ 3.7 การแจกแจงสาขาการผลิตทางเศรษฐกิจ ตามค่า P - SHIFT และค่า D - SHIFT
ของจังหวัดปทุมธานี ในช่วงปี พ.ศ. 2518 - 2528

- (1) สาขาการผลิตที่ขยายตัวเร็วและได้เปรียบเชิงทำเลที่ตั้ง ได้แก่
 - อุตสาหกรรม
 - การธนาคาร
 - การบริการ
 - การคมนาคมและขนส่ง
- (2) สาขาการผลิตที่ขยายตัวเร็วแต่เสียเปรียบด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่
 - เหมืองแร่
 - ก่อสร้าง
 - ไฟฟ้า
- (3) สาขาการผลิตที่ขยายตัวช้าแต่ได้เปรียบด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่
 - เกษตรกรรม
 - การค้า
 - การบริหารและป้องกันประเทศ
- (4) สาขาการผลิตที่ขยายตัวช้าและเสียเปรียบด้านทำเลที่ตั้ง ได้แก่
 - ท่ออยู่อาศัย

กล่าวโดยสรุป ลักษณะความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมและโครงสร้างการผลิตรายสาขาของจังหวัดอุตรดิตถ์ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา (2518-2528) ได้ขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.9 ต่อปี กล่าวได้ว่าเป็นผลเนื่องจากการเติบโตของภาคอุตสาหกรรมที่ทรงความสำคัญทั้งในแง่อัตราการขยายตัวที่มีบทบาทต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวมและสัดส่วนต่อผลผลิตรวม โดยจะเห็นได้ว่าการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 11.๕ ต่อปี และมีมูลค่าผลผลิตถึงร้อยละ 66.5 ของผลผลิตรวม สะท้อนให้เห็นถึงการกระจุกตัวของกิจการอุตสาหกรรมที่เกิดจากความได้เปรียบในด้านทำเลที่ตั้ง (Locational Advantage) และศักยภาพของสาขาการผลิตในพื้นที่ที่มีแนวโน้มการเติบโตเป็นที่น่าพอใจ (Favorable industrial mix) ซึ่งคาดหมายได้ว่าจะเป็นฐานการผลิตหลักที่มีความสำคัญต่อความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของพื้นที่ในอนาคต

ตารางที่ 3.13 การวิเคราะห์ส่วนแบ่งและส่วนโอนทางเศรษฐกิจของจังหวัดพุมธานี
เปรียบเทียบกับประเทศ ในช่วงปี พ.ศ. 2518-2528

สาขาการผลิต	มูลค่า		การเปลี่ยนแปลงจริง	องค์ประกอบการเปลี่ยนแปลง		องค์ประกอบของส่วนโอน	
	2518	2528		ส่วนแบ่ง	ส่วนโอน	PS	DS
สาขาการผลิต							
เกษตรกรรม	509.0	788.7	279.8	380.0	-100.2	-126.6	36.4
- กสิกรรม	468.1	700.2	232.1	339.0	-100.9	-120.7	13.8
- ปศุสัตว์	29.4	51.4	22.0	28.0	-6.2	-10.4	4.2
- ประมง	11.5	37.1	25.6	12.8	12.8	-5.5	18.4
- ป่าไม้	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
เหมืองแร่ย่อยหิน	36.7	47.9	11.2	26.8	-15.6	12.2	-27.8
อุตสาหกรรม	1,581.2	4,671.1	3,089.9	1,543.9	1,546.0	255.6	1,290.4
ก่อสร้าง	39.0	53.4	14.4	27.7	-13.3	7.0	-20.3
ไฟฟ้า-ประปา	122.1	322.1	200.0	138.8	61.2	98.0	-36.9
การคมนาคมและขนส่ง	29.4	83.5	54.1	28.0	26.1	4.2	21.9
การค้าส่งและค้าปลีก	208.1	458.4	250.3	183.2	671.1	-35.4	102.5
ธนาคาร, ประกันภัย	24.0	162.4	138.4	41.9	96.5	41.9	54.5
ที่อยู่อาศัย	26.5	38.9	12.4	19.8	-7.4	-5.2	-2.2
การบริหารและป้องกันประเทศ	54.2	91.5	37.3	40.1	-2.8	-4.8	2.1
การบริการ	102.8	301.0	128.2	117.3	80.9	36.9	44.0
รวม	2,733.0	7,018.9	4,285.9	2,547.5	1,738.4	274.0	1,464.6

ที่มา : กองบัญชีประชาชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

3.2.4 กำลังแรงงานและการจ้างงาน

ก. กำลังแรงงาน การพิจารณากำลังแรงงานและการจ้างงาน อาศัยข้อมูลสำมะโนประชากรและเคหะปี พ.ศ. 2513 และ 2523 พบว่า ในปี พ.ศ. 2513 จังหวัดปทุมธานีมีประชากรอยู่ในวัยแรงงาน (อายุ 11 ปีขึ้นไป) ประมาณ 154,887 คน หรือร้อยละ 66.2 ของประชากรทั้งหมด เป็นประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน (ผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ) ประมาณ 110,204 คน หรือร้อยละ 47.1 ของประชากรวัยแรงงาน และประชากรที่ไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน (ผู้ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ) ประมาณ 43,025 คน หรือร้อยละ 18.4 ของประชากรวัยแรงงาน และในปี พ.ศ. 2523 จังหวัดปทุมธานีมีประชากรวัยแรงงานเพิ่มขึ้นเป็น 239,077 คน หรือร้อยละ 74.8 ของประชากรทั้งหมด เป็นประชากรที่อยู่ในวัยกำลังแรงงานประมาณ 165,964 คน หรือร้อยละ 51.9 ของประชากรวัยแรงงาน และประชากรที่ไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงานประมาณ 67,817 คน หรือร้อยละ 21.2 ของประชากรวัยแรงงาน

ในช่วง 10 ปี (2513-2523) ประชากรที่อยู่ในวัยแรงงานของจังหวัดปทุมธานีมีเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.4 ต่อปี ประชากรที่ทำงานเชิงเศรษฐกิจมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 4.2 ต่อปี ต่ำกว่าอัตราเพิ่มประชากรที่ไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงาน ซึ่งเท่ากับร้อยละ 4.7 ต่อปี ทั้งนี้ เพราะประชากรที่ไม่อยู่ในวัยกำลังแรงงานส่วนมากคือ นักเรียนและผู้ทำงานไม่ได้ มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 9.3 ต่อปี และ 30.6 ต่อปี ตามลำดับ

ยิ่งกว่านั้นยังปรากฏว่า การเพิ่มขึ้นของประชากรที่กำลังหางานทำมีอัตราเพิ่มสูงถึงร้อยละ 5.4 ต่อปี เป็นผลมาจากแนวโน้มการลดลงของประชากรวัยแรงงานที่กำลังรอฤดูกาลเกษตร ซึ่งมีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ -11.7 ต่อปี ฉะนั้น จึงทำให้ประชากรวัยแรงงานที่อยู่ในเชิงเศรษฐกิจมีอัตราเพิ่มเฉลี่ย 4.2 ต่อปี โดยพบว่า มีประชากรที่มีงานทำเพิ่มขึ้นด้วยอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.2 ต่อปี (ตารางที่ 3.14)

ข. การจ้างงาน เมื่อพิจารณาการจ้างงานเป็นรายสาขาที่สำคัญ ปรากฏว่า ในปี พ.ศ. 2513 การจ้างงานอยู่ในสาขาเกษตรกรรมคึกเป็นร้อยละ 65.9 ของแรงงานทั้งหมด รองลงมาได้แก่ สาขาบริการ สาขาอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม เท่ากับร้อยละ 9.3, 9.2 และ 8.6 ของแรงงานทั้งหมด หรือเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนการจ้างงานเป็นรายสาขาที่สำคัญ คือ เกษตรกรรมเหมืองแร่ อุตสาหกรรม การค้าบริการและอื่น ๆ จะพบว่าในปี พ.ศ. 2513 มีสัดส่วนการจ้างงานเป็นร้อยละ 67 : 18 : 15 ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2523 มีสัดส่วนการจ้างงานร้อยละ 49 : 19 : 32 ตามลำดับ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าแนวโน้มการจ้างงานในสาขาเกษตรกรรมลดลง สาขาอุตสาหกรรม และการค้าบริการอื่น ๆ มีความสำคัญต่อบทบาทการจ้างงานมากขึ้นอย่างเห็นชัด (ตารางที่ 3.15)

ตารางที่ 3.14 จำนวนประชากรวัยแรงงานของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ.2513 และ พ.ศ.2523

ประเภท	จำนวนประชากร พ.ศ.2513		จำนวนประชากร พ.ศ.2523		อัตราเพิ่ม เฉลี่ยต่อปี
	จำนวน	%	จำนวน	%	
ประชากรรวม	233,861	100	319,674	100	3.2
ประชากรอายุ 11 ปีขึ้นไป	154,887	66.2	239,077	74.8	4.4
1. ผู้ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	110,204	47.1	165,964	51.9	4.2
- มุ่งานทำ	84,508	36.1	153,928	48.1	6.2
- กำลังหางานทำ	3,361	1.4	5,622	1.8	5.3
- กำลังรอฤดูกาลเกษตร	22,335	9.5	6,414	2.0	-11.7
2. ผู้ไม่ทำงานเชิงเศรษฐกิจ	43,025	18.4	67,817	21.2	4.7
- ทำงานบ้าน	15,562	6.6	17,105	5.3	0.9
- นักเรียน	13,319	5.7	32,516	10.2	9.3
- ทำงานไม่ได้	884	0.4	12,807	4.0	30.6
- อื่น ๆ	13,260	5.7	5,389	1.7	-8.6
3. ไม่ทราบ	1,658	0.7	5,296	1.7	-

ที่มา : สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ 2523

ตารางที่ 3.15 แรงงานในแต่ละสาขาการผลิต จากประชากรที่มีอายุ 11 ปีขึ้นไป ที่ทำงานในเชิงเศรษฐกิจ
ของจังหวัดปทุมธานี พ.ศ. 2513-2523

สาขาการผลิต	พ.ศ.2513		พ.ศ.2523		การเปลี่ยนแปลงในช่วง พ.ศ. 2513-2523		
	จำนวน	%	จำนวน	%	จำนวน	Relative Change	Absolute Change
เกษตรกรรม	70,679	65.96	80,097	48.09	9,418	13.33	15.86
เหมืองแร่และย่อยหิน	1,442	1.3	1,643	0.99	201	13.94	0.94
อุตสาหกรรม	1,839	9.2	32,365	19.43	22,526	228.95	37.93
การก่อสร้าง	2,532	2.4	6,586	3.95	4,054	160.11	6.83
ไฟฟ้าและประปา (การก้ำและธนาคาร)	188	0.2	640	0.38	452	240.43	0.76
พาณิชย์กรรม	9,157	8.5	14,964	8.99	5,807	63.42	9.78
การคมนาคมขนส่ง	2,101	2.0	5,339	3.21	3,238	154.12	5.45
การบริการ	9,972	9.31	16,170	9.71	6,198	62.15	10.43
ไม่ทราบ	1,240	1.2	8,736	5.25	7,496	-	12.62
รวม	107,150	100	166,540	100	59,390	55.43	100

ที่มาของข้อมูล : สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 และ 2523

3.3 ลักษณะประชากร

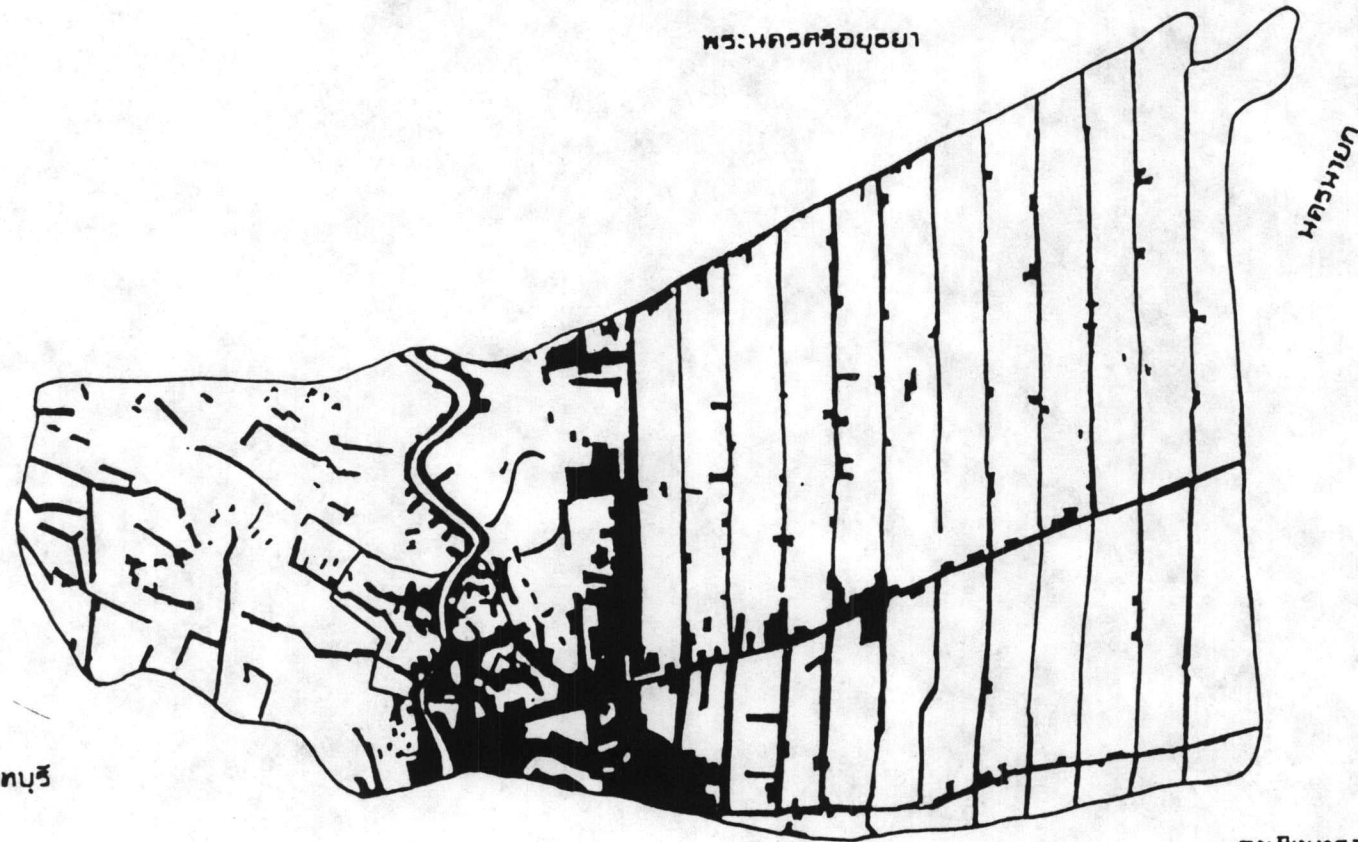
จังหวัดปทุมธานีมีประชากร 362,674 คนในปี พ.ศ. 2528 เป็นอันดับห้าของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล มีอัตราเพิ่มประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2.1 ต่อปี ความหนาแน่นของประชากรเฉลี่ย 278 คนต่อตารางกิโลเมตร

3.3.1 ลักษณะการตั้งถิ่นฐานและการกระจายตัวประชากร

การตั้งถิ่นฐานประชากรมีลักษณะรวมตัวอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด เป็นเขตชุมชนหนาแน่นดั้งเดิม ได้แก่ บริเวณพื้นที่ตำบลบางปรอก บางกระดี่ สามโคก บ้านฉาง บางหลวง ความหนาแน่นประชากรในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว ได้ก่อตัวมาในระยะแรกของการสร้างเมือง ความเจริญเติบโตของชุมชนดั้งเดิมได้รับอิทธิพลจากแม่น้ำเจ้าพระยา โดยอาศัยเส้นทางน้ำในการเดินทางและขนส่งสินค้า ปัจจุบันบริเวณดังกล่าวยังเป็นชุมชนใหญ่ที่มีบ้านเรือนปลูกสร้างอยู่อย่างหนาแน่น ประปนกับโรงงานอุตสาหกรรมประเภทโรงสีข้าว โรงเลื่อย โรงน้ำแข็ง ตั้งเรียงรายตามบริเวณพื้นที่สองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยา

ในระยะต่อมาได้มีการพัฒนาระบบโครงข่ายถนน เชื่อมโยงจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งการตัดถนนเพิ่มเติมภายในจังหวัด ยังผลให้เกิดความเจริญเติบโตแก่จังหวัดปทุมธานีอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะบริเวณที่เป็นจุดเชื่อมต่อของถนนสายหลัก ทำให้เกิดชุมชนหนาแน่นใหม่ก่อตัวตามแนวถนนเด่นชัดมากขึ้น (แผนที่ 3.12)

การกระจายตัวประชากร ผลจากการวัดการกระจายตัวประชากรโดย Lorenze curve เปรียบเทียบการกระจายตัวประชากรระหว่างปี พ.ศ. 2518 และปี พ.ศ. 2528 ปรากฏว่า การกระจายตัวประชากรของจังหวัดปทุมธานีในช่วงเวลาดังกล่าวเบาบาง กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2518 ค่าการรวมตัวประชากรบนพื้นที่เท่ากับ 0.2844 และปี พ.ศ. 2528 ค่าการรวมตัวประชากรบนพื้นที่เท่ากับ 0.3186 และจากการพิจารณาเส้นการกระจายตัวสม่ำเสมอ (Equity line) ปรากฏว่า เส้นโค้งการกระจายตัวประชากรปี พ.ศ. 2518 อยู่ห่างจากเส้นการกระจายตัวสม่ำเสมอ มากกว่าเส้นโค้งการกระจายตัวประชากรในปี พ.ศ. 2528 แสดงว่าลักษณะการตั้งถิ่นฐานประชากรในปี พ.ศ. 2528 มีการรวมตัวมากกว่าปี พ.ศ. 2518 ซึ่งจะ

สระบุรี

พระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศรีอยุธยา

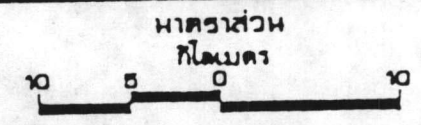
พหลโยธิน

ฉะเชิงเทรา

กรุงเทพมหานคร

แสดง : พื้นที่ชุมชนหนาแน่น
(BUILT UP AREA)

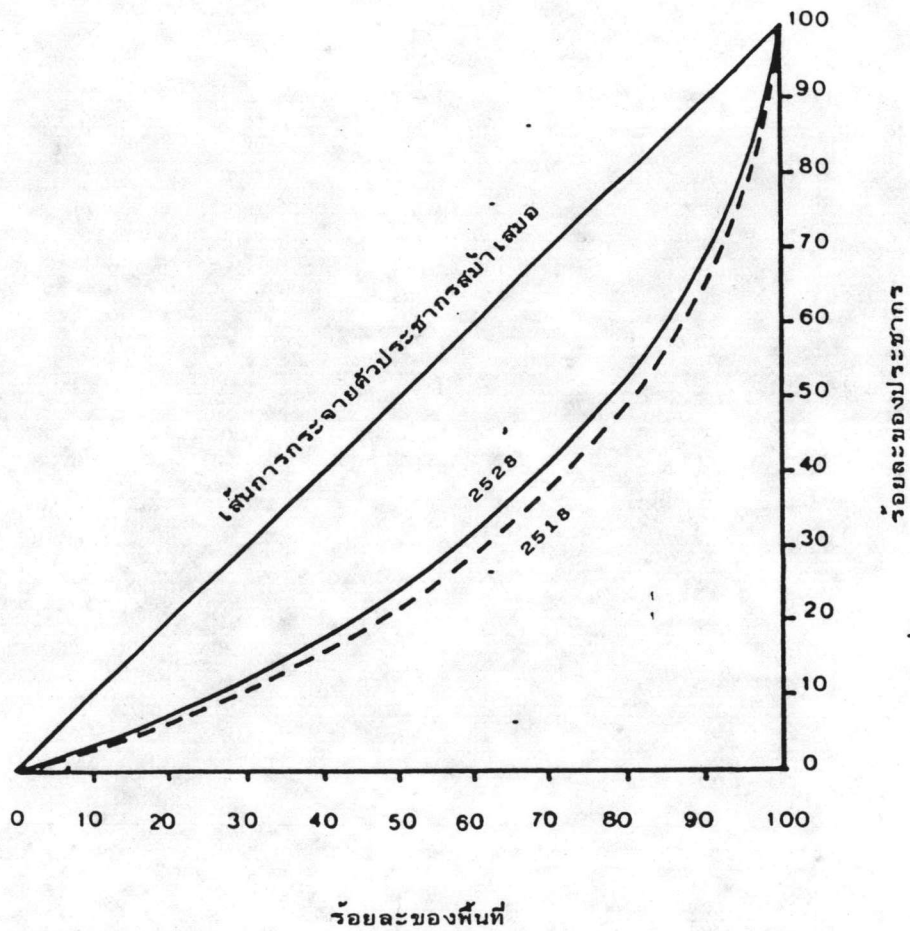
ที่มา : ภาพถ่ายทางอากาศ
การเคหะแห่งชาติ

แผนที่ 3.12

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

แผนภูมิ 3.8 LORENZE CURVE แสดงการกระจายตัวของประชากร
รายตำบล จังหวัดปทุมธานี ปี พ.ศ. 2518 และ 2528

— ปี พ.ศ. 2528

- - - ปี พ.ศ. 2518

เห็นว่า การกระจายตัวประชากรบนพื้นที่ในปี พ.ศ. 2528 ประชากรประมาณร้อยละ 50.0 หรือประมาณ 177,746 คน กระจายตัวอยู่บนพื้นที่ร้อยละ 76.2 ของพื้นที่ทั้งหมด และประชากรอีกร้อยละ 50.0 หรือประมาณ 184,928 คน รวมตัวอยู่บนพื้นที่เพียงร้อยละ 23.8 เมื่อเปรียบเทียบกับปี พ.ศ. 2518 ประชากรประมาณร้อยละ 50.0 หรือ 146,168 คน กระจายตัวอยู่บนพื้นที่ร้อยละ 78.1 ของพื้นที่ทั้งหมด และประชากรอีกร้อยละ 50.0 ได้รวมตัวอยู่บนพื้นที่เพียงร้อยละ 21.9 ของพื้นที่ทั้งหมด (แผนภูมิ 3.7 และภาคผนวกที่ 3.2)

3.3.2 ขนาดประชากร

การกระจายตัวประชากรในตำบลต่าง ๆ ของจังหวัดปทุมธานี สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม ตามขนาดประชากร ส่วนมากเป็นตำบลที่มีประชากรระหว่าง 3,000-6,000 คน รองลงมาเป็นตำบลที่มีประชากรระหว่าง 6,000-9,000 คน และตำบลที่มีขนาดประชากรมากกว่า 12,000 คนขึ้นไป ส่วนมากเป็นตำบลที่เป็นที่ตั้งของเทศบาล และสุขาภิบาลขนาดใหญ่ เช่น ตำบลบางปรอก ประชาธิปัตย์ คลองหนึ่ง รังสิต และคูคต ทั้งนี้แบ่งขนาดประชากรได้ 5 กลุ่ม ดังต่อไปนี้ (แผนที่ 3.14 และภาคผนวกที่ 3.2)

กลุ่มที่ 1 ตำบลที่มีประชากรขนาดใหญ่มากกว่า 12,000 คนขึ้นไป มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปรอก ประชาธิปัตย์ รังสิต คูคต และคลองหนึ่ง

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตำบลที่มีประชากรขนาดใหญ่ระหว่าง 9,000-12,000 คน มี 2 ตำบล ได้แก่ ตำบลลำไทร และลำลูกกา

กลุ่มที่ 3 กลุ่มตำบลที่มีประชากรขนาดปานกลางระหว่าง 6,000-9,000 คน มี 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางพูน ระแหง บางเตย บึงยี่โก บึงคำพร้อย บึงทองหลาง บึงคอไห คลองสอง คลองสาม คลองสี่ คลองห้า คลองหก บึงน้ำวัง หนองสามวัง และศาลา

กลุ่มที่ 4 กลุ่มตำบลที่มีประชากรขนาดปานกลางค่อนข้างเล็ก ระหว่าง 3,000-6,000 คน มี 25 ตำบล ได้แก่ ตำบลหลักหก บางคูวัด บ้านใหม่ บ้านกลาง บางพูด บางเสือ บางกระดี่ บางหลวง สวนพริกไทย บางแขวง บ้านกระแชง คลองห้วย

เชียงรากใหญ่ บ้านพุ่ม ลาดหลุมแก้ว บ่อเงิน คูบางหลวง หน้าไม้ ลำพุกูก บึงสนั่น
บึงนาร์ักษ์ ลาดสวาย บึงกาสาม และบึงบอน

กลุ่มที่ 5 กลุ่มตำบลที่มีประชากรขนาดเล็ก น้อยกว่า 3,000 คนลงมา มี 10
ตำบล ได้แก่ ตำบลบ้านฉาง สามโคก กระแสng บางโพธิ์เหนือ บ้านบัว เชียงรากน้อย
ท้ายเกาะ บางกระบือ คูขวาง และคลองพระอุดม

ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ปรากฏว่า ตำบลที่มีขนาดประชากรเพิ่มขึ้นจากเดิมจำนวน
12 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปรอก บ้านกระแสng บ้านใหม่ หลักหก คุคต ลำลูกกา ลำไทร
บึงคอไห คลองสาม คลองห้า บึงยี่โถ และรังสิต

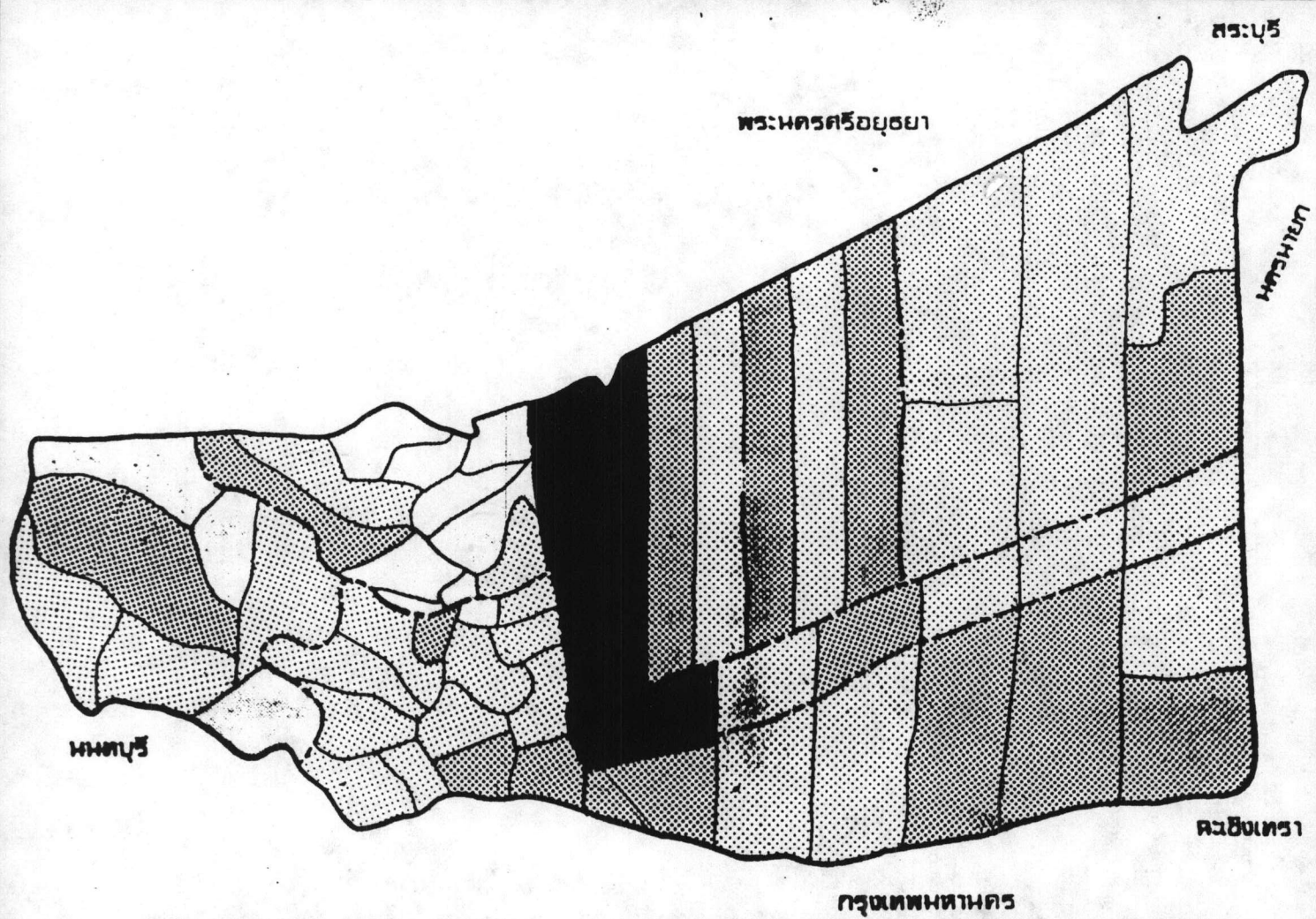
3.3.3 ความหนาแน่นประชากร

จังหวัดปทุมธานีมีความหนาแน่นประชากรโดยเฉลี่ยประมาณ 278 คนต่อตาราง
กิโลเมตร อำเภอที่มีประชากรหนาแน่นมากที่สุดคือ อำเภอเมือง 614 คนต่อตารางกิโลเมตร
และความหนาแน่นประชากรน้อยที่สุดคือ อำเภอหนองเสือ 85 คนต่อตารางกิโลเมตร

การแบ่งกลุ่มความหนาแน่นประชากร พบว่า ตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรสูง
ระหว่างมากกว่า 1,000 คนต่อตารางกิโลเมตร ส่วนมากเป็นพื้นที่ที่เป็นที่ตั้งของชุมชนดั้งเดิม
เช่น ตำบลบางปรอก บางพูด บางเขยง และชุมชนใหม่เช่น ตำบลประชาธิปไตย รังสิต
และคุคต บริเวณพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยเป็นส่วนใหญ่
สำหรับตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรปานกลางจะกระจายอยู่ทั่วไปในบริเวณตอนล่างของจังหวัด
และตำบลที่มีความหนาแน่นประชากรเบาบาง ซึ่งมีสภาพพื้นที่ทำการเกษตรอยู่ทางด้านตะวันออก
และตะวันตกของจังหวัด

3.3.4 ประชากรในเขตเมืองและชนบท

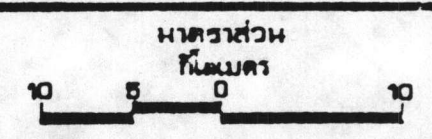
ในปี พ.ศ. 2528 จังหวัดปทุมธานีมีสัดส่วนประชากรเมืองประมาณ 12,618
คน หรือร้อยละ 3.3 ของประชากรทั้งหมด และเป็นประชากรชนบท 372,095 คน หรือร้อยละ
96.7 ของประชากรทั้งหมด

แสดง : ขนาดประชากร
ปีพ.ศ. 2518

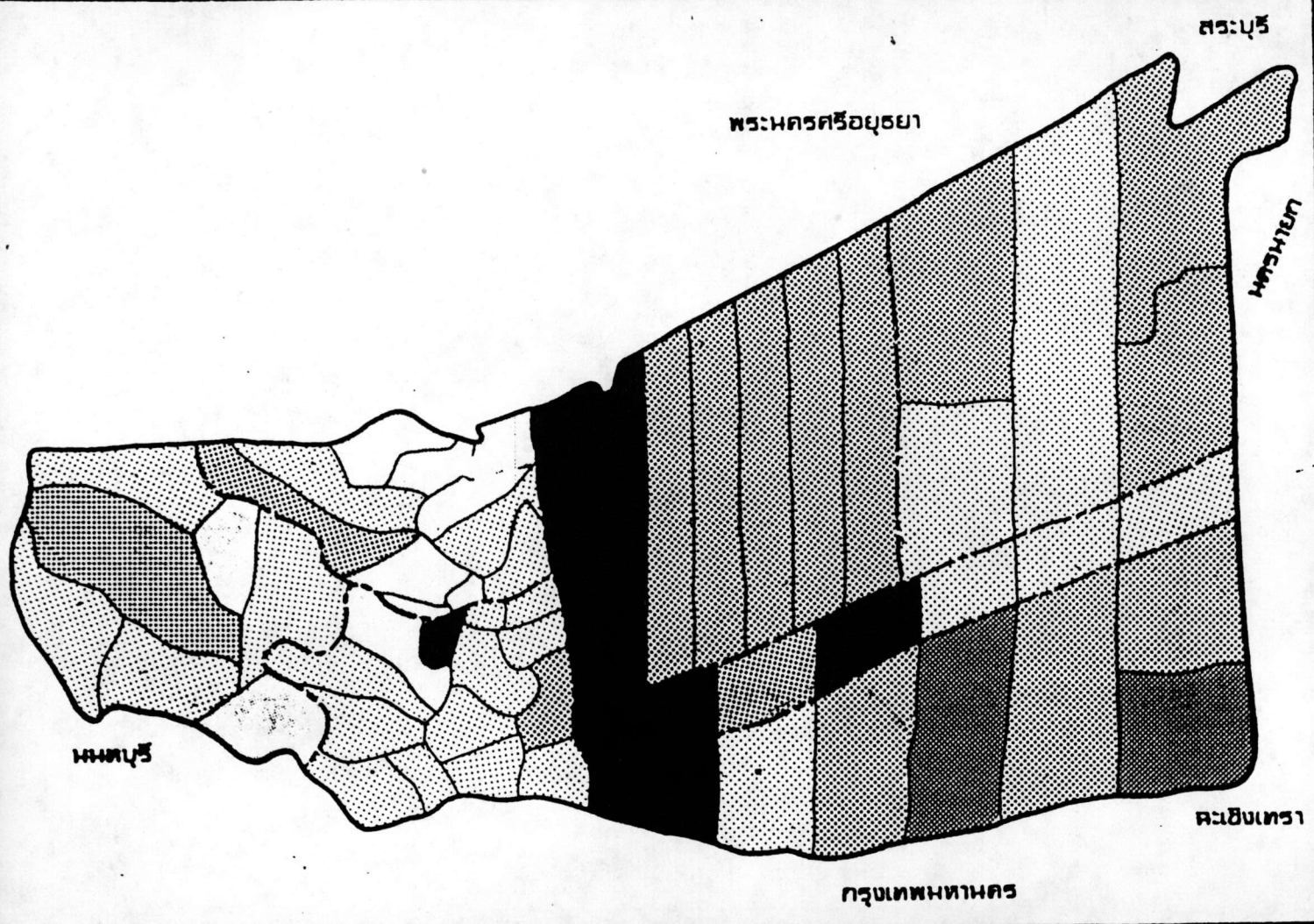
- มากกว่า 12,000 คน
- 9,000 - 12,000 คน
- ▨ 6,000 - 9,000 คน
- ▩ 3,000 - 6,000 คน
- (white) น้อยกว่า 3,000 คน

ที่มา :

แผนที่ 3.13

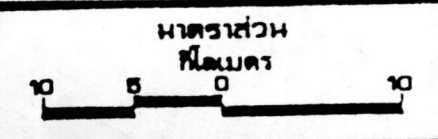
ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

แสดง : ขนาดประชากร
ปี พ.ศ. 2528

- มากกว่า 12,000 คน
- ▨ 9,000 - 12,000 คน
- ▧ 6,000 - 9,000 คน
- ▦ 3,000 - 6,000 คน
- น้อยกว่า 3,000 คน

ที่มา :

แผนที่ 3.14

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 3.16 ประชากรเมืองและชนบทรายจังหวัดของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2518-2528

	ประชากรรวม			ประชากรเมือง			อัตราเพิ่มประชากรเมืองต่อปี			ประชากรชนบท			อัตราเพิ่มประชากรชนบทต่อปี	
	2518	2523	2528	2518	2523	2528	(2518-2523)	(2518-2528)	(2523-2528)	2518	2523	2528	(2518-2528)	(2523-2528)
กทม.	4,349,494	5,153,902	5,363,378	4,349,494	5,153,902	5,363,378	3.4	2.1	0.8	-	-	-	-	-
ปทุมธานี	294,051	324,468	384,713	6,488	7,755	12,618	3.6	6.9	10.2	287,563	316,713	372,095	1.9	3.3
นนทบุรี	343,712	386,741	504,424	36,045	39,153	49,371	1.7	3.2	4.7	307,667	341,588	455,053	2.1	5.9
สมุทรปราการ	429,822	535,358	662,612	57,226	59,120	78,445	0.6	3.3	5.8	372,596	476,738	584,167	5.1	4.1
สมุทรสาคร	59,290	265,464	315,373	53,150	59,290	65,881	2.2	3.2	2.1	6,140	206,124	249,492	-	3.9
นครปฐม	507,810	561,346	609,316	39,270	45,242	45,686	2.9	1.5	0.2	468,340	516,104	563,630	1.9	1.8
รวม	5,284,179	7,227,779	7,839,816	4,541,673	5,364,462	5,615,379	3.4	2.1	0.9	1,442,506	1,863,317	2,224,437	5.2	3.6
%	(100.0)	(100.0)	(100.0)	75.9	74.2	68.4	-	-	-	24.1	25.8	31.6	-	-

ที่มาของข้อมูล : กองปกครองท้องถิ่น, กรมการปกครอง

การเติบโตของประชากรเมืองจังหวัดปทุมธานี ช่วงปี พ.ศ. 2518-2528 มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 6.9 ต่อปี สูงสุดในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เมื่อเปรียบเทียบกับ การเติบโตของประชากรชนบท มีอัตราเพิ่มเฉลี่ยร้อยละ 2.6 ต่อปี ซึ่งให้เห็นว่า การเติบโตของประชากรจังหวัดปทุมธานีเป็นผลมาจากการขยายตัวของประชากรเมืองอย่างรวดเร็วนั่นเอง

พื้นที่	ประชากร				อัตราเพิ่มเฉลี่ยต่อปี (2518 - 2528)
	2518	สัดส่วน	2528	สัดส่วน	
ประชากรเมือง	6,488	2.2	12,618	3.3	6.9
ประชากรชนบท	287,563	97.8	372,095	96.7	2.6
รวม	294,051	100.0	384,713	100.0	2.7

3.3.5 การย้ายถิ่นของประชากร

การย้ายถิ่นระหว่างภูมิภาคกับจังหวัดปทุมธานี ช่วงปี พ.ศ. 2518-2523 พบว่า ประชากรที่ย้ายถิ่นเข้ามาอาศัยอยู่ในจังหวัดปทุมธานีมากที่สุด คือ ประชากรที่มาจากภาคกลางมีจำนวน 6,131 คน หรือร้อยละ 35.8 รองลงมาได้แก่ ประชากรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 24.1 ภาคตะวันออก ร้อยละ 14.4 และภาคเหนือ ร้อยละ 13.4 สำหรับการย้ายออกของประชากรจังหวัดปทุมธานี ย้ายไปภาคกลางมากที่สุดมีจำนวน 1,526 คน หรือร้อยละ 8.9 รองลงมาได้แก่ ภาคตะวันออก ร้อยละ 5.5 ภาคตะวันตก ร้อยละ 3.7 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 3.5 (ตารางที่ 3.17)

การย้ายถิ่นภายในภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (ตารางที่ 3.18) ในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า ภาคมีการย้ายถิ่นสุทธิ 128,770 คน จังหวัดที่มีการย้ายออกมากที่สุดคือ กรุงเทพมหานครมีจำนวน 75,825 คน หรือร้อยละ 58.9 ของผู้ย้ายถิ่นทั้งภาค จังหวัดที่เป็นแหล่งรองรับการย้ายออกของประชากรจากกรุงเทพมหานครที่สำคัญได้แก่ จังหวัดสมุทรปราการ นนทบุรี และปทุมธานี ในทำนองเดียวกัน ประชากรในสามจังหวัดดังกล่าวก็ย้ายเข้าสู่

ตารางที่ 3.17 จำนวนผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามถิ่นที่อยู่เดิมและที่อยู่อาศัยในปัจจุบันปี 2518-2523

ภาคและประเภท ของการย้ายถิ่น	จังหวัดที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน						รวม
	กรุงเทพ มหานคร	นนทบุรี	สมุทร ปราการ	นครปฐม	ปทุมธานี	สมุทร สาคร	
<u>ย้ายเข้า จาก :</u>							
กลาง	46,114	4,608	4,554	1,841	6,131	599	63,847
ตะวันออก	35,260	2,477	5,430	1,049	2,463	689	47,368
ตะวันตก	39,022	2,500	3,620	8,186	1,600	3,392	58,320
ตอ. เฉียงเหนือ	131,819	5,059	11,635	3,939	4,130	2,300	158,882
เหนือ	47,895	3,362	4,554	2,193	2,286	912	61,202
ใต้	36,978	2,732	1,683	1,247	492	378	43,510
รวม	337,080	20,738	31,476	18,455	17,102	8,270	433,129
<u>ย้ายออก ไน้ :</u>							
กลาง	13,756	1,157	667	730	1,526	235	18,071
ตะวันออก	19,964	990	3,670	1,427	946	884	27,881
ตะวันตก	14,125	1,007	685	7,839	640	1,638	25,934
ตอ. เฉียงเหนือ	23,729	742	942	1,136	599	334	27,442
เหนือ	24,373	1,086	798	1,197	488	445	28,387
ใต้	15,546	573	866	1,358	256	540	19,139
รวม	111,493	5,555	7,628	13,687	4,415	4,076	146,854
<u>จำนวนผู้ย้ายสุทธิ จาก :</u>							
กลาง	32,358	3,451	3,887	1,111	4,605	364	45,766
ตะวันออก	15,296	1,487	1,760	378	1,517	-195	19,487
ตะวันตก	24,897	1,493	2,935	347	960	1,754	32,386
ตอ. เฉียงเหนือ	108,090	4,317	10,693	2,805	3,571	1,966	131,440
เหนือ	23,522	2,276	3,756	996	1,798	467	32,815
ใต้	21,432	2,159	817	-111	236	-162	24,371
รวม	225,595	15,183	23,848	4,768	12,687	4,194	286,275

ที่มา : สำนวนประชากรและการเคหะ 2523

ตารางที่ 3.18 จำนวนผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามถิ่นที่อยู่เดิมและที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน รายจังหวัดของภาคกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล ปี พ.ศ. 2518-2523

จังหวัดที่อยู่เดิม	จังหวัดที่อยู่ปัจจุบัน						รวม
	กทม.	นนทบุรี	ปทุมธานี	สมุทรปราการ	สมุทรสาคร	นครปฐม	
กทม.	-	25,909	13,022	27,640	3,131	6,123	75,825
นนทบุรี	9,451	-	1,287	724	25	478	12,105
ปทุมธานี	6,603	1,478	-	534	22	363	9,070
สมุทรปราการ	9,428	590	647	-	532	154	11,351
สมุทรสาคร	4,651	256	151	611	-	931	6,600
นครปฐม	10,717	825	352	875	1,050	-	13,819
รวม	40,850	29,058	15,459	30,454	4,900	8,049	128,770

ที่มา : สำนะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2518 และ 2523, สำนักงานสถิติแห่งชาติ

กรุงเทพมหานครมากกว่าย้ายไปจังหวัดปริมณฑลด้วยตนเอง รูปแบบการย้ายถิ่นของประชากรทั้งสามจังหวัดจึงมีลักษณะหักกลับ (J-Turn) ซึ่งเป็นเหตุผลสำคัญประการหนึ่งที่บ่งชี้ถึง ปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (Spatial Interaction) ระหว่างกรุงเทพมหานครกับจังหวัดดังกล่าวที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันอย่างเด่นชัด ยิ่งกว่านั้น ยังสะท้อนให้เห็นถึงภาวะการณ์การขยายตัวของเมืองหลวงที่แผ่ขยายตัวออกนอกเขตการบริหารไปสู่พื้นที่รอบนอก และบทบาทของกิจกรรมการผลิตที่กระตุ้นให้พื้นที่รอบนอกมีการเติบโตของความเป็นเมืองสองรอบ จากศูนย์กลางเมืองหลวงที่แผ่ขยายเข้าไปสู่พื้นที่ดังกล่าวด้วย

สำหรับการย้ายถิ่นของจังหวัดปทุมธานีในช่วงเวลาดังกล่าว พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีการย้ายถิ่นเข้าสู่ 6,389 คน ประชากรย้ายถิ่นเข้ามาอยู่อาศัยในจังหวัดปทุมธานีมากที่สุดคือ ประชากรที่มาจากกรุงเทพมหานครมี 13,022 คน ในขณะเดียวกัน ประชากรที่ย้ายออกของจังหวัดปทุมธานีก็ย้ายเข้ากรุงเทพมหานครมากกว่าย้ายไปจังหวัดปริมณฑลด้วยตนเอง มีจำนวนเท่ากับ 6,603 คน ฉะนั้น จังหวัดปทุมธานีจึงมีประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่จากกรุงเทพมหานคร 6,419 คน รูปแบบการย้ายถิ่นแบบหักกลับ (J-Turn) ระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับกรุงเทพมหานคร บ่งชี้เด่นชัดถึงความสำคัญและบทบาทของกิจกรรมการผลิตในพื้นที่เป็นเหตุผลและปัจจัยดึงดูดการย้ายถิ่นเข้าของประชากรในจังหวัดปทุมธานี สำหรับจังหวัดปริมณฑลอื่นที่มีการย้ายเข้าจังหวัดปทุมธานีรองลงมาได้แก่จังหวัดนนทบุรีมีประชากรย้ายถิ่นเข้าสู่ 191 คน จังหวัดสมุทรปราการ 113 คน จังหวัดสมุทรสาคร 59 คน และจังหวัดนครปฐม 11 คน โดยจะเห็นว่าการย้ายถิ่นประชากรระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับจังหวัดอื่นในภาคมีความสัมพันธ์กับพื้นที่หลัก 3 พื้นที่ ได้แก่ กรุงเทพมหานคร นนทบุรี และสมุทรปราการอย่างเด่นชัด

3.3.6 การเปลี่ยนแปลงประชากร

1. การเปลี่ยนแปลงประชากรของตำบลเมื่อเปรียบเทียบกับประชากรในปี พ.ศ. 2518 (Population Relative Change) แบ่งออกเป็น 5 กลุ่ม ดังนี้ (แผนที่ 3.15 และภาคผนวกที่ 3.2)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตำบลที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 80.50 ขึ้นไป ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปรอก กุคค และธัญบุรี

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตำบลที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 40.50-80.50 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 3 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางเคื่อ คลองหนึ่ง และประชาธิปไตย

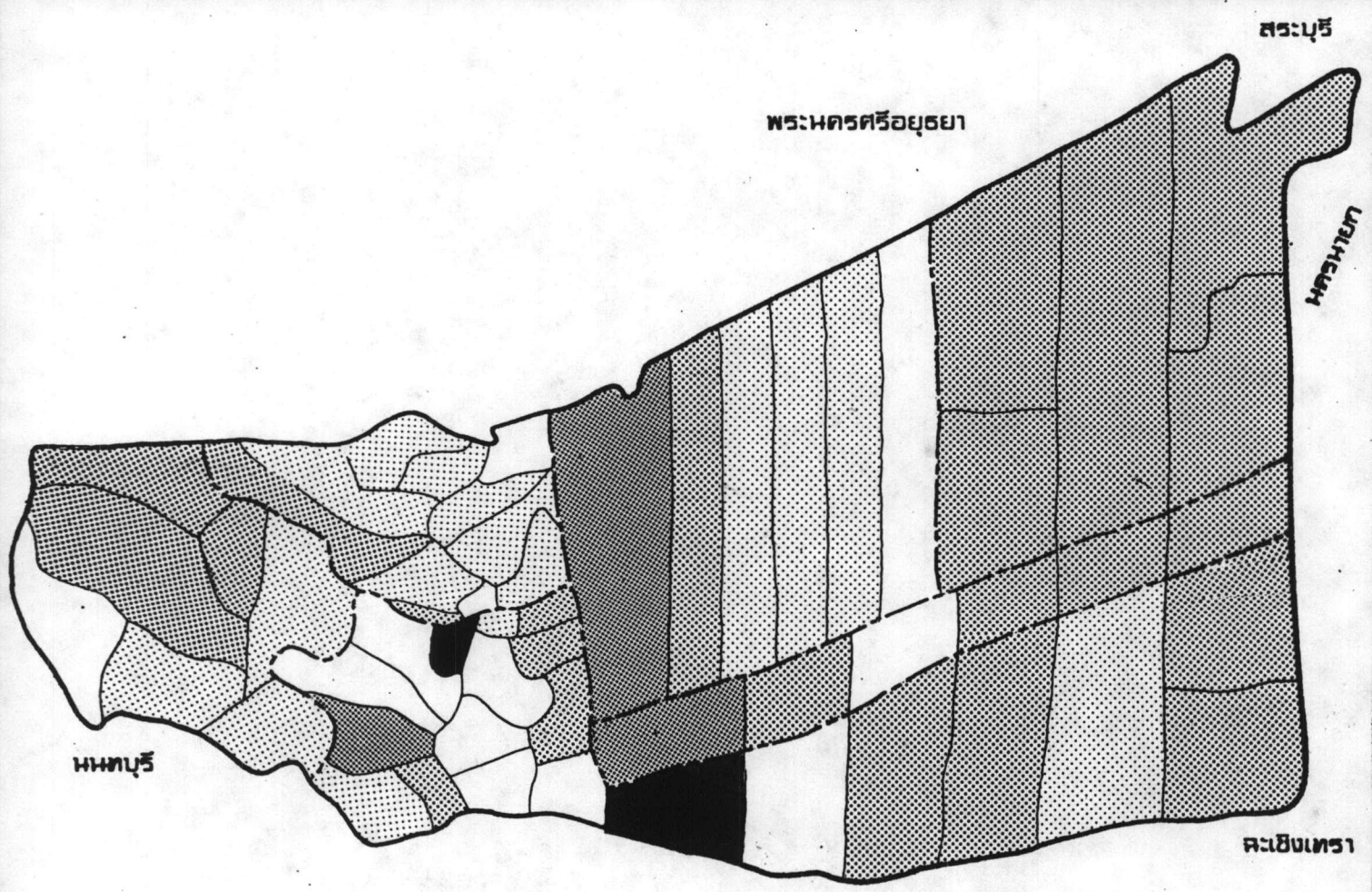
กลุ่มที่ 3 กลุ่มตำบลที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 10.50-40.50 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 24 ตำบล ได้แก่ ตำบลสวนพริกไทย บางพูน บางแขวง บางพูด บางโพธิ์เหนือ บางเตย บ่อเงิน ระแหง กุขขวาง คลองสอง บึงยี่โก ลำพุกกุด บึงสนั่น บึงน้ารักษ์ บึงคำพร้อย ลำลูกกา บึงคอไห ลำไทร บึงชำอ้อ บึงกาสาม ศาลาครุ บึงบอน บึงขา และหนองสามวัง

กลุ่มที่ 4 กลุ่มตำบลที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้นระหว่างร้อยละ 0.00-10.50 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลท้ายเกาะ คลองควาย บ้านจิ้ว บ้านปทุม เชียงรากใหญ่ สามโคก บ้านกระแชง คุ้งบางหลวง ลาดหลุมแก้ว คลองพระอุดม บางคูวัด คลองสาม คลองสี่ คลองห้า และบึงทองหลวง

กลุ่มที่ 5 กลุ่มตำบลที่จำนวนประชากรลด ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลเชียงรากน้อย กระแชง บ้านฉาง ทางหลวง บ้านกลาง บางกระดี่ บ้านใหม่ หลักหก หน้าไม้ คลองหก และลาดสวาย

ผลจากการพิจารณาประชากรในกลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงค่อนข้างสูง และเมื่อพิจารณาอัตราเพิ่มประชากรในตำบลดังกล่าว พบว่า มีอัตราเพิ่มประชากรมากกว่าร้อยละ 4.0 ต่อปี ทั้งนี้เพราะบริเวณพื้นที่ตำบลดังกล่าวมีกิจการด้านอุตสาหกรรม และเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก โดยเฉพาะตำบลคลองหนึ่ง ประชาธิปัตย์ และ ัญญวี จึงมีประชากรเข้ามาในพื้นที่ดังกล่าวมาก

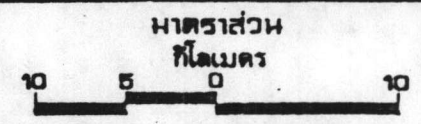
ส่วนประชากรในกลุ่มที่ 3 และกลุ่มที่ 4 เป็นตำบลที่มีการเปลี่ยนแปลงปานกลางถึงค่อนข้างต่ำ อัตราเพิ่มประชากรในตำบลดังกล่าวต่ำกว่าร้อยละ 4.0 ต่อปี บริเวณพื้นที่บางตำบลเป็นที่ยึดของโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากการเกษตร โดยส่วนมากยังเป็นพื้นที่เกษตรกรรมที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ และเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงสภาพการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นอย่างอื่นเกิดขึ้น เช่นตำบลลำลูกกาและคลองสอง เป็นต้น

แสดง : การเปลี่ยนแปลงประชากร
แบบ RELATIVE ปี 2518 - 2528

- มากกว่า 80.50 %
- ▨ 40.50 - 80.50 %
- ▩ 10.50 - 40.50 %
- ◻ 0.00 - 10.50 %
- ติดลบ

ที่มา :

แผนที่ 3.15

ศักยภาพการพัฒนาอุตสาหกรรม จังหวัดพิจิตร

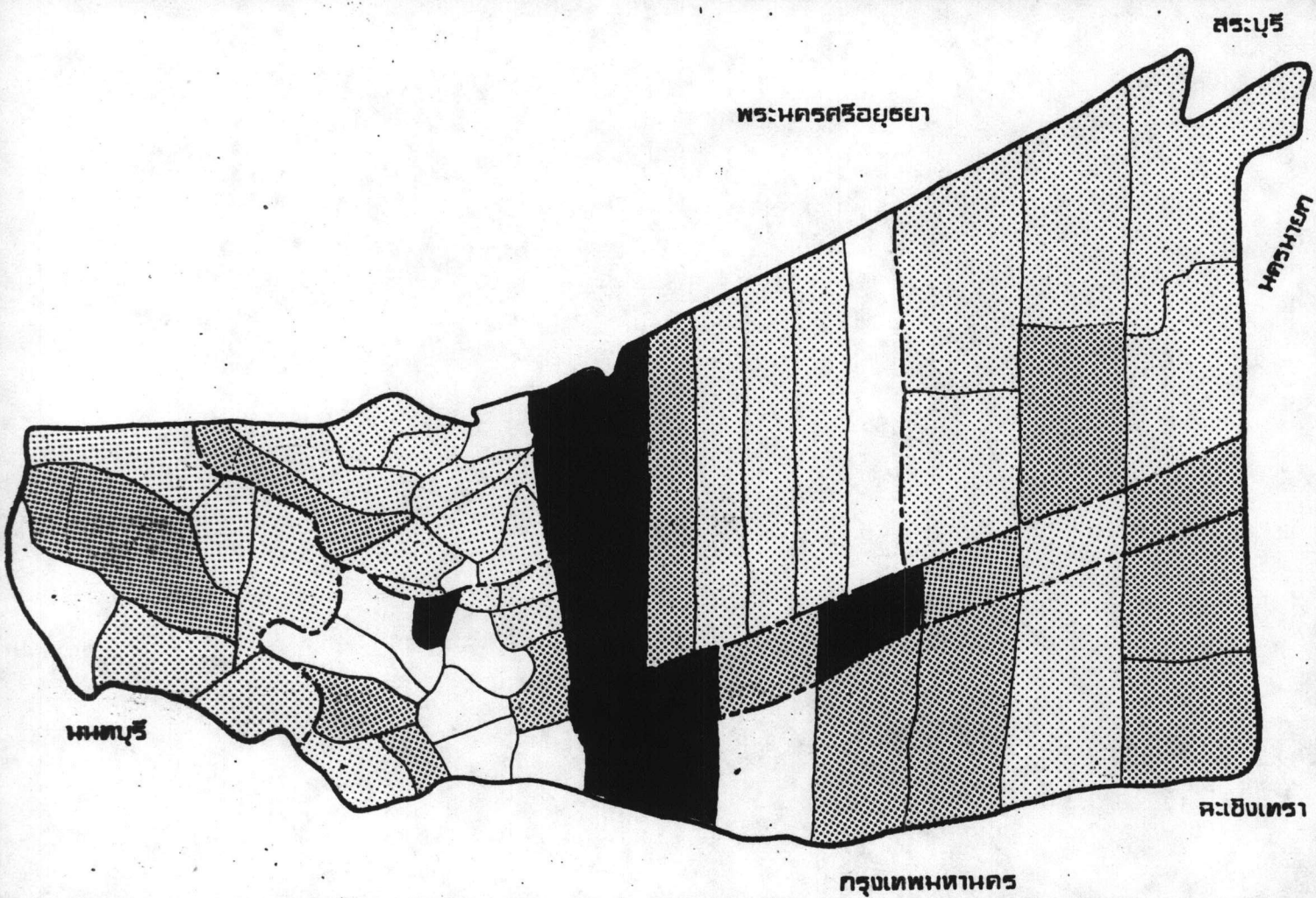
2. พื้นที่รองรับการเพิ่มประชากร ผลจากการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงประชากรเทียบกับการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดของจังหวัด (Population Absolute Change) สามารถสรุปกลุ่มและพื้นที่ที่เพิ่มการรองรับการเพิ่มประชากร ดังนี้ (แผนที่ 3.16 และภาคผนวกที่ 3.2)

กลุ่มที่ 1 กลุ่มตำบลที่รองรับการเพิ่มประชากรมากกว่าร้อยละ 4.5 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มทั้งหมดของจังหวัดปทุมธานี ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 5 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางปรอก คลองหนึ่ง ประชาธิปัตย์ รังสิต และคูคต จำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นในพื้นที่ของตำบลดังกล่าวรวมกันประมาณ 51,093 คน หรือร้อยละ 74.5 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มทั้งหมดของจังหวัด ลักษณะการเพิ่มขึ้นของประชากรในบริเวณที่มีความสัมพันธ์กับกิจกรรมในพื้นที่ซึ่งเป็นแหล่งที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรมที่สำคัญ ๆ และมีการจ้างงานจำนวนมาก จึงมีผลต่อพื้นที่ดังกล่าวเป็นแหล่งรองรับการเพิ่มประชากรมากที่สุดในจังหวัด

กลุ่มที่ 2 กลุ่มตำบลที่รองรับการเพิ่มประชากรระหว่างร้อยละ 3.00-4.50 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้ไม่มี

กลุ่มที่ 3 กลุ่มตำบลที่รองรับการเพิ่มประชากรระหว่างร้อยละ 1.50-3.00 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 15 ตำบล ได้แก่ ตำบลบางเตย ระแหง บางเคื่อ บางแขง บางพูน คลองสอง บึงยี่โถ ลำผักกูด บึงน้ารักษ์ บึงคำพร้อย ลำลูกกา บึงคอไห ลำไทร และบึงชา มีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งสิ้นในพื้นที่ของตำบลดังกล่าวประมาณ 20,790 คน หรือร้อยละ 30.3 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมดของจังหวัด บริเวณพื้นที่บางตำบลเช่นบางพูน บางแขง เป็นที่ตั้งโรงงานอุตสาหกรรม และบางตำบลมีการขยายตัวด้านที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นตำบลลำลูกกา ซึ่งยังผลให้ประชากรเพิ่มขึ้นมากเป็นอันดับสามของจังหวัด

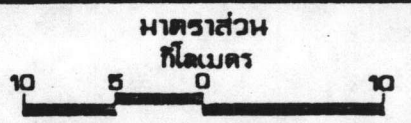
กลุ่มที่ 4 กลุ่มตำบลที่รองรับการเพิ่มประชากรระหว่างร้อยละ 0.00-1.50 ตำบลที่อยู่ในกลุ่มนี้มี 27 ตำบล ได้แก่ ตำบลท้ายเกาะ บางกระบือ คลองควาย สามโคก บ้านจ้ว บ้านปทุม เชียงรากใหญ่ บางโพธิ์เหนือ บ้านกระแชง บางพูด สวนพริกไทย คลองพระอุดม บางคูวัด คุ้งบางหลวง คุ้งขวาง ลาดหลุมแก้ว บ่อเงิน คลองสาม คลองสี่ คลองห้า บึงชำอ้อ บึงกาสาม ศาลาครุ บึงบอน หนองสามวัง บึงสนั่น และบึงทองหลวง มีประชากรเพิ่มในตำบลดังกล่าวรวมกันประมาณ 12,198 คน

แสดง : การเปลี่ยนแปลงประชากร
แบบ ABSOLUTE ปี 2518-2528

- มากกว่า 4.50
- ▨ 3.00 - 4.50
- ▧ 1.50 - 3.00
- ▦ 0.00 - 1.50
- คิดลบ

ที่มา :

แผนที่ 3.16

ศักยภาพการพัฒนามหาอุตสาหกรรม จังหวัดบุรีรัมย์

หรือร้อยละ 17.8 ของจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด ลักษณะการเพิ่มประชากรในตำบลดังกล่าวเพิ่มไม่มาก เนื่องจากกิจกรรมการผลิตของพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นการเกษตร ทำนา ทำสวน จึงมีประชากรในพื้นที่เพิ่มน้อยที่สุดในจังหวัด

กลุ่มที่ 5 กลุ่มตำบลที่ประชากรลดลง มี 11 ตำบล ได้แก่ ตำบลเชียงรากน้อย กระแชง บ้านฉาง บางหลวง บ้านกลาง หน้าไม้ บางกระดี่ บ้านใหม่หลักหก ลาดสวาย และคลองหก จำนวนประชากรที่ลดลงในตำบลดังกล่าวรวมกันประมาณ 5,455 คน หรือร้อยละ 7.9 ของประชากรที่เพิ่มขึ้นทั้งหมด มีประชากรย้ายออกในตำบลดังกล่าว ซึ่งพบว่า เป็นชุมชนดั้งเดิมเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากบริเวณพื้นที่ดังกล่าวไม่มีแหล่งงานที่จะดึงดูดประชากรเมื่อเปรียบเทียบกับตำบลอื่น ๆ จึงทำให้ประชากรย้ายออกไปหางานนอกพื้นที่ดังกล่าว

3.4 ความสัมพันธ์เชื่อมโยงของพื้นที่และกิจกรรมทางเศรษฐกิจระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

ผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรม บ่งชี้ถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างพื้นที่ภายในภาค (Intra Regional Linked) ที่มีปฏิสัมพันธ์ (Interaction) อย่างแยกไม่ออก ทั้งนี้ เนื่องมาจากเป็นระบบพื้นที่เศรษฐกิจ (Space Economy) เดียวกัน

บทบาทของปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ได้สะท้อนให้เห็นถึงรูปแบบ โครงสร้างเศรษฐกิจ และลักษณะการผลิตของแต่ละพื้นที่ ดังนี้

ก. ก่อให้เกิดการรวมรวมสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่เข้าด้วยกัน (Spatial Integration) ในลักษณะการเคลื่อนย้ายประชากร การหมุนเวียนด้านข่าวสาร การลงทุน และการบริหารกิจการ เป็นต้น

ข. ก่อให้เกิดการแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ออกจากกัน (Spatial Differentiation) ในลักษณะของการเลือกทำเลที่ตั้งให้เหมาะสมกับลักษณะของกิจกรรมการผลิต การแบ่งประเภทแรงงานตามประเภทกิจกรรมการผลิต และการกำหนดบทบาทเชิงการผลิตตามศักยภาพ

ปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ทั้งในแง่ของการรวบรวมเข้าด้วยกัน และการแบ่งแยกความแตกต่างออกจากกันของพื้นที่ภายในภาค เป็นไปในลักษณะของการพึ่งพาและอยู่ภายใต้อิทธิพลของศูนย์กลาง อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เชื่อมโยงที่เกิดขึ้นระหว่างพื้นที่ที่มีได้เป็นไปตามลำดับศักดิ์ (Hierarchy) เนื่องจากศักยภาพและข้อจำกัดในการพัฒนาแต่ละพื้นที่ที่อิทธิพลการเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพและระบบที่ตั้งของกิจกรรมการผลิตไม่เท่ากัน

จังหวัดปทุมธานีเป็นพื้นที่เศรษฐกิจส่วนหนึ่งของระบบเศรษฐกิจภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างการผลิตจากภาคเกษตรกรรมไปสู่ภาคอุตสาหกรรมของจังหวัดปทุมธานี ได้บ่งชี้ชัดถึงปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับอิทธิพลของศูนย์กลาง จังหวัดปทุมธานีเป็นแหล่งรองรับการเคลื่อนย้ายประชากรและกิจกรรมการผลิตออกจากกรุงเทพมหานคร การเปลี่ยนแปลงทางด้านกายภาพที่เกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดปทุมธานีกับศูนย์กลางกรุงเทพมหานคร มีลักษณะสำคัญดังนี้

3.4.1 การขยายตัวของพื้นที่เมือง

การพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เมือง ได้อาศัยข้อมูลการสำรวจการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองในแต่ละจังหวัดของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ในช่วงปี พ.ศ. 2511-2523 โดยสำนักผังเมืองมาเป็นตัวบ่งชี้ปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ (ตารางที่ 3.19)

ผลจากการพิจารณาการใช้ประโยชน์ที่ดินเป็นพื้นที่เมืองของจังหวัดต่าง ๆ ในภาคพบว่า จังหวัดปทุมธานีมีการขยายตัวของพื้นที่เมืองมากที่สุด ด้วยอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ย

ร้อยละ 24.9 ต่อปี เมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดนนทบุรีซึ่งเป็นลำดับรอง มีอัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยร้อยละ 15.0 ต่อปี และจังหวัดที่มีการขยายตัวของพื้นที่เมืองน้อยที่สุดคือ จังหวัดสมุทรสาคร เท่ากับร้อยละ 7.0 ต่อปี

ในขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมของจังหวัดปทุมธานี พบว่า เป็นจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมน้อยที่สุดของภาคคือ ร้อยละ 0.3 ต่อปี และปรากฏว่าจังหวัดนนทบุรีเป็นจังหวัดที่มีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุดของภาค คือ ร้อยละ 3.6 ต่อปี

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบอัตราการเปลี่ยนแปลงของการใช้ประโยชน์พื้นที่เมือง และพื้นที่เกษตรกรรม มีข้อสังเกตบางประการ โดยปรากฏว่าจังหวัดนนทบุรีมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด ขณะเดียวกันการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองได้ขยายตัวเพิ่มมากขึ้น ซึ่งให้เห็นว่าผลกระทบของการขยายตัวของพื้นที่เมืองส่งผลทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง ในขณะที่จังหวัดปทุมธานีมีการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เกษตรกรรมน้อยที่สุด แต่มีการขยายตัวของพื้นที่เมืองมากที่สุด ซึ่งให้เห็นว่าผลกระทบของการขยายตัวของพื้นที่เมืองไม่ได้ทำให้พื้นที่เกษตรกรรมลดลง เช่นเดียวกับจังหวัดนนทบุรี

ดังนั้น ผลจากการพิจารณาลักษณะทางกายภาพและปัจจัยโครงข่ายถนน พบว่า จังหวัดปทุมธานีมีลักษณะเป็นพื้นที่เกษตรกรรมประมาณร้อยละ 80.0 ของพื้นที่ทั้งหมด และยังมีพื้นที่บางส่วนถูกกำหนดเป็นพื้นที่อนุรักษ์แหล่งน้ำดิบเพื่อการประปาอีกประมาณร้อยละ 26.0 ของพื้นที่ทั้งหมด แม้ว่าการขยายตัวของพื้นที่เมืองจะมีข้อจำกัดในพื้นที่อนุรักษ์ แต่พื้นที่เกษตรกรรมบางบริเวณของจังหวัดได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามศักยภาพที่มีอยู่ในพื้นที่ โดยเฉพาะปัจจัยโครงข่ายถนน ซึ่งปัจจุบันถนนที่เป็นเส้นทางคมนาคมสายหลักของจังหวัดเป็นถนนรัศมีออกจากกรุงเทพมหานคร คือ ถนนพหลโยธิน และถนนรัศมีที่ออกจากศูนย์กลางจังหวัด เป็นถนนสายหลักในพื้นที่ ได้แก่ ทางหลวง 309 (รังสิต-นครนายก) และทางหลวง 3035 (ปทุมธานี-นครปฐม)

ถนนที่สำคัญเหล่านั้น มีบทบาทกระตุ้นการเปลี่ยนแปลงให้เกิดการกระจายตัวของพื้นที่เมืองอย่างรวดเร็ว และประกอบกับโครงข่ายถนนสายรองและสายย่อยที่ทำหน้าที่แบ่งเบาปริมาณการจราจร และอำนวยความสะดวกในการเข้าถึงมีอยู่ในบริเวณพื้นที่เขตเมืองเท่านั้น

ฉะนั้น จึงทำให้ลักษณะการขยายตัวของเมืองได้แผ่ขยายออกไปตามแนวถนนสายหลักเป็นแบบ Corridor Pattern อย่างเด่นชัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ถนนสายหลักเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่มีบทบาทต่อการขยายตัวเติบโตของกิจกรรมทางเศรษฐกิจอย่างยิ่ง ทั้งนี้เพราะเป็นถนนที่มีความสะดวกคล่องตัว และรวดเร็วในการขนส่งและเดินทาง ซึ่งสอดคล้องกับกิจการด้านอุตสาหกรรม และที่อยู่อาศัยที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันอย่างยิ่ง และบทบาทของกิจกรรมดังกล่าวนี้ว่ามีความสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองของจังหวัดปทุมธานีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว

ตารางที่ 3.19 การเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมืองและพื้นที่เกษตรกรรมของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ช่วงปี พ.ศ. 2511 - 2523

จังหวัด	จำนวนการเปลี่ยนแปลง		อัตราการเปลี่ยนแปลงเฉลี่ยต่อปี	
	พื้นที่เมือง	พื้นที่เกษตรกรรม	พื้นที่เมือง	พื้นที่เกษตรกรรม
กรุงเทพมหานคร	100,076	-149,410	7.3	-2.6
นนทบุรี	23,694	-147,617	15.0	-3.6
ปทุมธานี	11,611	-31,794	24.9	-0.3
สมุทรปราการ	13,523	-51,052	7.4	-1.3
สมุทรสาคร	3,455	-102,722	7.0	-2.3
นครปฐม	4,587	-48,704	10.4	-0.4
รวม	156,446	-581,299	8.4	-1.4

ที่มา : กองผังภาค, สำนักผังเมือง, กระทรวงมหาดไทย

3.4.2 ความสัมพันธ์ของกิจกรรมการผลิตและระดับความเป็นเมือง

ผลจากการพิจารณาการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เมือง และพื้นที่เกษตรกรรมของภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล โดยเฉพาะจังหวัดปทุมธานีซึ่งตั้งถึงบทบาทของปฏิสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างจังหวัดกับศูนย์กลางกรุงเทพมหานคร ทั้งในด้านการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่เข้าด้วยกัน (Spatial Integration) และแบ่งแยกสิ่งต่าง ๆ ในพื้นที่ออกจากกัน (Spatial Differentiation) ภายใต้อิทธิพลและการพึ่งพากรุงเทพมหานคร ความเจริญเติบโตของพื้นที่รอบนอกขึ้นอยู่กับโครงข่ายคมนาคมที่เชื่อมโยงระหว่างศูนย์กลางกับพื้นที่รอบนอกเป็นปัจจัยส่วนหนึ่ง และอีกส่วนหนึ่ง สามารถกล่าวได้ว่าขึ้นอยู่กับศักยภาพและข้อจำกัดในพื้นที่ซึ่งแตกต่างกันออกไป

เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงศักยภาพของกิจกรรมการผลิตที่มีบทบาทสำคัญ ก่อให้เกิดการเติบโตของความเป็นเมืองที่เนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงพื้นที่เมือง จึงได้หาความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมการผลิตกับระดับความเป็นเมือง โดยมีสมมติฐานว่า เมืองคือผลผลิตของกิจกรรมการผลิต^{1/} ซึ่งหมายความว่า การขยายตัวของกิจกรรมการผลิตมีความสัมพันธ์กับการขยายตัวของเมือง และในทำนองคล้ายกัน การขยายตัวของเมืองย่อมส่งผลให้เกิดการขยายตัวของกิจกรรมการผลิตเพิ่มขึ้นเช่นกัน ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ได้เท่ากับ 0.8844 แสดงว่าการขยายตัวของกิจกรรมการผลิตมีความสัมพันธ์กับการเติบโตของความเป็นเมือง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ เมืองเป็นผลผลิตของกิจกรรมการผลิต ทั้งนี้ สามารถสรุปสาขากิจกรรมการผลิตที่มีบทบาทสำคัญต่อการเติบโตของความเป็นเมืองในแต่ละจังหวัดได้ ดังนี้ (ตารางที่ 3.20)

ก. การเติบโตของความเป็นเมืองที่เกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมการผลิตด้านอุตสาหกรรมเด่นที่สุดในภาค คือ จังหวัดปทุมธานี รองลงมาได้แก่ กรุงเทพมหานคร สมุทรปราการ และนครปฐม

ข. การเติบโตของความเป็นเมืองที่เกิดจากการขยายตัวของกิจกรรมการผลิตด้านการค้า-บริการเด่นที่สุดคือ จังหวัดนนทบุรี รองลงมาคือ สมุทรสาคร

1/ G. Hurd and Other, Human Society (London: Lollier-Macmillaw Limited, 1972) p. 23

ตารางที่ 3.20 อัตราการขยายตัวของเมืองและการกระจายตัวของกิจกรรมการผลิตรายจังหวัด
ภาคกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ปี พ.ศ. 2518-2528

จังหวัด	อัตราการขยายตัวของเมือง (2518-2528)	อัตราเพิ่มขึ้นต่อปี (2518-2528)		
		การขยายตัวทางเศรษฐกิจ	อุตสาหกรรม	การบริการและอื่น ๆ
กรุงเทพมหานคร	2.1	8.0	8.4	7.9
นนทบุรี	3.2	6.6	4.9	10.0
ปทุมธานี	6.9	9.9	11.4	9.6
สมุทรปราการ	3.2	7.8	8.3	7.2
สมุทรสาคร	2.2	4.6	7.6	9.0
นครปฐม	1.5	6.4	7.2	6.3
รวม กทม. และปริมณฑล	2.1	7.9	8.6	7.8

ที่มา : กองทะเบียนราษฎร์, กรมการปกครอง

กองบัญชาประชาชนชาติ, สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ